

«Ey yer ve göklerin hükümrânı! Vatan ve din düşmanlarına karşı cihâdımızda bize yardım et ve dizi düşmanların zulmünden korusun!»

— İmam Şâmil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ

SAYI : 3

ŞUBAT · MART · NİSAN

1965

İ Ç İ N D E K İ L E R

Altıncı Dünya İslâm Kongresi ve Esir Milletler	
Birleşik Kafkasya	1
Şimalî Kafkasya'da Tehcir ve Katliâm	
Ramazan Karça	3
Herkesten Çok Seviyorum (Şiir)	
Kosta Hetagkattı	9
Şamîl Üzerine Uydurmalar	
Kadırcan Kaflı	10
Döneceğim (Şiir)	
Rezzan Dincer	12
Asya'da Komünizmle Mücadele ve APACL	
Senatör Dr. Tevetoğlu	13
Abrek Zelimbhan	
A. Canbek Havjoko	16
Kafkasya (Şiir)	
Rezzan Dincer	21
İtibarı İfade Edilmiş Kuzey Kafkasya Halklarının Durumu	
Mahmut Aslanbek	22
Uvçu Biynöger	
Hamiydullah Sulpağar	29
Hazin Bir Yıldönümü	
M. Lütfi İkiz	35
General Sultan Kılıç Girey	
Sefer E. Berzeg	36
«Literaturnaya Gazetas» ya Cevap	
Ali Akış	41
Sevgi Cömertliği (Şiir)	
Güler Özsanı	42
Kuzey Kafkasya İstiklâli ve Türkiye Matbuatı (1918)	
A. Hazer Hızal	43
Abrek	
Zübeyde Şaplı	45
Bibliografya	
Yaşar Şengün	53
Bu Nasıl Olmuştu?	
A. A.	57
Kafkas (Şiir)	
Asım Boran	58
Kafkas Gecesi (Şiir)	
Hasan Yediç	60
Muhtelif Haberler	60
Dernek Haberleri	62
Bize Gelenler	

**Birleşik
KAFKASYA**
Üç aylık dergi

★

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

★

Yazı İşleri Müdürü :
Mustafa BEŞTOY

★

Teknik Sekreter :
Niyazi GÜNEY

★

Her türlü haberleşme ve
havale adresi :
P.K. 34
Fatih — İstanbul

★

İdare :
Akdeniz Caddesi No. 15
Fatih — İstanbul

★

Fiatı : 250 kuruş
Abone şartları :

Yurt içi : 10 TL.
Almanya (uçak) : 7 DM
Amerika (uçak) : 3 \$
Diğer ülkelere posta
ücreti ilâve edilir.

★

Dergideki yazılar kaynak
gösterilmek suretiyle
alınabilir.

★

Dizilip basıldığı yer :
Çınar Matbaası
Cağaloğlu — İstanbul

BİZE GELENLER

MEVSİM YAĞMURU (Şiirler) — Ziya İhan Zaimoğlu, Mim Yayınları, Sinan Matbaası 1964. 80 S. Fiatı 250 kuruş, İsteme adresi: Minnetoğlu Kitabevi — Çağaloğlu, İstanbul.

TOHUM — Aylık fikir, sanat dergisi. Yıl: 2, Sayı: 16, Ocak 1965 İstanbul; Çınar Matbaası. 42 S. Fiatı: 1 TL. yıllık abone: 12 TL. İmam, Öğretmen ve Öğrencilere: 10 TL. dir. Adres: Tohum, P.K. 982 İstanbul.

DOĞU TÜRKİSTAN GÖÇMENLER CEMİYETİ HABERLER BÜLTENİ — Adres: Babıâli Cad. Sıhhiye Ap. No. 19 - 7 Çağaloğlu - İstanbul.

MİLLİ TÜRKİSTAN — Milli Türkistan Birlik Komitesinin Türkistan milli istiklali için mücadele edici jurnali. Çıkarıcı ve başmuharriri: V. Kayyum Han. Yıl: 11 (22), Kasım - Aralık 1964, sayı: 105 A. 34 S. Adresi: «Milli Türkistan» P. O. Box 2112 Düsseldorf — Germany.

İSLÂMIN İLK EMRİ OKU — Dini, içtimai, edebi aylık mecmua. Yıl: 4, sayı: 42, Ocak 1965 — Ramazan 1384. Ahmet Said Matbaası, 26 S. Fiatı: 1 TL. İsteme adresi: P. K. 105 — Konya.

'AL-AHA' = KARDAŞLIK — Aylık edebiyat dergisi. Yıl: 4, sayı: 7-8, Teşrinisa (Kasım) — Kânunıevvel (Aralık) 1964. Arapça - Türkçe olarak yayınlanmaktadır. Büyük boy 54 S. Adres: Türkmen Kardeşlik Cemiyeti, Nadi Al - Aha' al - Türkmeni, İvaziye, Bağdad, Irak.

MUSİKİ MECMUASI — Çok sesli Türk Musikisi'nin tek dergisi. Ayda bir çıkar, kurucusu: H. Sadettin Arel. Yıl: 16, No. 202, Aralık 1964, 28 S. Fiatı: 200 kuruş. Yazışma adresi: P. K. 666 İstanbul. Abone adresi: Hesap No. 2783, Beyazıt Ziraat Bankası — İstanbul.

İDİL - URAL DAVASI VE SOVYET EMPERYALİZMİ — Ali Akış; I. hamur baskı, 46 S. Ayyıldız Matbaası — Ankara. Fiatı: 5 TL. İsteme adresi: Ali Akış, Bahçelievler, 4. C. 11/1 — Ankara.

HAYIR PROF. ADIVAR ESİR TÜRK İLLERİ KURTARILACAKTIR. — Kurt Tarık; Orkun Basımevi 1960, Ankara. 116 S., Fiyatı: 3 TL. İsteme adresi: Kurt Tarık, Seyranbağları, Bağlar Cad. Başçavuş Sk. No. 5/2 — Ankara.

YENİ SES — Günlük gazete. Adres: Bankalar Cad. No. 47/A — Samsun.

ÇALINMIŞ HUDUTLAR (Sovyet Rusya'nın Bozduğu Muahedenin Fihristi) — Yazan: Peter Sager, Hedef Yayınları: 2. Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1963. 16 S. Fiatı: 100 kuruş.

KOMÜNİST DÜŞMANLARI BİRLEŞİNİZ — M. Lütfi İkiz; İkinci baskı. Güneş M. A. Ş. Ankara. Hedef Yayınları: 1. 56 S. Fiatı: 250 kuruş. İsteme adresi: Hedef Yayınları, P. K. 680, Ulus - Ankara.

KUZHEY KAFKASYA'DA SOVYET - RUS VAHŞETİ (1944 Yılı Faciası) — M. Zihni Hızal, M. Lütfi İkiz, Hasan Dinç, Mikail Erk. Kardeş Matbaası, Ankara. 64 S. Fiatı: 350 kuruş. İsteme adresi: Hedef Yayınları, P.K. 680 Ulus — Ankara veya H. Hızal, P.K. 18 Cebeci — Ankara.

Kafkasya ^{Birlesik}

Yıl : 1

Şubat - Mart - Nisan 1965

Sayı : 3

Altıncı Dünya İslâm Kongresi VE Esir İslâm Milletler

Somali'de toplanan ve 36 Müslüman memlekete mensup 130 delegenin katıldığı Altıncı Dünya İslâm Kongresi 3 Ocak 1965 günü son toplantısını yaptı ve kongre komiteleri tarafından verilen karar tasarılarını onaylayarak faaliyetine nihayet verdi. Kabul edilen karar tasarılarına göre:

1) Kongre, İsrail'in Afrika kıtasındaki faaliyetlerini bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkeler için olduğu kadar, Afrika Birliği ve Asya-Afrika dayanışması için de bir tehlike olarak kabul etmektedir.

2) Kongre, Afrika'daki İngiliz sömürgeci Mauritius'un Müslüman halkının, yasama meclisinde kendi temsilcilerine sahip olması, bu suretle müstakbel anayasadaki haklarının korunmasını sağlaması gerektiğini öne sürmüştür.

3) Kongre, Afrika'nın Müslüman ülkeleri arasındaki anlaşmazlıkların İslâm kardeşliğine uygun şekilde çözümü konusunda yardımcı olmak üzere İslâm Merkezince bir arabulucu heyetinin kurulmasını uygun görmüştür.

4) Kabul edilen diğer karar tasarıları arasında Afrika Müslümanlarının dinî işleri için bir danışma teşkilâtının

kurulması, Müslüman olan ve olmayan ülkelerden hacca gidenlere kolaylık göstermelerinin istenmesi, İslâm ülkeleri arasında gümrük tarifelerinde indirim yapılması suretiyle ticaretin artırılması ve İslâm ülkelerinin de katılacağı bir Afrika Ortak Pazarı kurulması gibi hususlar yer almaktadır.

5) Kongre, sömürgeciliğin her şeklinin insanlığa karşı bir cürüm sayılmasını işemekte ve nükleer güce sahip ülkeleri bu gücü insanlığın hayrına kullanmaya davet etmektedir.

Bugün için sadece birer temenniden ibaret kalsalar bile, bu kararların bilhassa İslâm ülkeleri arasındaki işbirliği ve dayanışmayı temin bakımından tesir icra edecekleri şüphesizdir. Şurasını hatırlatmak lazımdır ki bu milletlerin büyük çoğunluğu, devamlı mücadeleler sonunda ve ancak yarım asır içerisinde, kendilerini saran esaret zincirlerini kopararak bağımsızlıklarını elde edebilmişlerdir. Bu bakımdan, bu milletlere mensup delegelerden teşekkül eden böyle bir kongrenin, her türlü sömürgecilik ve emperyanın karşısında olduğunu da açıkça beyan etmesi tabiidir. Nitekim kabul edilen karar tasarisında Mauritius hakkındaki

hüküm yanında, Birleşmiş Milletler ve Afrika Birliği Teşkilâtı yasalarına ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine uygun olarak Somali'ye kendi kaderini tayin hakkının tanınması Fransa, Habeşistan ve Kenya'dan istenmektedir. Bunların haklı birer istek oldukları şüphe götürmez. Fakat sayıyı hayret bir husustur ki bütün bunların yanında, muasır emperyalizmin iki büyük temsilcisi Sovyet Rusya ve Kızıl Çin'in amansız boyunduruğu altında ezilmekte ve sür'atle varlıktan yokluğa doğru kaymakta olan milyonlarca Müslümandan tek bir cümle ile olsun bahsedilmemiştir. Ezcümle Dâr-ül İslâm'ın kuzeydeki en sarp kalesi olarak vahşi istilâ ordularına asırlarca göğüsleyen Kuzey Kafkasya'nın; İslâm âleminde İbni Sina, Fârâbi, Buhârî gibi büyük âlimleri veren Türkistan'ın, Sovyet sömürgeciliğinin en ağır darbesini yiyen Kırım'ın, Azerbaycan, İdil - Ural ve benzeri ülkelerin adı bile anılmamıştır. Bu tutumun, bu ülkelere mensup olup özellikle Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinde ve Avrupa'da oturmakta olan milyonlarca muhacir ve onların teşekkülleri arasında yaratacağı sükutu hayal pek büyük olmaktadır.

Mamafih bu ilk tecrübe de değildir. Dokuz yıl evvel (1955 de) toplanan ve Asya - Afrika milletlerinin siyasi hayatında önemli bir olay olarak vasıflandırabileceğimiz Bandung Konferansında, delegeler her türlü sömürgecilik ve emperyalizme karşı olduklarını açıkça belirtmişler, hattâ Rus mahkûmu ülkelerin muhaceretteki teşekkülleri adına bu konferansa bir de muhtıra verilmişti. Bundan altı yıl sonra Nehru, Nâsır ve Tito'nun teşebbüsleriyle Belgrad şehrinde tarafsız memleketlerin birinci konferansı toplandı. Dünya sulhü, milletlere hürriyet, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı mücadele gibi meselelerin görüşüldüğü bu konferansta Sovyet ve Çin mahkûmu milletlerin bahsi geçmediği gibi, konferansın komünizm taraftarı bir ül-

kede toplanmış olmasını da Sovyetler kendi lehlerine bir propaganda olarak kullandılar. Birkaç ay evvel Kahire'de toplanan (5 - 10/10/1964) ikinci tarafsızlar konferansında da durum başka türlü olmadı ve «sömürgeciliğin her şekline karşı» olanlar Batı Dünyasındaki sömürgecilik aleyhinde bol bol konuştukları halde Sovyet Rusya ve Kızıl Çin'deki esir milletlerin varlığından habersiz göründüler. (1). Bu arada da Moskova, «tarafsız halklara ebedî dostluğunu» bildirmekten geri kalmadı.

Bütün bunlardan sonra görülüyor ki İslâm Kongresi de esir milletler konusunda açıkça bir temennide dahi bulunmamaktadır. Sovyet ve Çin mahkûmu milletlerin bu tecrübelerden almaları gereken dersler vardır. Sayın Baymirza Hayrî Bey'in de belirttiği gibi düşmanlarımız kuvvetli, dostlarımız ise umumiyetle zayıf ve esir milletlerin dâvası hakkında yeteri kadar bilgiye sahip değildirler. Bu yüzdendir ki başta Kuzey Kafkasyalılar olmak üzere bütün esir milletlerin, özellikle Türk ve Müslüman ülkelere mensup muhaceretin her şeyden önce kendi içlerinde teşkilatlanmaları ve bu gibi konferans ve kongrelerde tek bir cephe halinde seslerini duyurmaya çalışmaları gerekmektedir. Bunu yapabildikleri takdirde hür milletlerin, özellikle sayıları gittikçe çoğalan ve milletlerarası teşekküllerde rey sahibi olan İslâm ülkelerinin onların haklı isteklerine kulaklarını tıkamayacakları tabiidir. Zira İslâm dininin büyük Peygamberi Hz. Muhammed (A.S.) in dediği gibi: «İçinizden hiçbiriniz, kendi nefsi için sevip dilemediği şeyleri mü'min kardeşi hakkında da sevip dilemedikçe mü'min olamaz.»

BİRLEŞİK KAFKASYA

Bak :

(1) Baymirza Hayrî. Tarafsızlar Konferansı ve Türkistan Meselesi. M. Türkistan. Kasım - Aralık 1964. Düsseldorf.

Karaçay - Balkar ve Çeçen - İnguşların tehcir ve katliâmının 21. yılı münasebetiyle :

Şimâlî Kafkasya'da Tehcir ve Katliam

Ramazan KARÇA

TEHCİR VE KATLIÂM NASIL YAPILDI?

Karaçay ve Balkar Türklerinin tehcirine dair malûmat çok kıttır, hattâ tehcirin tarihi de kat'i olarak tesbit edilmiş değildir. Bunların tehciri hakkındaki hükûmet kararının metni de elde edilememiştir. Şimdilik yalnız bu hususta umumî malûmat veren S. Kuliev'in makalesine malik bulunuyoruz (1). S. Kuliev'in yazdığına göre, Almanların ricatından sonra memleketi yeniden işgal eden bolşevikler, şaşkın ve perişan bir halde kaçtıklarının hincını, umumî katliâmlar şeklinde, mâsum ahaliden almağa başladılar. İhtiyarlar, kadınlar, çoluk - çocuk, hattâ komünist ve kızlordu saflarında gösterdikleri kahramanlıktan dolayı takdir nişanları almış olan harp malûlleri ve rastgele herkes kurşuna dizilmiş ve kılıçtan geçirilmiştir. Halkın kılıçtan kurtulan kısmı yaya olarak Nalçık'e, oradan da Sibirya'ya sürüldü. S. Kuliev'den sonra daha etraflı malûmatı, hürriyeti seçmiş olan albay G. Tokaev vermektedir (2). Onun verdiği malûmatı 1954 de garba iltica eden yarbay Grigorî Burlutskiy teyit etmektedir. Tehcir ve katliâmda gösterdiği hizmetlerden dolayı, üzerinde «1944 deki fedakârlığı için — NKVD» ibaresi yazılı bir İsviçre saati ile taltif edilmiş olan bu sâbık NKVD

subayı G. Burlutskiy şunları anlatmak tadır:

Ben o zaman NKVD ordusunda asteğmen idim. 1943 yılının ekim ayında, Şimalî Kafkasya cephesinin arkasını korumaya memur bulunan askeri gruptaki alayımıza, hükûmetin fevkalâde mühim bir kararını icra için, Kubandan hareket emri verildi. Sovyet vatandaşı bir milleti topyekûn anayurdundan çıkarmak gibi şerefsiz bir vazifenin ifasına memur edildiğimiz kimsenin aklına gelmemiştir. Neler yapılmış olduğunu ve neler yapılması lâzım geldiğini alay subaylarına Karaçay Muhtar Eyaletinin arazisine girdikten sonra bildirdiler. İleri sürülen iddiaların doğru olduğu hakkında şüphe etmek için hiç bir delile malik değildim. Bununla beraber bu iddiaları tahkik etmek imkânından da mahrumduk. Bütün subay arkadaşlarım gibi ben de Karaçay halkının cebren tehciri hakkında emrin ifasına giriştik.

Benim vazifem ahalisi cebren sürgün edilen meskûn mahallin korunma ve savunmasından ibaretti. Bu suretle, meskûn mahalli kuşatmış olan askeri kuvvetin kumandanı olmak hasebiyle, bütün hat boyunca dolaşmak ve bu halkın nasıl sürüldüğünü gözlerimle görmek imkânına malik bulunuyordum.

Muayyen günün muayyen saatında, ellerinde önceden hazırlanmış listeleri hâmil bulunan NKVD ve NKGB icra memurları, yanlarında emirlerine verilmiş silâhlı kuvvet olduğu halde, kendilerine ayrılmış evlere yaklaşıyor, inandıkları askerlerden silâhlı muhafızlar koyduk-

(1) S. Kuliev: Ukrainets ças gazetesi, Paris, 14.10.1952

(2) Gr. Tokaev: Kak eto proizoşlo (Bu nasıl cereyan etti?), Kavkaz dergisi, München 1952, No. 7.

tan sonra, Sovyet hükümetinin sürgün hakkındaki kararını bütün aileye ilân ediyorlardı. Uzak bölgelere sürüleceklerini söylemekle iktifa ediliyordu. Gidecekleri yerin neresi olduğu söylenmiyordu. Toplanmak için bir saat vakit veriliyor. kendileriyle beraber 100 kilogram eşya almalarına müsaade ediliyordu. Her hangi bir mukavemetin ve emre itaatsizliğin faydasız olduğu da hatırlatılıyordu.

Feryat ve figanlara, yalvarmalara ve göz yaşlarına rağmen, bir saat sonra, toplanma merkezlerine nakledilmek için, aile aile arkasınca kamyonlara dolduruluyor, toplanma merkezlerinden de, yine, silahlı askerler tarafından muhafaza edilen kamyonlar vasıtasıyla de demiryol istasyonlarına götürülüyor, burada alelade yük vagonlarına dolduruluyordu (3).

★

Çeçen - İnguş Cumhuriyetinin tasfiyesi ve ahalisinin tehcir ve katliama tutulması hakkında ilk heyecanlı malumatı veren albay G. Tokaev olmuştur (4). G. Tokaev'i teyit eden aynı G. Burlutskiy şunları söylemektedir:

Çarlar hâkimiyetine karşı kendi istiklalleri uğrunda kahramanca mücadeleleri ile tanınmış olan dağlı milletlerin ananevi cesaretleri herkesçe malumdur. Bu cesareti Sovyet hükümeti de biliyor. Bu cesareti Sovyet hükümeti ifgal yollarına baş vuruyor, vatanperverlik duygularını istismar ediyor, onları komünist yalanlarının ağına sararak, bir defalık bunlardan kurulmak için en müşkül durumlarını kolluyordu. Sovyet hükümetinin bu kanlı icraata fevkalade bir ehemmiyet verdiğini de tebarüz ettirmek lâzımdır. Bu sebeple Grozni şehrinde hususi bir hareket erkânharbiyesi kurulmuş olduğu da tesadüf eseri değildir. Bu erkânharbiyenin başında, gene-

rallerden ibaret büyük bir maiyet erkânıyla beraber, Sovyetler Birliği Dahiliye Nazırı muavini general Serov durmakta idi. Hareket halinde olan kızıldordunun arkasını korumaya memur ordu grubunun kumandanı tümgeneral Zimin dahi buraya geldi (5).

Bundan sonra G. Burlutskiy tehcir ameliyatının ne şekilde icra edildiğini anlatarak diyor ki:

Grozni'de olduğu gibi Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin her yerinde dahi güneşli bir gündü. Mensup olduğum kıt'a durmakta olduğu kaza merkezinde bu kanlı gün kızıldordunun 26 ncı yıldönümüne tahsis edilen şenliklerle başlamıştı. Kasabanın meydanına nümayişçi kabileleri akın etmekte idi. Ellerinde komünist partisi liderleri ile hükümet azâlarının portreleri, parola ve yazılı levhalar ve sair bulunmakta idi... Kabileler içinde çalgı âletleri ile gelenler de vardı. Hiçbir şeyden şüphelenmeyen halk, milli havalarını çalıyor, milli şarkılarını okuyordu. Alay bandomuz gelenleri meşhur melodilerle karşılamakta idi.

Hitabet kürsüsüne Çeçen - İnguş Cumhuriyetinin komünistleri ve idarecileri birer birer çıkıp nutuk söylüyorlardı. Bu komünistler görüntülerine göre ya Çeçen ve yahut İnguş idiler. Ordu namına kıt'amızın subayları, siyasi şube reisleri ve başkaları konuşmakta idi.

Başta kaza komünist partisi sekreteri olmak üzere, yerli komünistler, askerler, nihayet alelade Çeçen ve İnguşlar da hitabet kürsüsüne çıkarak kızıldordunun kahramanlığı hakkında hararetli nutuklar söylüyorlar. Almanlara karşı zaferleri, parti ve hükümetin sosyalizm yolundaki muvaffakiyetlerini, Sovyetler Birliğindeki milletlerin kardeşliğini övdüklerini söylüyorlar... İşte bayramın tam bu hararetli anında alay kumandanının muavini kürsiye çıkarak, kısa ve kuru nutukunda Komünist Partisi ile Sovyet hükümeti

(3) Gr. Burlutskiy: aynı beyanatı.

(4) Birleşik Kafkasya dergisi, Ocak - Mart 1954.

(5) Gr. Burlutskiy: aynı beyanatı.

tinin kararını ilân ediyor. Kararın muhtevası şöyle hulâsa edilebilir:

«Sovyetler Birliği arazisi Alman - faşist orduları tarafından işgal olunduğu zaman Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ahalisi —Çeçenler ve İnguşlar— Alman ordularına yardım ettiler. Bunu nazara alan Komünist Partisi ve Sovyet hükûmeti Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetindeki Çeçen ve İnguşları yüzde yüz nisbetinde Sovyetlerin başka bölgelerine göçürmeğe karar vermiştir (nereye sürülecekleri gösterilmemiştir).»

Bundan sonra sözüne devam eden kumandan muavini demiştir ki:

«Her hangi bir mukavemet ve emirlerimizin icrasından boyun kaçırmak yolundaki teşebbüsler partinin ve Sovyet hükûmetinin kararlarına itaatsızlık telâki edilecek ve ordu ikaz etmeden silâh kullanacaktır.»

Kürsüden işaret ettiği taraflara bakılınca meskûn mahallin ordu tarafından kuşatılmış olduğu görüldü. Ağır ve hafif makineli tüfekler, alelade tüfek ve otomatlar meydandaki Çeçen ve İnguş nümayişçilerinden ibaret canlı hedefe doğru çevrilmişti. Kumandan muavininin emriyle kürsüye yaklaşan silâhlı askerler, karşı karşıya birer duvar vücudı getirdiler. Arada yalnız bir metre genişliğinde bir yol bırakılmıştı. Kumandan muavininin verdiği emir üzerine, Komünist Partisi âzâları da dahil, bütün Çeçenler ve İnguşlar bu yoldan geçerek ve yanlarındaki silâhları teslim ettikten sonra dörder kişilik mangalar halinde sıralanacaklardı. Silâhlarını teslim etmeyenler hemen orada kurşuna dizilecekti.

Tarihte emsaline tesadüf edilmeyen bu barbarca ve haince kararı dinleyen halk hayretler içinde donakalmıştı. Kulaklarına inanmıyordu. Neden sonra kendisine gelen halk, parti ve hükûmet liderlerinin portrelerini nefretle yere fırlattılar. Meydanda bulunan bütün nümayişçiler, başlarında, kaza ve nahiye komünist teşkilâtları sekreterleri olmak

üzere, dörder kişilik mangalar haline geldiler. İğfal edilen bu insan kafilesi, silâhlı askerlerin nezareti altında şehir haricindeki toplanma kampına sevk olundu. Şehir haricindeki toplanma kampı açık bir mahalden ibaretti. Evlerde kalan ihtiyar, kadın, çoluk-çocuk ve süt emen yavrular zorla kamyonlara doldurulup aynı toplanma kampına gönderildi. Buradan da, aynı kamyonlarla, yük vagonlarına doldurulmak üzere, demiryol istasyonuna sevk olundular.

TEHCİRE UĞRAYANLARIN FECİ ÂKİBETİ

Bin yıllar boyunca yaşadıkları, dağlarına, taşlarına, ovalarına, dere ve ırmaklarına şanlı ecdatlarının adlarını ve kahramanlıklar dolu hâtıralarını hâkettikleri anayurtlarından zorla çıkarılan Karaçay - Balkarlarla Çeçen - İnguşlar, yani aşağı yukarı bir milyon (1.000.000) civarında Şimali Kafkasyalı, bu suretle meçhul istikametlere doğru sevk olunarak yok edilmişlerdir (6). Şunu da söylemek gerekir ki, tehcir edilenlerin mühim bir kısmı mahallinde, yarıdan çoğu da yollarda, aktarma kamplarında ve zindanlarda, açlıktan, soğuktan, yorgunluktan, kınacı ve dipçik darbeleri altında telef olmuşlardır. Sürüldükleri mahall ve feci âkıbetleri uzun zaman meçhul kalmıştır. Çok sonraları bu bedbahtlardan bir kısmının Türkistanın şimal bozkırlarına ve Sibiryanın hayvan yaşamaz taygalarına sürüldükleri öğrenilmiştir. Fakat feci âkıbetleri ve yüzde kaçının berhayat oldukları hakkında henüz malûmat elde edilememiştir. Yalnız 1955 yılında, yani tehcirden 11 yıl sonra kırk - kesik bazı malûmat alınablmıştır. Fakat bu çok noksan malûmat da yalnız Çeçenlere ve İnguşlara aittir. Karaçay - Balkarların ise ne yerleri, ne de yaşadıkları malûm değildir.

Çeçen - İnguşlara dair alınan çok noksan malûmat, birbirini cerheden iki

(6) Birleşik Kafkasya dergisi, Ocak - Mart 1954.

rivayet halindedir. Bir taraftan, resmi Sovyet matbuatı Çeçen - İnguşların çok iyi yaşadıkları, hattâ kültür faaliyetine de girişmiş bulundukları hakkında bir intiba uyandırmaya çalışıyor (7). Diğer taraftan Sibirya'dan yeni dönmüş olan Alman harp esirleri Çeçen - İnguşların âkıbetini çok feci olarak tasvir etmekte, onlardan, mecburî çalıştırma kamplarında ızdırıp çeken mağdurlar şeklinde bahsetmektedirler.

mahalle sevkolunan mahkûmlara muvakkat bir durak rolünü oynamaktadır. 1953 de, kutup bölgesi Vorkutada ve Kazakistan'daki Karagandı kamplarında, 1954 de ise Novilski'de patlak veren isyanlar hakkında haberler bu barakalarda süratle yayılmıştı. Barakaların birinde 500 kadar Çeçen, 1954 yılının ekim ayı iptidalarında, hemen isyan ederek dört idareci komünisti öldürdükten sonra erzak deposuyla birlikte barakayı ateşe

Uçkulan'da Karaçaylılar (19. yüzyıl)

Sibiryadan vatanına avdet eden Alman harp esirlerinden biri bu hususta şu malûmatı vermiştir:

Moskova'dan 5300 kilometre şarkta, Krasnoyar ülkesinin Reşeti istasyonunda bir kaç tahta barakadan mürekkep ve dikenli tellerden ibaret yüksek bir duvarla kuşatılmış bir hapishane vardır. Bu hapishane bir yerden başka bir

verdiler. Üç başka barakayı da yaktıktan sonra hapishane kapılarını kırarak firar ettiler.

Reşeti istasyonundan itibaren şimal, tayganın içine doğru, 300 kilometre uzunluğunda bir demiryolu hattı inşa edilmektedir. Bu yolun her iki tarafında, her 4 - 5 kilometrede bir mecburî çalıştırma kampı mevcuttur. 22 ve 26 km kilometrelerdeki kamplarda 4000 i müte-caviz Çeçen mahkûmu vardır. Reşetideki kardeşlerinin isyan ettiğini duyan bu

(7) Kazabskaya Pravda gazetesi, Alma - Ata 3.12.1955

Çeçenler de ayaklanarak kamp idarecilerini öldürdüler, 3 ve 4 sayılı kampları ateşe vererek muhafız kıt'asının binasına girdiler, mahpusların istatistiğini tutan çekisti de öldürüp cephaneleriyle birlikte makineli tüfekleri ele geçirdiler. Bu silâhlar sayesinde nöbetçi kulelerindeki muhafızları da tepeleyerek, taygaya doğru çekildiler. Burada hususi surette inşa edilmiş olan binalarda yaşayan 3 ve 4 sayılı kampların idarecilerini de tamamıyla imha ettiler.

Çeçenlerin isyanı yüzünden yalnız Reşeti bölgesindeki demiryolu inşaatı değil, belki Tayşet kamplarında bulunan fabrika ve tesislerin faaliyeti de durmuştu. Sovyet kamp idarecileri Tayşet kamplarından Reşeti istasyonuna takviye kıt'aları sevkettiler. Bunlar Reşeti etrafındaki taygalarda Çeçenleri aramağa ve avlamağa başladı. 1955 yılının Şubat ayına kadar devam eden bu insan avı esnasında komünist kuvvetleri Çeçenlerin % 50 nispetini öldürebilmişlerdir. Mütebakisi taygalarda saklanmağa muvaffak olmuş, bazıları ise hattâ, trenlerle Vladivostok istikametinde firar edebilmişlerdir. Sibiryanın birçok köy ve şehirlerinde geceleri dolaşmak tehlikeli bir hal almıştı. Çünkü kendilerine elbise ve yemek bulmağa çalışan Çeçenlerin taarruzuna uğramak mümkündü. Hattâ dışlerine kadar müsellâh olan MVD mensupları bile geceleri sokağa çıkmağa cesaret edemiyorlardı (8).

İşte Sovyetler Birliğinde göklere çıkarılan «Lenin - Stalin milliyet siyasetinin» neticeleri bunlardır. Sovyetler Birliğinde tatbik olunan sosyalizmin verdiği mahsul işte budur. Kendi milli hakları, kendi milli hürriyetleri, kendi dinleri uğrunda kızıl iptibdada karşı kahramanca çarpışan milletlerin feci âkıbetleri bundan ibarettir.

Bu böyle iken, milletler katli olan Sovyet hükûmeti, Birleşmiş Milletler â-

zâsı sıfatiyle başka devletleri katliâm yapmakla suçlandırarak kendi cinayetlerini örtbas etmeğe çalışıyor. Meselâ, Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nin hayâsızlığın şaheseri olan iddiasına göre: «Sovyetler Birliği milletlerarası sahada milletlerin toptan katledilmesine ve bunun her hangi bir şekilde tezahürüne karşı amansız bir mübariz olarak çıkmaktadır.» Sovyet ansiklopedisi aynı zamanda Amerika Birleşik Devletlerini, İngiltere'yi ve başkalarını «zencileri, Amerika yerlilerini ve başka milletleri imha etmek» ile suçlandırmaktadır (9).

ŞİMALİ KAFKASYA'DA KATLÂM MESELESİ BİRLEŞMİŞ MİLLETLERDE

Her hangi bir milletin toptan katliâma tâbi tutulup yok edilmesi meselesi Birleşmiş Milletler Teşkilâtında, ilk defa olarak, 1946 yılının Aralık ayında, yâni hitama henüz ermiş bulunan ikinci Dünya Savaşı dehşetlerinin tesiri altında vazolunmuştu. Fakat bu meselenin Sovyet hükûmeti tarafından Katin ormanlarında, Kafkasya'da, Kırım'da ve diğer yerlerde tatbik edilen umumi katliâmlarla alakası olmayıp, sırf Hitler Almanyasında Yahudilerin mâruz kaldıkları takibata taallük ediyordu. Mafih, Almanya hükûmeti Yahudilere karşı tatbik edilen katliâmın cezasını Nürnberg muhakemesinde çekmiş bulunuyordu.

Sovyet hükûmeti mümessillerinin de iştirak ettiği Birleşmiş Milletler Teşkilâtı milletlerin toptan katliâmının medeniyet dünyası için bir yüz karası olduğuna ve cezayı müstelzim bulunduğuna karar vermişti. 1948 de Birleşmiş Milletler Teşkilâtının umumi konseyi, milletlerin yok edilmesini önlemek gayesiyle, Sovyet hükûmeti tarafından da tasdik edilen bir mukavele kabul etti.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, bu nazarı karardan daha ileri gitmedi. Bu suret-

(8) Şlyab Peremogi gazetesi (Ukraynaca), München, 13.1.1956

(9) Büyük Sovyet Ansiklopedisi, Moskova 1952, cilt 10, s. 440 - 441.

le Sovyet hükümeti mesuliyetten kurtuldu. Yani galiplerin muhakeme edilemeyecekleri anlaşılmış oldu.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı toplantılarından birinde Kafkasya'daki katliamlara bir replik şeklinde temas edildiğine de işaret etmek lazımdır (10).

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının İktisadi ve İçtimai Şurası tarafından Cenevre'de davet edilen konferansının 10 Ağustos 1951 tarihli içtimalında, «Orta Şarkta ve Afrika'da iktisadi durum» münakaşa edilirken, Sovyet mümessili Arkadiey, Anglo - Saksonların «Şark milletlerine yardım perdesi altında bu milletleri istismar ettiklerini» iddia etmişti. Buna cevap veren İngiliz mümessili Corley Smith, Sovyet heyetine Çeçen - İnguş Cumhuriyetinin tasfiye edildiğini hatırlatmış ve demiştir ki: «Eğer Çeçen İnguşlar hakikaten hürriyete ve muhtar bir cumhuriyete malik idiyse, Sovyet hükümeti bir kalem darbesiyle bu milleti ortadan nasıl kaldırıyor?»

İngiliz mümessilinden sonra söz alan Amerikan mümessili M. Lubin, Sovyet heyetinin iftiralarına cevap vermiş ve şunları ilâve etmişti: «Sovyetler hakikatleri duman perdesi arkasında saklamağa çalışıyorlar. Fakat zaman bu dumanı dağıtacak ve dünya Sovyetler Birliği ile başka halk demokrasilerindeki hakiki durumu görebilecektir.»

Şüphesiz ki, «Çeçen - İnguş ve Kırım Muhtar Cumhuriyetlerine karşı Sovyet hükümeti tarafından icra edilen müthiş cinayet» etrafında cereyan eden bu devamlı münakaşalardan umumî efkârı tatmin edecek müspet bir netice beklenemezdi.

Kafkasya millî teşkilâtları, Birleşmiş Milletler Teşkilâtına bir kaç defa müracaat ederek, Birleşmiş Milletler Misakının 87 nci maddesine tevfikân Şimali

(10) Milletlerin katliâmı meselesinin Birleşmiş Milletlerde müzakeresi için bak: Kafkasya dergisi, München 1951, No. 2 - 3.

8

Kafkasya'daki katliâmın tetkik edilmesi ni rica etmişlerdir. Dört yıl kadar evvel, Şimalî Kafkasya Millî Komîtesinin Birleşmiş Milletler Teşkilâtı kitabetine (İnsan Hakları Şubesinden) aldığı bir ihbarnamede; bu katliâm meselesinin, 75 inci madde gereğince Birleşmiş Milletler Teşkilâtının İktisadi ve İçtimai Şurasında vazolunacağı bildirilmekte idi (11).

Daha sonra, devam eden muhabere-den, Kafkasya'daki katliâm meselesinin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtına mensup bir devlet tarafından vazolunduğu zaman müzakere edilebileceği anlaşılmıştır.

Kendi kardeşlerinin mâruz kaldıkları katliâmdan muzdarip bulunan matem-zede Kafkasyalılar için bu zorluk, izalesi imkânsız bir mania olarak kalmakta devam ediyor.

Neticede şunu da tebarüz ettirmek lazımdır ki, Sovyetler Birliği Yüksek Şurasının «1941 - 1955 yıllarında müstevli-lerle işbirliği yapanlara mahsus» olmak üzere, ilân olunan umumî af kanunu, teh-cire uğrayan milletlere, o cümleden Si-birya ve Orta Asya kamplarında ızdırıp çeken Şimalî Kafkasyalılara katliyen te-mas etmemiştir.

Yani, teh-cire uğrayan Kafkasyalılara her hangi af kanunu tatbik olunmuyor ve bunlar kanun haricinde kalıyorlar.

(Dergi, Nr. 5, 1956)

IDARENİN NOTU : Bu makale'nin telif yılı olan 1956'da sürgüne gönderilen K. Kafkasyalıların âkabeti hâkında henüz aydınlatıcı bir bilgi yoktu. 1957 yılından itibaren bu esrar perdesi nisbeten kalkmış ve adı geçen halkların itibarı sözde (!) iade edilmiştir. Bu durumu tetkik eden diğer bir makaleyi dergimizin yine bu sayısında Mahmut Aslanbek'in kaleminden okuyacaksınız.

(11) Birleşmiş Milletler Teşkilâtının cevabı için bak: aynı dergi, München, Haziran - Temmuz 1952.

HERKESTEN ÇOK SEVİYORUM

Sanma, benim öz dağlarımı unuttuğumu,
Sanma, benim öz dağlarımı unuttuğumu,
Kalm, bulutsuz ve derin gök yüzünü,
Senin düşünceli ve mânalı bakışlarımı,
Fakir köyünü ve fakir millemi.

Hayır dostum, hiçbir zaman!
ne kadar acı da olsa zindan,
Ne kadar sizden uzak olsam
ne kadar vicdansız da olsa düşman,
Vuşlatı o kadar tatlı ve duygulu düşünüyorum.

Benim öz dağlarımda,
her şeyiyle benden yana kıymetli olanlarla,
Benim için korkma,
İntikam almak istidadı yoktur bende,
Ama kötülüğe karşı mücadeledeyim her yerde...
Ve yine korkma, buralarda ben,
hiçbir zaman yenilmem.

Güzelleri, yabancı soydan ve ülkeden olanları,
Ve bütün cihanı seviyorum, bütün insanları şüphesiz,
Seviyorum âciz ve tahkir edilmiş yetimleri.
Ama herkesten, her şeyden çok seviyorum
— bunu saklamak ayıptır —
Seni, öz köyüm ve fakir milletim.
Size hayatımı veririm,
bütün fikrimi ve kuvvetimi,
Bütün benliğimi, yalnız size fedaya hazırım...
Siz benim için, işte böylesine sonsuz kıymettesiniz,
Bunu ifade etmek için kuvvet yoktur,
ve bunu söylemek için kelime...

Kosta HETAGKATİ

Şamil üzerine uydurmalar

Kadircan KAFLI

Gazetelerimiz bazen çok acaip şeyler yazıyorlar. O kadar ki aslını bilmeyenlerin onlara inandıklarını düşündünce acımamak mümkün değil. Aslını bilenlerin gözünde onları yazanların düştükleri tatsız duruma da acımalı mı? Zararlı olmasa evvet ama, zararlı da oluyorlar ve öfkelenmemek elden gelmiyor.

Geçenlerde Dünya Gazetesi «Dağıstan Arslanı Şeyh Şamil» başlıklı dört gün süren bir yazı serisi neşretti. İmzasız olan bu yazıların Amerikalı Lesley Blanch'ın «Cennetin Kılıçları» isimli eserinden alındığı anlaşılıyor. Bu esere «Şamil hakkındaki en güzel kitaplardan biri» diyor. Gerçeğe uyan tarafları var, fakat Amerikalıların acailik merakını hatırlatan uydurma ve yanlış tarafları da çoktur.

Bahis konusu yazılarla beraber Şeyh Şamilin iki resmi de neşredilmiştir. Birini gûya 1855 de bir Rus prensesi çizmiş. Kıyafetinin bir kısmı doğru ama kalpağı ve hele yüzü tamamiyle uydurmadır, çok çırkın yapılmıştır. Halbuki Şamilin pek güzel ve aslına uygun fotoğrafları çoktur. Onlardan biri olabilirdi, resimlerden ikincisi ise Şamil'e hiç ilgili değil, ortaçağ Arap veya Osmanlı beylerinden birini hatırlatıyor.

Şamilin yurdu olan Kuzey Kafkasyada bazı milliyet, dil ve din ayrılıkları vardı, fakat milli birliğe engel değildi, nitekim gerek bağımsızlık savaşlarında, gerek 1918 de Cumhuriyetin ilânında milli birliğin varlığı belli olmuştur.

Dağıstanda Arapça konuşulmazdı, ancak bazı resmi yazışmalarda kullanılırdı.

Kuzey Kafkasyalılar kulübelere yaşamış değillerdir, onların eski bir medeniyetleri vardır. Nitekim muharrir de «köy-

ler birer kale gibiydi» demekle kendi kendini yalanlamıştır.

Kuzey Kafkasyada köylere «avlu» değil «avul» derlerdi, köy demektir, yurt demektir.

Kuzey Kafkasyada, kan dâvası yüzünden nüfus o kadar azalıyormuş ki buna karşı, şaşılacak çareler bulmuşlarmış: Meselâ İnguş'larda dul bir kadın, geceleri kapı eşiğine yatarmış, onu ilk gören erkek eve girermiş; doğan çocuklar toplum tarafından bakılırmış!

Afrikalı vahşilerde veya İslâmdan önce Araplarda olan bir âdeti andırıyor. Kuzey Kafkasyada her kadın iffeti uğrunda canını bile verir. Bu iddia, yalan ve iftiranın en büyüğüdür.

Güney Kafkasya Ruslar tarafından istila edildikten sonra bile Kuzey Kafkasyanın boyun eğmediği, yüz misli düşmana karşı otuzaltı sene daha kahramanca savaştığı meşhurdur. Bu savaşın fedailerine «mürîd» deniliyordu, bu bir tarikat gibiydi, fakat mutlak tevekkül gösteren, ibadet ve âyinden başka birşey yapmayan bir tarikat değildi, hareketli, iradeli, İslâm yolunda savaşçı bir tarikatti.

Şeyh Şamilin gençliğinde Mekke'ye gittiği, orada Cezayirli bağımsızlık kahramanı Abdülkadirle tanıştığı yalandır. Şamil Ruslara teslim olmadan önce Kuzey Kafkasyadan hiç ayrılmamıştır; ancak teslimden birkaç sene sonra İstanbul ve Hicaza gitmiştir.

Şeyh Şamilin tek kanunu korku imiş! Hayır, onun kanunu İslâm şeriatı idi, şeriaten zerre kadar ayrılmazdı, Ruslarla için elbet bir devlet nizamı lâzımdı ve bu nizam bir İslâm ülkesinde başka nizam olamazdı. Hainlerin kafalarını uçurduğu yalan değildir, çünkü şeriat öyle emre-

der. Şüphelendiği kimselerin ellerini kes tirdiği doğru değildir, çünkü şeriat şüpheye dayanılarak ceza verilmesini aslâ câiz görmez ve ancak hırsızların elleri kesilir.

Amerikalı yazarın bahis konusu eseri ni birkaç sene önce görmüştüm. Ondan Türkçe çevirmeler yapan meslekdaşımız her nedense bilhassa yanlış ve uydurma taraflarını almış.

Şeyh Şâmil Ruslarla anlaşmaktan kim bahsederse yüz kırbaç vurulacağını söylemişmiş. Bu doğrudur. Lâkin bu münasebetle bir olay uydurulmuş ki ne Şâmilin seciyesine, ne İslâm ahlâkına, ne de şeriate uyar.

Güya Şeyh Şâmilin annesi bir gün düşmanla anlaşmaktan bahsetmiş. Şâmil hemen ona yüz kırbaç vurdurmaya başlamış, yaşlı kadın beş kırbaç sonra ıstıraptan bayılmış. Şâmil ortaya çıkmış, kalan doksan kırbaçı da kendine vurdurmuş. Vurmak istemiyenleri ölümle tehdetdermiş!

Büyük İslâm Peygamberi «Cennet anaların ayakları altındadır» demiştir. Çok sağlam bir Müslüman olan, İslâm dinini derinliğine ve genişliğine bilen, bütün hayatınca Hazreti Muhammedi örnek tutan Şeyh Şâmil'in, annesine kırbaç attırması şöyle dursun, fiske vurması hattâ kaşlarını çatması mümkün değildir. Bu gibi aşırı taassuplar halis bir Müslümanda, İslâm medeniyetine sahip insanlarda olamaz. Şeyh Şâmil annesinin karşısında ayaklarını bile uzatmaz, gayet ciddi ve saygılı davranırdı.

Şeyh Şâmilin Ahhulgoş savaşı meşhurdur, bu yerin adı da Akhulgo şeklinde ve yanlış yazılmıştır. Nitekim Hunzak'taki Avar Hanının hanımı Bahu Bike de Baku Bekhe diye yanlış yazılmıştır. Bike kelimesi Türkçe «Prenses» demektir.

Rus subaylarının sefih hayatları iyi anlatılmıştır. Fakat Kont Nirot isimli bir Rus subayının beş Acem güzelinden bir harem kurduğu ve nereye giderse bu haremi de beraber götürdüğü iddiası faz-

la mubalağalıdır.

Hacı Murad çok zorlu bir akıncılar kumandanıydı, bu kahramanın Şâmil'e bozuşarak Ruslara sığındığı Tolstoy tarafından da roman şeklinde yazılmıştır. Fakat aslında Şeyh Şâmil'e anlaşarak Ruslara sığınmış görüldüğü, güya Şâmil'e karşı kullanmak üzere silâh yardımı isteyerek o silâhları Şâmile götüreceği de söylenmiştir. Nitekim, Tiflis'te Şâmil'e hakaret için köpeğine onun adını takıldığını, köpeği «Şâmil!» diye çağırdığını duyduğu bir Rus subayını Hacı Murad Genel Vali Varonsof'un önünde tokatlamıştır. Bunun üzerine Ruslar ondan şüphelenmişler, sıkı nezaret altına almışlar, o da kaçmak istemiş, fakat talih ters gitmiş, bir çeltik tarlasına rastlamış, ardından yetişenlerle döğüşe döğüşe kahramanca ölmüştür. Şâmil buna çok üzül-müştür.

Şeyh Şâmilin küçükken Ruslara rehine olarak vermek zorunda kaldığı ve daha sonra mübadele ile kurtardığı oğlu Cemalettin «Nevrasteni» den değil Veremden ölmüştür.

Şeyh Şâmil 1859 Ağustosunda Günüb yaylasına çekildiği zaman yanında pek az savaşçı kalmıştı, yanındakilerin ricası üzerine, bilhassa kadınların ve çocukların felâketine sebep olmamak için silâhı bıraktı.

Çar ona esir muamelesi yapmadı, ona silâh fabrikalarını gezdirdi ve Şâmil için Ruslarla baş edemediğini o zaman anladı.

«Çarın gösterdiği yakınlık karşısında Şâmil ona bağlı kalacağına söz verdi» deniliyor. Halbuki Şeyh Şâmil bütün hayatınca yalnız büyük İslâm Peygamberi Hazreti Muhammede ve İslâmın bayraktarı Türkiye'ye bağlı kalmıştır. Bunun için imkân bulur bulmaz İstanbul'a gelmiş, Sultan Abdülaziz tarafından kabul edilmiş, sonra Medinede, büyük İslâm Peygamberinin kabrinin bulunduğu kutlu şehire gitmiş, orada ölmüştür. Allah rahmet etsin!

6/Ocak/1965 TERCÜMAN

DÖNECEĞİM

— Birleşik Kafkasya Dergisine ithaf —

Kafkas tepelerinde rüzgârla yarışarak,
Dünyaya şan salanlar benliğimde yaşıyor.
Hakla çiğneyenlerle pervasız savaşıyor,
Orada can verenler can evimde yatıyor.

Ben namus için şahlanıp hak için ölmüşlerin,
Ardında kalmış çocuk filiz veren nesliyim.
Kalpece bir zaferle çıldırmış gülenlerin,
Beyninde patlayacak bir yumruğun sesiyim.

Semamda parlayacak elbette bir gün şafak,
Elbette KAF dağına bir sabah DÖNECEĞİM.
Gasbedilmiş hakkımı alacağım muhakkak,
Ve zafer sancağımı o dağa dikeceğim.

Ulaşmak için elbet benim olan o yere,
Köpüren bir sel gibi çağlayıp akacağım.
«Toprağım benim» diye göğsümü gere gere,
Kaf dağından dünyaya gururla bakacağım.

Rezzan DİNCER

ASYA'DA KOMÜNİZMLE MÜCADELE VE A P A C L

(Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği)

Yazan : Senatör Dr. TEVETOĞLU

Komünistlerin Asya memleketlerine karşı izledikleri politika bu rejimin günümüzde kadarki süresince, ulaşmak istediği hedef bakımından aynı fakat bunu değişik milletler üzerinde gerçekleştirmek ve uygulamak metodu bakımından ise muhtelif olmuştur.

Sovyetlerin, Potsdam Konferansı sırasında açıkça ortaya çıkan emperyalist emelleri ile, 1945 — 1946 yıllarında İran Azerbaycanı'nı kendisine tâbi kılmak ve Türkiye'den de — 1925 tarihli Türk - Sovyet tarafsızlık ve saldırmazlık paktını feshederek (Mart 1945) —, bir Gürcü profesörün iddiasıyla Giresun, Gümüşhane ve Bayburt'a kadar, Kars - Ardahan bölgesini istemek yolundaki yersiz çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Fakat 1946'da Komünist Çin'in, Kore ve Vietnam Halk Cumhuriyeti Hükümetleri'nin teşkili, onların Doğu ve Ortadoğu memleketlerine komünist yayılımını devam ettirmek ümidlerini son derece kuvvetlendirmiştir.

Bugünkü komünist liderlerce de Lenin' in şu sözleri düstur bilinmektedir:

«Rusya, Hindistan ve Çin nüfus bakımından muazzam bir çoğunluğa sahiptir ler ve binaenaleyh komünizmin bütün dünyada muzaffer olmasında bu memleketler kat'i rol oynayacaklardır. Mücadelenin sonu, netice itibariyle buna bağlıdır.»

Yıllardır komünistlerin Hindistan'da hâkimiyet elde etmek için harcadıkları büyük çaba, Hindistanı komünist gelişmesinin dünya ölçüsünde üçüncü bir merkezi haline getirebilmek plân ve arzuları neticesidir.

Müstemleke iken, birer müstakil devlet haline gelmiş Hindistan, Pakistan,

Burma, Seylân, Kamboçya, Güney Vietnam, Filipinler, ve Endonezya'yı ve diğer bütün uzak ve yakın Doğu memleketlerini tehdit eden büyük kıvılcık tehlike karşısında, Asyalıların müşterek korunma, kurtulma ve kurtarma çabaları da meydana çıkmıştır.

Biz bu yazımızda, geçen yıldanberi Türkiye temsilcisi bulunduğumuz ve Kasım ayının 23'ünden 27'sine kadar Formosa'da X. Yıllık Kongresini aktedecek (Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği) nden bahsetmek istiyoruz.

Komünizmle mücadeleyi, bütün esir yurt ve milletlere hürriyet ve istiklâl kazandırmayı, milli vazifelerinin başlıcası sayan Asyalı idealistler, 1954 Haziranında, milletler arası bir birlik kurmayı kararlaştırdılar. Bu birlik, Asyalı kavimlere komünizmle mücadelenin lüzumunu ve bu yolda birleşmenin zarureti ni duyuracaktı. Evvelâ milletlerin, sonra bütün bir kıta ve bölgenin tek ideal çevresinde birleşmeleri, insan haklarını korumak, adalet, hürriyet ve demokrasiyi gerçekleştirmekte en sağlam kuvvet kaynağını teşkil edecekti.

«CEBİR VE DİKTA, ASLÂ DEMOKRASİ VE HÜRRIYETLE BAĞDAŞAMAZ, ELELE GİDEMEZLER» sloganı, hürriyet yolunda mücadele eden bütün insanlara malolmuştur.

Son yılların atom ilerlemeleri, gün ışığı huzıyla Afrika sahralarını, Asya steplerini, Amerika tepelerini birkaç saatte Atlantikleri aşarak Avrupaya bağlayan dev uçaklar, mesafeleri alay edencesine kısalttılar, sildiler. Son çağrek asırda, insanların devredilmez haklarını korumak sorumluluğu, bütün hür dünya milletleri arasında gerçekten paylaşıldı ve

savaşları feodalizmin, faşizmin ve Avrupa sömürgeciliğinin tarihe karışmasıyla müşterek dâvâ haline geldi. Son dünya savaşları feodalizmin, faşizmin ve Avrupa sömürgeciliğinin tarihe karışmasıyla sonuçlandı. Dünyada, ecel sırası gelen tek belâ kaldı ki o da Komünist Emperyalizmi'dir.

«TEK HÜR DÜNYANIN HÜR İNSANLARI» olmak ideali, bütün hürriyet ve demokrasiye inananların yüreklerini doldurmuştur. Bugün bu idealistler, her yerde, her zaman, diktatörlüğün her çeşidine karşıdır.

Asya milletlerinin komünizmle mücadele eden idealistleri, kuracakları birliği bütün Asya milletlerine, Pasifik ve Afrika komşularına kadar genişletmek suretiyle ve bütün Batılı memleketler temsilcilerini de müşâhid olarak çalışmalarına dâvetle, faaliyetlerini milletlerarası bir seviyeye yükseltmişlerdir.

Kuruluşlarının sebeplerini kısaca şöyle açıklamaktadırlar:

— Komünizmin kötü, kanundışı, bir aldanmış ve aldatılmış «Serseriler İdeali» olduğunu, adalet, hürriyet ve barışa kavuşmanın ancak bu, insan tabiatına aykırı «Serseriler İdeali» ni kökünden temizlemekle gerçekleştirebileceğini halk kitlelerimize duyurmak, anlatmak ve maletmek.

— Asya milletlerini anti-komünist tek bir cephe kurarak komünist emperyalizmine karşı mücadeleye dâvet etmek; herşeyden önce kızılaların siyasi alandaki faaliyetlerini önleyerek onların bu konuda tam yenilmelerini sağlamak; komünist hücum, istilâ ve tahriplerinin menhuz sonuçlarını dâima şiddetle protesto etmek; komünist partileri kanundışı tanımak ve bunların her çeşit sızma, tahrip, yerüstü, yeraltı zararlı faaliyetlerini önlemek, karşılamak; Birleşmiş Milletler prensiplerine uygun olarak, müşterek güvenliği, barışı ve adaleti sağlamak.

— Bütün hür milletlere seslenerek Demirperde gerisindeki esir milletlerin kurtuluşuna var güçleriyle katılmalarını istemek.

— Bütün hükûmetlerin, dostluklar ve

milletlerarası işbirlikleri tesisi suretiyle kuvvetlenmelerini ve dünya karışını bir an önce gerçekleştirmelerini dilemek.

— Komünist emperyalizminin Asya memleketlerindeki her milli davranış ve başarı karşısındaki istismarcı metodlarına dikkati çekmek ve «Yeni Sömürgecilik» karşısında Asya milletlerini uyarmak suretiyle birliğin, milletlerin kendi kendilerini idare sistemini, siyasi demokrasiyi ve bu meyanda vicdan ve din hürriyetini de içine alan (Üniversal İnsan Hakları)'nı savunacağını belirtmek.

— Üye memleketler arasında ekonomi, kültür ve eğitim alanında daha geniş mü nasebetler sağlamak, daha yakın ve kuvvetli işbirliği kurmak.

Dünya nüfusunun yarısından fazlası Asyada yaşayan insanlardır. Hür topraklarımızdaki istiklâl ve hürriyetlerin korunmasını ve devamını; bir zamandanberi istiklâl ve hürriyetlerini kaybetmekten ızdırıp çeken kardaşlarımızın da mesut çağlara kavuşmasını sağlamak için ilk hedef ve adım, bütün dünyayı boyunduruğu altına almak isteyen komünizmden Asyayı korumak ve kurtarmaktır.

Köylüler, rençberler, işçiler, din adamları, öğretmenler, öğrenciler, genç ihtiyar, sivil - asker, zengin - fakir bütün halkımız ve bilhassa milletimizi idare eden parlamenterler komünizmin gerçek yüzünü, aldatıcı metodlarını ve tatbikat sonuçlarını, her sınıf kendi anlayabileceği seviye ve dille öğrenmelidir ki kıvılcıktan korunma, onunla mücadele ve nihayet hür ve demokratik cephenin zaferi sağlansın.

İşte, (Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği)'nin esas gayesi, milletlerimiz içinde ve arasında bu vazifeyi yerine getirmektir.

Bugün hür dünya milletleri arasında komünizmle mücadeleyi kendilerine amaç bilen ve başarılı çalışmalar yapan teşekküllerden biri, hiç şüphe yok ki (Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği)'dir. Bu birliğe, beş kelimelik İngilizce adının (Asian Peoples Anti-Communist League) ilk harfleriyle kısaca (APACL) denilmektedir.

(APACL)'ın I. Kongre'si 1945 yılı 15-18 Haziranında, Kore'nin (Chin-Hae) şehrinde aktolunmuştur.

İstiklâl âsıkı Asya milletlerinden 42 delegenin katıldığı bu ilk kongrede, Asya ve Pasifik memleketlerinden şu sekizi temsil edilmişlerdi: Hür Çin Cumhuriyeti, Kore Cumhuriyeti (o yılki evsahibi memleket), Hong Kong, Makao, Filipinler Cumhuriyeti, Ryukyu, Tayland (Siyam) ve Güney Vietnam.

Birliğin İdare Merkezi Seoul (Kore)'de kuruldu. II. APACL Yıllık Kongresi, 9-12 Mart 1956'da Filipinlerde (Manila'da) toplandı. Tayland müstesna olmak üzere diğer yedi kurucu üye memleket, bu toplantıya katıldılar.

27 Marttan 1 Nisan 1957'ye kadar süren (APACL III. Yıllık Kongresi), Güney Vietnam'ın merkezi Saigon'da idi. Konferansa sekiz kurucudan başka, altı yeni üye memleket temsilcileri de katılmış bulunuyorlardı ki bunlar: Avustralya, Burma, Malaya, Pakistan, Singapor ve Türkiye idiler. Ayrıca Bolşevik Aleyhtarı Milletler Bloku (ABN)'nden, Rus Tesa-nüt Birliği (Anti - komünist Halk Bihnet Birliği) (NTS)'nden, Macar İstiklâl Hareketi ve Çek Südetler Almanyası Federatif Komitesi'nden, Yunanistan ve Endonezya'dan dinleyici ve müşahit olarak davetliler konferansa katılmışlardı.

Bu konferansta alınan önemli karar ve yapılan faydalı çalışmalardan bazıları şunlardı:

a) Komünizmi terkedip anti-komünist kesilen sâbık komünistlerden nasıl faydalanmak gerekir?

b) Komünist âlemden kaçanların faydaları ve tehlikeleri nelerdir?

c) Haberalma ve propaganda metod ve imkânları.

ç) İşçi ve ziraat konularında: Hür Asya Milletleri İşçi Birlikleri arasında yakın münasebetlerin kurulmasını sağlamak. İşçi haklarının korunması, toprak reformu plân ve programlarının her türlü komünist sızmalardan uzak tutularak, işçi ve zürra'nın yaşama ve eğitim şart ve imkânlarını yükseltecek şekilde

tanzim ve tatbikine müsterek çalışma ve yardımlaşmalar sağlamak.

d) Eğitim, öğretmen ve öğrenci münasebetlerini artırmak.

e) Ekonomik alanda birlik, beraberlik, yardımlaşma; ve komünist ekonomik stratejisi karşısında müsterek savunma ve cephe tesisi.

f) Ve nihayet, ideolojik alanda yapılacak birlik çalışmaları, her anti - komünist memlekette, her sınıf halk ve teşekkül içinde komünizmle mücadeleyi yürütecek idealistleri yetiştirmek.

APACL'ın IV. Yıllık Kongre'si 1958 Nisanında Bangkok (Tayland)'da, V. Yıllık Kongre'si 1959 yılı 1-10 Haziranında Seoul (Kore)'de, VI. Yıllık Kongre'si 1960 Haziranında Taipei (Hürriyetçi Çin)'de, ve VII. Yıllık Kongresi ise 1961 yılı 2-5 Mayısında Manila (Filipinler)'de aktedilmiştir. VIII. Yıllık Kongre, 1962 yılı 1-5 Ekiminde Tokyo (Japonya)'da yapılmıştır.

Mr. Robert D. Murphy ile Dr. Erich Kordt'un da dahil bulundukları dört misafir davetli ve muhtelif Avrupa, Amerika, Afrika memleketlerinden 23 müşahidin de katıldığı bu Kongre'de evsahibi Japonyadan 24, Avustralyadan 5, Çin'den 7, Hong Kong'dan 2, Urdün'den 1, Kore'den 9, Malaya, Yeni Zeland ve Pakistan'dan 1'er, Filipinlerden 12, Tayland'dan 5, Türkiye'den 1 (Prof. A. Ş. Esmer), ve Vietnam'dan 5 temsilci hazır bulunuyorlardı.

24 - 31 Ekim 1963'de Saigon (Vietnam)'da toplanmış APACL IX. Yıllık Kongresi'nde ise memleketimizi biz temsil ettik. Bu Kongre'ye sunduğumuz (Sömürgecilik Karşısında Amerikalılar Türkler) tebliğimiz ile (Esir Milletler Haftası Üzerine Teklif)imiz büyük ilgi ile karşılanmış, Asya ve Avrupa anti-komünist basınında mühim yankı uyandırmışlardı.*

* Bk. Senator Dr. F. Tevetoğlu: Americans And Turks Opposing Colonialism, Free Front, Vol. VI, No. 6, Saigon, Dec. 1963, pp. 14-15.

The Ukrainian Bulletin, Vol. XVI, Nos. 21-24, No. - Dec. 1963, pp. 97-98.

ABREK ZELİMHAN

(Geçen sayıdan devam)

A. Canbek HAVJOKO

Zelimhan'ın mektubu çok karakteristiktir. Bu mektup çarlık devrinde Kafkasya'da abrekleri yaratan yollardan birini tasvir etmektedir. Gelme ve ecnebi bir kuvvetin kurduğu devleti bir hukuk anlayışı, bu kuvvete inanmıyan, onu bir felâket telâkki eden ve onunla temastan kaçan milletin hukuk anlayışıyla çarpıyordu. Hiç bir ahlaki meziyete sahip olmayan Kafkasya'daki Rus memurları ahali arasında hiç bir nüfuza malik olmadıkları gibi Rus kanunlarının kuvvet ve adaletine itimat yaratmak kudretinden dahi mahrum idiler. Neticede yerli ahalinin yüzlerle mümessili resni hayat dışına atılıp mevcut nizamın amansız düşmanı kesiliyorlardı. Rus idaresinin Kafkasya'daki hayat hâdiselerine kaosa yaklaşması neticesinde bütün bu «kanunu bozanlara» haydut ve hırsız ilân ediliyor ve onlara teveccüh besliyen dinç ahali hükümetin tazyiklerine maruz kalıyordu.

Zelimhan dahi haydut ilân edilmişti. Sâbık Terek vilâyetinin Çar idaresi bu hususta gerek matbuatta, gerekse ahali arasında geniş propaganda yapıyordu. Çok zaman açık provakasyona müracaat ederdi. Meselâ: daha abrekliğinin başlarında Sunçe - Kala'dan aldığı malı kendi avuluna getiren Andili bir tüccar Andi geçidinde öldürülmüştü. Zelimhan'ı ahalinin gözünden salmak isteyen Rus hükümeti bu katlin Zelimhan tarafından yapıldığı ve Zelimhan'ın kendi dindaşını öldürdüğü hakkında yalan şayialar yaydı. Çok ihtimalki, bu katli hükümet kendisi tertip etmişti. Fakat, provakas-

yon baş tutmadı. Zelimhan'ı çok iyi tanıyan ahali hükümetin provakasyonuna kapılmayıp, Andili tüccarın Zelimhan tarafından öldürüldüğüne inanmadı. Zelimhan ondan daha on yıl sonraya, hayatının sonuna kadar ahalinin hürmet ve muhabbetini kazanmakta devam etti ve binli rakamlarla ifade olunan büyük ve ağır nakit cezalarına bakmıyarak Zelimhan'ı gizlemekte devam etti.

Zelimhan'ın faaliyeti neden ibaret olmuştur?

Zelimhan'ın haydutluk namı verilen faaliyeti, Rus idaresiyle ve Rus devlet müesseseleriyle vuruşmaktan ibaret olmuştur. Yani bugün Şimali Kafkasya'daki «banditizmin» tam manâsıyla aynı idi. Bugünkü «eşkiyalık» Şimali Kafkasya'da Sovyet rejimiyle çarpışan muhtelif isyan gruplarının faaliyetinden ibarettir. Zelimhan, gerek tek başına, gerekse bir grup arkadaşlarıyla birlikte defalarla devlet müesseselerini basarak mevcut devlet parasını alıp götürürdü. Bu baskınlardan birini «Otkliki Kavkaza» gazetesini şöyle tasvir ediyordu.

— «Bu yılın 8 son kânununda gece saat ikide Grozni istasyonunda bir abrek çetesi göründü, vagonların kabuluna bakan memuru tüfek dipoğuyla yıktıktan sonra kendi karakollarını koyup istasyon binasına girdiler.

Demiryol muhafızı yardım feryadı ile onlara karşı fırladı ise de ağır yaralı olarak düştü. Abrekler pencereleri ateşe tutup ikinci muhafızı da yaraladıktan sonra istasyonda ağalık etmeye başladı.

* Kafkasya ve Edil boyu. Sah. 98

lar. Rahat, rahat, masaların altına saklanmış olan telegrafistleri bırakıp demir kasayı kırmağa koyuldular. Demirin sesi lokomotiflerin imdat borusu baskıncıların silâh sesleri rahat uyumuş olan kasaba üzerine yayılıyordu.

Bekçiler «çabuk yardıma gidelim» diyorlardı ise de onlara ehemmiyet verilmiyordu.

Birbirinin arkasınca kırılan iki kasadan 18.000 ruble para çıkarıldıktan sonra çete, çekiçle açtığı pencereden çıkıp gitti.

Grozni kasabasının kazaklarından bazıları uyanıp soyguncuları silâhla karşılamağa başladılarsa da cevabında yayılın ateşiyle mukabele gördüler. Çete katarın yanısıra yürüyerek demir yol hattını geçti ve bir ateş daha açtıktan sonra arkadaşlarının verdiği atlara binerek uzak laştılar.»

Ölümünden bir müddet evvel Zelimhan'ın bizzat kendi tarafından tertip edilip Kızlar şehrinin maliye şubesine vaki olan baskın daha cesurâne idi. Bu baskın Kızlar nahiyesi atamanı ve kazak kıt'aları reisi Verbitski'nin logalanmasına ve ceza metoduna cevap olarak yazılmıştı. Terek vilâyetinin o zamanki valisi general - mojer Mihayev tarafından Zelimhan'ı ele geçirmeğe memur edilmiş olan Verbitski «Terek» gazetesinde Zelimhan'a hitaben dercettiği açık bir mektupta onu «korkak, kadın» gibi tabirlerle tahkir ederek Zelimhan'ı düelloya çağırıyordu. Buna cevaben Zelimhan yakında Kızlar'a, gelmek fikrinde olduğunu ve bu ziyaret için hazırlanmasını Verbitski'ye haber verdi. Hakikaten de 1810 senesinin bir yaz gününde, gündüz gün orta vakti, Zelimhan 30 kişilik bir ath grubunun başında olmak üzere askerî garnizona malik olan şehre dahil olup maliye dairesindeki askerî silâhlarını aldıktan sonra bir miktar para almış ve Kızlar'ı dağlık Çeçenistan'dan ayıran 100 kilometrelikten fazla olan

mesafeyi katederek gitmiştir. Tekrar ediyoruz ki bütün bunlar gündüz, gün ortası vakti, Zelimhan'ı tutmağa memur muhtelif müfrezelerle dolu bir memlekette cereyan ediyordu. Devlet memurlarıyla devlet müesseselerinden başka Zelimhan bazen Rus zenginlerine de baskın yapardı. Bu hallerde dahi o hiç bir zaman insan öldürmezdi. Genellikle belirli meblâğ alındıktan sonra adamları serbest bırakırdı. Bu suretle zengin Mesyatsef, tüccar Hrenof ve başkaları bir kaç defa tutulup bırakılmışlardır.

Bütün bu seferler neticesinde elde edilen paraları Zelimhan umumiyetle hükûmetin tazyiklerinden mutazarrır olmuş dağlı ailelerine verirdi.

Şunu da nazara almak lâzımdır ki yalnız Çeçenistan halkından toplanan nakit cezaları I. Dünya Savaşına tekaddüm eden yıllarda, her yıl 500 bin ruble gibi bir yekûn teşkil ederdi. Hele suçsuz - günâhsız olarak Rusya'nın merkezi vilâyetlerine ve Sibirya'ya sürülen ne kadar zavallılar vardı ki aileleri tam bir sefalete düşmüşlerdi. Bu ailelerin himayesini Zelimhan deruhte ediyordu. Bu duruma göre, Zelimhan'ın halk nazarında hak ve adalet için çarpışan bir kahraman olarak kalacağı tabii idi.

Bunun neticesi olarak, Çar Hükûmeti'nin Zelimhan'ın teslimi için tayin ettiği büyük nakdi mükâfata kimse tenezül etmedi. Zelimhan'ın faaliyetini daha etraflı şekilde aydınlatmak için, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin hariciye nezareti yanında kurulmuş özel bir heyet tarafından tanzim edilip Arslan bey Naiman - Mirza Kriçinski'nin müdiriyeti altında intişar etmiş olan «Rusya'nın Maverayı Kafkasya'daki siyasetine ait vesikalar» nam kitaptan jandarma idaresinin gizli raporlarından bazılarından faydalanıyoruz.

Bakû vilâyetinin jandarma idaresi müdürü Miralay Minkeviç, Dağıstan'daki muavinine yazıyordu ki (21.Ağustos.1912)

«Polis şubesinde olan gizli malûmata göre bu yılın mayıs ayı başlarında Zelimhan, Erivan vilâyetinden hududu geçerek Türkiye'ye girmiş ve hali hazırda Arabistan'da Medine şehrinde mahalli valinin misafiri bulunuyor. Oradan mektuplar vasıtasıyla Dağıstan panislamist komitesine talimat göndermektedir; mektuplar Erivan vilâyetinde hususi adamlar vasıtasıyla sınırdan geçirilmektedir.

Gene aynı bilgiye göre bu günlerde Kafkasya'nın muhtelif şehirlerinden Mekke'de vukubulacak panislamist kongresine 37 temsilci gönderilecektir. O kongreye İngiliz ve Fransız müstemlekeleriyle Orta Afrika, Çin ve Filipin'den dahi delegeler gidecektir. Her yerde para toplanışı devam ediyor. Merkez panislamist kasası Mekke'de bulunuyor.

Kongreden sonra Zelimhan aynı yolla Dağıstan'a dönecektir. Rivâyete göre Şimali Kafkasya ahalisi Zelimhan'ı söz birliği ile «İmam» tanımışlardır. Dağıllar Kafkasya valii umumisinin müsaadesiyle, Zelimhan'ı yakalamak için müsellâh müfreze vücuda getirmişler; bu kuvvet Türk zabitanın idaresi altındaki süvari bölüklerine dahildir...»

Jandarma idaresinin bu mektubundaki malûmatın baştan başa yalan olduğuna söz yoktur, fakat bu mektup, Çarlık idare teşkilâtında Zelimhan'ın faaliyeti neticesinde baş veren şaşkınlığı göstermesi bakımından çok ehemmiyetlidir.

Bir kaç gün sonra 25.Ağustos tarihli mektubunda aynı muavin namına (Mategorin namına) miralay Minkeviç geçen mektubunu tezkip eden şu mektubu yazıyordu:

«Ajan malûmatına göre Zelimhan halihazırda Dağıstan vilâyetinin Añdi nahiyesinde bir mağarada bulunuyor. Mezkûr mağaranın aynı nahiyedeki Botlîh köyüne çok yakın bulunması muhtemeldir. Çünkü onu, şimdi müstafini bulan sabık nahiye müdürü Temir Ali savunuyor. Temir Ali de aynı köyde yaşa-

maktadır ve Zelimhan'ın bulunduğu yer ancak ona ve onun yakın akrabasına malûmdur.

Aynı malûmata göre Zelimhan, kendini mukaddes ilân etmek için üç ay ibadet etmek maksadıyla mağaraya çekmiştir.

Bunun da sebebi Zelimhan'ın 1911'de tehlikeyi selâmetle atlama olmuştur. 1911'in ilk Teşrin (Ekim) ayında Eski Sunçen köyü yanında ve aynı yılın ilk Kânun (Aralık) ayında Veden nahiyesindeki mağaradan selâmetle kurtarablmıştır.

Zelimhan'ın çetesi halihazırda üç Dağıstanlı ile iki İnguş (Galgay) dan ibarettir. Şimdilik, ibadetin sonuna kadar çete bırakılmıştır.

Bugüne kadar Zelimhan Şimali Kafkasya hudutları haricine çıkmamıştır. Hudut haricine çıktığına dair şayiye mahsus yayıyorlar ki ibadetini bitirmesine kadar takibata nihayet verilmesine muvaffak olsunlar. Zelimhan'ın kendisini mukaddes ilân etmekten maksadı bir abrek gibi değil, bir İmam gibi taraftar kazanmaktır. Çünkü, halihazırda taraftarlarından çoğu onu terketmiştir...»

Mektubun sonunda Miralay Minkeviç bildirdiği malûmatın yerinde tahlil edilmesini istiyor.

Zelimhan'ın faaliyetinde dini motiflerin bu suretle kaydedilmesinin sebebi bizce, onun, Autura aulundan Bammat Hacı'nın idare ettiği «zikirci» denilen dini zümre ile sıkı ilgisi olmuştur. Jandarma idaresindeki malûmata göre Kızlar baskını bile yapan Bammat Hacı olup Zelimhan yalnız onun emrini ifa etmiştir. Bu son malûmatın aslı olduğuna ihtimal verilemez, zira bu baskının Zelimhan tarafından Verbitski'nin logalanmasına cevaben tertip edildiği daha çok akla uygundur. Umumiyetle «zikirciler» Zelimhan'ın faaliyetindeki rolü bizce Jandarma idaresi tarafından çok şişirilmiştir. Çünkü Çeçenistan'da çok saygı gör-

miş olan bu dini cereyana Zelimhan yalnız mensup olabildi.

Nihayet Mategori'nin, Miukeviç'in mektuplarına verdiği 6 son Teşrin (Kasım) 1912 tarihli cevabı naklediyoruz. Mategori'nin bu raporu hakikate daha uygun geliyor. Mategori yazıyor ki:

«Zelimhan hakkında sarîh bir malûmat elde etmek imkânsızdır, çünkü onun bütün caniyane faaliyet ve hayatı esrarla örtüldür. Bu adam etrafında yerliler ve başka şahıslar tarafından o kadar lejand (efsane) uydurulmuş ki Zelimhan olmazsa bile bu adı terrör (korku) maksadıyla yıllarca kullanmak mümkün olacaktır.

Terek kazak ordusunun Kızlar - Greben olayında zabıt olduğum zamanlar ben Zelimhan'ı yakalamak için tertip edilen seferlere çok katıldım. Fakat, yerli ahalinin hemen hepsi ona teveccüh besledikleri için bu seferlerin hiç birinde muvaffak olunmadı. Son defa olarak 1908'de, nahiye müdürü, miralay Galayef Zelimhan tarafından öldürüldükten sonra, Veden etrafındaki sefere iştirak ettim. İçlerinde Zelimhan'ın da bulunduğu haydutlarla vaki olan bir atışmada üç haydut ölmüştü ki bunlardan biri de gûya Zelimhan imiş.

Bu ölüler günlerce orada kaldılar ve ben bizzat görüyordum ki yerliler birer birer gelip «evet, bu Zelimhan'ın ta kendisidir» diye tasdik ediyorlardı. Bu gibi tanınmalar Galaef zamanında dahi vuku buluyordu. Galaef ölümünden evvel bir tehdit mektubu almış; mektupta deniliyormuş ki: «Peşimden koşmaktan vazgeç. Bununla hem kendini hem de beni rahatsız ediyorsun. Sen, benim de bulunduğum bir düğünde idin. Ben filan ve faian kızlarla oynadım. Sen ki görüyordun neden beni tutmuyordun? Ben istediğim zaman seni öldürebilirim ve bunu âlemin gözü önünde yapacağım.» Gerçekten miralay Galaef Veden'de güpegündüz, her kesin önünde katledildi.

Zelimhan'ı sûreten az adam tanıyor. Onun yerini de bilenler en yakın ve sadık adamlarıdır. Zelimhan'ın gizlenmesinde gerek eskiden, gerek şimdi başlıca olmasa da önemli rol oynayan yerli idarelerdir. Bunlar kısmen korkudan, kısmen de islâmi hislerle onu saklıyorlar: Bu vaziyete göre, Zelimhan hakkında verilen her türlü malûmat (eğer malûmat verenlerin Rusya'ya derin sadakatları ispat edilmemiş ise) şüpheli addedilmelidir.

Topladığım malûmata göre Zelimhan halihazırda gerçekten de Andi nahiyesinde bulunuyor, fakat nerede olduğu ve Temir Ali tarafından himaye edilip edilmediği malûm değildir.

Andi nahiyesinin Andi köyü sâkinlerinden hali hazırda faaliyette bulunan milis kaynaklarından Aras Şamhal ve Ali Debir Şamhal kardeşler Zelimhan'a herkesten çok yardım ediyorlar. Ona, hükümetin Zelimhan hakkındaki bütün kararlarını, gazetelerin ona dair yazdıklarının ve alelumun Zelimhan'a taalluk eden malûmatı bildiren bunlardır. Sözü geçen kaymakamlardan birinin oğlu (adı bilinmiyor) Zelimhan'ın çetesinde bulunmuştur, belki şimdi de bulunmaktadır.

Mevcut olan malûmata göre Andi nahiyesi ahâlisinin Sadakatına itimat eden Zelimhan bu nahiye köylerinde tamamiyle açık dolaşıyor. Son zamanlarda adı ve nesli malûm olmayan yerli bir genç kızla evlenmiştir.

Türkiye zabitan idaresinde askerî kuvvetin mevcudiyeti hakkında hiç bir malûmat yoktur. Her nahiyede 30, her dairede ise 6 süvari vardır ki müdürlerin emriyle kabul ve ihraç ediliyorlar. Bunların askerî kıymeti hiçtir. Bu hususta, panislâmizm çıktıktan sonra, Dağıstan süvari alayı daha çok ehemmiyet kesbediyor. Çünkü bu alay her yıl hüviyetini değiştirdiği için, nazara çarpmadan muntazam surette her yıl askerî harekâtı öğrenmiş Dağıstanlı kadrolar bırakıyor.

Zelimhan'ın öldürüldüğü gün alınmış resmi.

Kafkasya müslümanlarının Rusya'ya karşı aktif adavetleri esnasında ve aletumum İslâmiyete fanatikçesine sadık olan, infilâka hazır Dağıstan'ın mevcudiyeti ile bu kadro müslümanların askeri çıkışları için kuvvetli bir istinatgâh olabilir...»

Mategorin raporunun son kısmını «Da-

ğıstan panislamist komitesi» ne hasretmiştir. Onun fikrine göre bu komite mevcuttur, fakat keşfedilmesi çok zordur, çünkü «bu komite galiba yüksek mevki sahibi ve zengin şahıslardan müteşekkildir ki bu da aralarında ajan bulmayı müşkülleştiriyor. Bunlar arasından ajan

KAFKASYA

Adım dedemden öğrendim senin,
Sevdası gönüme dolan Kafkasya,
Cennet bile yok gözümde benim,
Sensin benliğimi alan Kafkasya.

Görmeğe ne hacet içimde varsın,
Hayâlim ışıgım arzumsun, yârsın,
Kalbim hasretinle dağlanıp yansın,
Uğruna ne güller solan Kafkasya.

Konup göçemedimse tepelerinden,
Kanıp içemedimse derelerinden,
O güzel adının hecelerinden,
Destânlar yaratırım inan Kafkasya.

Kanımda tutuşan ateşsin belli,
Aşkın yüreğimde bil ki ezeli,
Sen ey, vatanların eşsiz güzeli,
Sana fedâ olsun Rezzan Kafkasya.

Rezzan DİNCER

bulmak büyük paralarla yahut yüksek mevki temin etmekle mümkündür.»

Mategorin raporunu böyle «halis - jandarma» neticesiyle bitiriyor.

1913'ün son baharında Zelimhan ağır surette hastalandı. Hastalık müddetini Şali aulunun 10 kilometre ilerisinde bulunan Şali çiftliğinde, yakın bir dostunun evinde sâkince geçiriyordu. İyileşmek üzere iken birisi (diyorlar ki kanlılarından biri) onun yerini Şali'deki askeri müfrezeyle haber verdi. Gece Zelimhan'ın bulunduğu ev askerlerle sarıldı. Zelimhan'a teslim olması teklif edildi. Bu teklif reddedildi. Çünkü Zelimhan'ın 13 yıllık abrek hayatı onun yabancı rejimle (Rus rejimi) amansız ve korkunç mücadeleleriyle geçmişti. Bu rejim yalnız onun değil, yüzlerce, binlerce ırkdaşının hayatını harabetmişti.

Misafirini bırakmak istemiyen ev sahibi çıkardıktan sonra, Zelimhan, atışmaya başladı. Sabaha doğru düşmana büyük zayıf verdirmiş olan Zelimhan'ın bir kaç yarası vardı. Ölümünün yaklaştığını hisseden Zelimhan evden çıktı, son kurşununu da attıktan sonra düşmanın yaylım ateşiyle yere düştü...

Şimdi bile Şimali Kafkasya aullarında hakkında türküler okunan kahraman Abrek Zelimhan işte böyle yiğitçe öldü.

— SON —

(*) Çar rejiminin hususiyetini teşkil eden «askeri talim görmüş hazır kadro» korkusu, malûm olduğu üzere Bolşeviklere de geçmiştir. Onlar da Şimali Kafkasya'da böyle kadroların zuhuruna manî oluyorlar.

İtibarı İade Edilmiş Kuzey Kafkasya Halklarının Durumu

(Makale kısaltılmıştır)

Mahmut ASLANBEK

Bildiği gibi, 1957 yılında Sovyetler Birliği Yüksek Şurası, bir kararname ile Sovyet hükümeti tarafından rejime ihanet suçuyla 1943 - 1944 yıllarında Orta Asya ve Sibiryaya topyekün sürgün edilen Kuzey Kafkasya halklarından Çeçen, İnguş, Balkar, Karaçaylı ve Kuzey komşuları Kalmukların itibarını iade etmişti. Sovyetler Birliği Yüksek Şurası sesyon toplantısı, bu minasebetle şu hususu belirtmişti:

... Daha Sovyetler Birliği Komünist partisinin XX. kongresinde (1956) Sovyet devletinin Lenin milli siyaseti ana prensiplerinin geçmişte kabaca ihlâl edilmiş olduğunu gösterir sayısız olaylara işaret olunmuştu. Bu ihlâl, tatbikatı bir çok milletleri hiçbir esasa dayanmadan topyekün sürmek ve onları yeni yerleştikleri yerlerde bir takım tahditlere tâbi kılmak şeklinde tecelli etmişti. 1

Sesyon kararnamesinde daha sonra, Sovyet hükümetinin «bu milletler hususunda yapılmış olan haksızlığı» düzeltceğinden, muhtariyetlerinin yeniden ihya edileceğinden, bu milletlere mensup vatandaşlara eski yurtlarına dönme müsaadesi verilerek bozulmuş hayatlarının yeniden doğrulması için elden gelen her türlü yardımı göreceklerinden söz ediliyordu. 2

Sovyetler Birliği Yüksek Şurasının aynı sesyon toplantısında kabul edilen bir kanuna göre de, Çeçen-İnguş ve Karabartay - Balkar muhtar Sovyet Cumhu-

riyetleri ve Karaçay - Çerkes Muhtar Eyaleti (sürgünden önceki ayrı olan Karaçay ve Çerkes eyaletleri yerine) yeniden kurulmuştu. 3 Bu milletlere mensup halkların kendi yurtları - Kafkasyaya dönmeleri hususuna gelince, bu iş küçük gruplar halinde, sıra ile ve muayyen müddetlerde özel hükümet komisyonunun nezareti altında yapılmış olacaktı. Ayrıca, Karaçay, Balkar ve Kalmukların yurtlarına dönüş işinin 1957 ve 1958 yıllarında, Çeçen - İnguşların ise 4 yıl zarfında, yani 1957 den 1960 yılına kadar tamamlanmış olacağı da tasarlanmıştı. 4

Bu kanundan anlaşılan şu ki, Sovyet hükümetince, Kuzey Kafkasya halklarının itibarının iadesi hususunda almış olduğu karar, insani hislerden hareketle değil, sırf siyasi ve propaganda mütâhazalarıyla alınmış bir karardır. Bu ciheti, şu iki husus açıkça teyit etmektedir: evvelâ, savaş sıralarında aynı şekilde sürgün edilen Kırım Türkleri ve İdil boyu Almanlarının mukadderatında bir değişiklik husule gelmiş değildir. Saniyen, Sovyetler Birliği Yüksek Şurasının Kuzey Kafkasyalıların itibarının iadesi hususundaki kararı gayri muayyen ve gevşek bir vasıf taşımaktadır. Bu kararda şu noktalar tamamiyle meçhul bırakılmıştır:

1. Bu milletler 13 senelik sürgün müd-

3. Sovyetler Birliği Yüksek Şurası prezidyumunun Balkar, Çeçen, İnguş, Kalmuk ve Karaçaylılar muhtariyetinin yeniden kurulmasına dair emirnamelerinin tasdiki hakkındaki kanun, İzvestiya, 12.2.1957.

4. A.F. Gorkin: aynı rapor.

1. A.F. Gorkin: Sovyetler Birliği Yüksek Şurasında okuduğu rapor, İzvestiya gazetesi, Moskova, 12.2.1957.

2. Aynı yerde.

detince ne kadar zayıf vermiş ve bu halklardan bugün hayatta kalanlarının sayısı nedir? Yüksek Şura, bu ciheti sükûta geçmiştir. Halbuki, hâdiselere şahit olanların söylediklerine bakılırsa, 1943 - 1944 ün kışında vukubulan sürgün sıralarında soğuktan, açlıktan ve Orta Asyada alışmadıkları iklim şartları altında beliren salgın hastalıkları yüzün

2. Bu milletlerin sürgün dolayısıyla gördükleri maddî zarar ve ziyan ne kadardır? Yurtlarında bırakmış oldukları ve hükümet tarafından buralara yerleştirilmiş Ruslara ve sonradan gelen başka unsurlara devredilen menkul ve gayri menkul emvaleri ne derecede ve ne şekilde kendilerine iade edilecektir?

3. Çocuk, ihtiyar ve kadın ayırma

Şeçenler (Nohçular)

den bu milletlerin takriben yarısı mahvolmuştur. Daha sürgünden önce, Sovyet aleyhtarı hareketlerden ve «Alman»lara yardım etmek» den dolayı şüphe altına alınan on binlerce erkek (Karaçaylılar ve Balkarlar) kısmen yurtlarında kurşuna dizilmiş ve kısmen de Sibirya'nın toplama kamplarına götürülmüştü.⁵

dan yapılan bu sürgün işine doğrudan doğruya veya dolayısıyla iştirak etmiş şahısların mesuliyet meselesi de sükûta geçilmiştir. Komünist partisi XX. kong-

5. Genocide in the USSR, Studie in Group Destruction, Münich, 1958, pp 36—48.

resinin kapalı celsesinde Hruşçev, bütün günâhı, Staline yükleyerek bu sürgün faciasını «canavarca bir harekete» diye adlandırmıştı.⁶ Anayasa mucibince, tahkikat açmak ve sürgün suçlularını cezalandırmak talebinde bulunmakla muvazaf olan Yüksek Şura, bu meseleyi de sükûtle geçiştirmiştir.

İtibarın iadesinde güdülen gerçek gaye, haksızlığı gidermekten ziyade, Komünist partisinin takip ettiği millî siyasetin prestijini yeniden iade etmek olmuştur. Başta Hruşçev olmak üzere Kremlin'in yeni idarecileri, bu kararla Kremlin'in harp sonrası tatbiki kalkıştığı açık şovence siyaseti dolayısıyla Sovyetler Birliğine dahil gayri rus halklar, bilhassa müslümanlar arasında gittikçe artan hoşnutsuzluk duygusunu zayıflatmayı ve Sovyet nüfuz ve tesirinin dış Doğu ülkelerine yayılmasını daha ziyade takviye etmeyi düşünmüşlerdir.

Sürülmüş Kuzey Kafkasyalıların muhtariyetlerini yeniden ihya işinden iki seneden fazla bir zaman geçmiştir. Sovyetler Birliği Yüksek Şurasının plânına göre, bu müddet zarfında Karaçay ve Balkarların bakiyeleri tamamen ve Çeçen-İnguşların da hemen yarısı anayurtlarına dönmüş olacaktı. Halbuki plânın baltalanmakta olduğu anlaşılıyor. Nitekim *Groznenkiy Raboçiy* gazetesinin 12.1.1958 tarihli nüshasında okuyoruz ki, aynı yılın 1 ocagında sürgünden dönmüş Çeçen ve İnguşların sayısı ancak 200 bin kadardır. Bu da, 1944 yılında sürülmüş olan 700 bin nüfuslu Çeçen - İnguş Muhtar Cumhuriyeti ahalisinin takriben % 29 una tekabül eder.⁷ Diğer taraftan, Stavropol ve Çerkes radyolarının 8.4.1958 tarihli neşriyatında bildirildiğine göre, af tarihinden beri yurtlarına ancak 5 bin Karaçay - Balkar ailesi dönmüştür. Her aileyi vasatı olarak 5 kişi kabul edecek

olursak, ancak 25 bin kişinin dönmüş olduğu meydana çıkar. Bu da, 1943 yılı kışında sürülen 190 bin Karaçay - Balkar yerli ahalisinin takriben %13 — % 14 nispetini teşkil eder.⁸

Diğer taraftan, sürgünden dönen Karaçay ve Balkarların iktisadî ve manevî durumu oldukça ağırdır. Bu iddiamızı teyit için şu olaylara işaret etmek kâfi dir:

1. Daha 1943 yılında, yâni Karaçaylılar ve Balkarlar Orta Asyaya topyekûn sürüldükleri sıralarda 1920, 1929—1930 ve 1939—1942 yıllarında Sovyet aleyhtarı isyanların üssü olan Üçkulan, Malokaraçay, Humarin, Zelençuk, Baksan, Çeçensk, Hulam bölgelerine tâbi bütün dağ köyleri tahrip edilmişti. Bu bölgelerin sağlam kalmış köylerine ve kaplıca şehri Taburda'ya Karaçayın güney komşuları Svan'lar (Gürcü kabilesi) yerleştirilmişti. Karaçay eyaletinin güney kısmı da Gürcistan Cumhuriyeti arazisine ilhak olunmuştu. Eyalet kuzeyindeki ova da bulunan köyler ve sabık eyalet şehri Mikoyanşehr'e (sonradan Kluhor şehri adını almıştı) Ruslar ve diğer sonradan gelme gruplar yerleştirilmişti.

2. Karaçay eyaletinin yeniden ihyasına karar verildikten sonra, daha doğrusu birleşik Karaçay—Çerkes Muhtar Eyaleti ihdas edildikten sonra, Karaçaylılar sürgünden dönmeğe başladılar. Sovyet radyosuna göre, Orta Asya'dan dönen ve 2230 aileden ibaret bulunan bir grup, eskiden yaşadıkları ana topraklarına bırakılmamıştır.⁹ Komünistlere ve bir kısım aydınlara Çerkesk ve Kluhor (şimdi Karaçeyevsk) şehirlerinde mesken verilmiş⁹, halkın mütebaki kısmı ise kolhoz, kömür ocakları ve diğer küçük sanayi müesseseleri yanında bu maksatla inşa edilmiş barakalarda yerleştirilmişti. Hususî mektuplardan anlaşılıyor ki,

6. N.S. Hruşçev: *Reç na zakritom zasedanii XX go syezda KPSS* (24—25 fevralya 1956), München, 1956, s. 37.
7. *Genocide in the USSR*, p. 36.

8. *Çerkesk radyosu*, 22.11.1957.

9. A. Suyunçev: *Karaçay — zemlya rod-naya. Za vozvraşçeniye na rodinu*, Berlin, Mayıs, 1957.

İnguşlar (Galgaylar)

bir çok ailelere, bahusus aile efradı arasında derhal işe sarılabilecek, çalışmaya müsteit azaları bulunmayan ailelere bu barakalarda bile yer verilmemiştir. Bu çeşit aileler, kendilerine zeminlik kazmak ve zeminliklerde en iptidai şartlar altında yaşamak zorunda kalmışlardır.

3. Bütün bunlar gösteriyor ki, ana-yurtlarına dönen Karaçaylıların çoğu, sürgünde olduklarından daha iyi bir durumda değillerdir. Onlara, kendi ana köylerinde yaşamak ve baba ocağına

dönmek müsaadesi verilmemiştir. Sürgünden dönenler, bir işçi gücü gibi sov-hozlara, kolhozlara dağıtılmış ve bunlar insan takatı üstündeki Sovyet İktisat plânlarını yerine getirmek için istismar edilmişlerdir. Bu yüzden, Karaçaylı ve Balkarlardan bir kısmı ellerinde anayurda dönmek için resmi izin vesikası olduğu halde şimdilik sürgün yerlerinde, yani Türkistanda kalmayı tercih etmiştir. Zira, Türkistanda kan, dil ve din bakımından kardeş olan yerli Türk halkı

ellerinden gelen yardımı onlardan esirgemiyor ve onları şefkatla karşıyorlardır. Elbette, bütün bunlar, eyaletteki yerli Çerkes halkının psikolojisi üzerinde belli başlı bir tesir uyandırmaktan hali kalmamıştır. Sovyet basınının itirafına göre, manevi siyasi durum, hattâ komünistler arasında bile daima kötüye doğru gitmektedir. Baş makalesini komünistler arasındaki ideterbiye işlerinin durumu konusuna ayıran **Leninsko-ye Znamya** nam Çerkes gazetesi, Komünist Partisi Karaçay-Çerkes eyalet komitesinin VIII. plenom toplantısının eyalet ve bölge parti teşkilatlarının ideoloji işlerinde çok ciddi aksaklıklar ve eksiklikleri meydana çıkarmış olduğunu kaydetmektedir.¹⁰

1 1957 yılının ilkbaharından itibaren anayurtlarına dönmeğe başlayan Çeçen ve İnguşlar daha kötü ve daha perişan bir durumdadırlar. Hoşnutsuzluklarını mucip olan sebeplerden biri mesken, daha doğrusu siyasi bir mahiyet kazanmış olan yerleşme meselesidir.

Mesele şu ki, daha sürgünden önce, cumhuriyetin nüfusça kalabalık muntakaları, bilhassa dağ köyleri büyük bir tahribata mâruz kalmıştı. 1939 dan 1944 e kadar dağlarda yerli partizan kuvvetleri ile Sovyet tenkil ve tecziye müfrezeleleri arasında fassız bir mücadele devam etmişti. 1942 de Şatoya, İtumkala ve Galançok köyleri Sovyet hava kuvvetleri tarafından bombardıman edilerek yakılmıştı.¹¹

Muhtariyet ilga olunduktan ve ahalisi sürgün edildikten sonra diğer bölgeler, komşu olan Gürcistan, Dağıstan, Kuzey Osetistan ve Kuzey Kafkasyanın Rus idari bölgelerine ilhak olunmuştu. Çeçen-İnguşların eski başkenti ve zengin sanayi merkezi Grozni şehri ve bu şehre

bağlı yerlere Ruslar yerleştirilmiş olduğundan cumhuriyet arazisinin 1944 hudutları dahilinde şeklen yeniden ihya edilmesine rağmen, bütün mesken yerleri sonradan gelme unsurlar tarafından işgal olunmuştur. Şöyle ki, anayurtlarına dönen 20 bin kişilik ilk Çeçen-İnguş grubu kendi anayurdunda bir çatı ve bir iş bulmadan haftalarla demiryolu istasyonlarında barınmışlardı. Grozni radyosunun 17 Nisan 1957 de verdiği habere göre, «yerli idarecilerin mesuliyetsiz hareketleri yüzünden» bu adamlara mesken ve iş sağlanamamıştır.

Mesele şurasındadır ki, Hruşçev idaresi Karaçaylılara olduğu gibi, onlara da kendi ana köylerinde, bilhassa dağ bölgelerinde yerleşmelerine müsaade etmemiştir. Önceden hazırlanan plân mucibince, hükümet onlar için, bilhassa cumhuriyetin ovalık bölgelerinde bulunan sovhozlar, makine - traktör istasyonları ve diğer devlet müesseseleri yanında işçi köyleri vücutte getirmiştir. Az nüfuslu, kurak, bataklık yerlerde bile, yeni sovhozlar ve küçük sanayi müesseseleri ve bu tesisler yanında da işçi köyleri kurulmasına başlanılmıştır. İşte, anayurtlarına yeni dönen ve dönmek üzere bulunan Çeçen ve İnguşlar buralarda yaşayacak ve çalışacaklardır.

Sovyetler Birliği İlimler Akademisi Etnografi Enstitüsü tarafından ilmi inceleme işleriyle görevlendirilerek 1957 yılının yazında Çeçen-İnguş Muhtar Cumhuriyetine gönderilmiş B. Kaloyev, «Dünya milletleri» nin büyük atlası için Çeçen ve İnguşlar hakkında bir yazı yazmıştır. Yazar, ilmi olmaktan ziyade propaganda maksadıyla kaleme almış olduğu bu yazısında rejimin almış olduğu tedbirleri, «Çeçen-İnguş Muhtar Sovyet Cumhuriyetinin gelişmesine yarayan muazzam yardım» gibi değerlendirmektedir.¹² Yazara göre, daha 1957 de Gu-

¹⁰ Çerkesk radyosu, 17.11.1957.

¹¹ A. Uralov (A. Avtorhanov): *Narodoubystvo v SSSR*, München, 1952, s. 63.

¹² B. Kaloyev: *Poyezdka v Çeçeno - İnguşetiyyu, Sovetskaya etnografiya*, No 4, Moskova, 1958, s. 132.

dermas, Nazran, Malgabek, Şalın, Urus-Martanov ve Nadtereçni bölgelerindeki makine-traktör istasyonları ve kolhozlar esas alınarak hayvancılık temayüllü 11 sovhoz vücade getirilmiştir.

Sovyet hükümetinin Çeçen ve İnguşları yerleştirme hususunda almış olduğu tedbirlerden maksat, onları, sonradan gelme unsurlar ve asıl Kafkasya yerlileri de dahil, çevre ahalisinden tecrit edilmiş bir duruma sokmaktır. Bu, rejim için bir çok sebep ve yönlerden dolayı elzemdir. Mağdur olmuş ve bu yüzden Sovyet hükümetine karşı hiddetli bulunan Çeçen ve İnguşların, sonradan gelen, 1943 de sürgün edilirken ellerinden alınan baba emvaline (menkul ve gayri menkul) konarak füllen muhtariyetin efendisi kesilen ahaliye karşı bir sempati besleyemeyeceği tabiidir. Onların yakın komşuluğu, birbirleriyle sıkı muâşeretleri milli çarpışmalara yol açabilir. Eskiden sürgünde bulunmuş Çeçen ve İnguşların, zaten milli-kurtuluş temayülleri çok kuvvetli olup, Sovyet emperyalizmine karşı umumi bir nefret hissi besleyen sabık komşuları Dağıstanlılar, Osetinler, Gürcüler ve diğer Kafkasyalılar ile sıkı temas ve muâşeretleri Kremlin için elverişli ve gönül açıcı bir şey değildir.

Kafkasya halklarının çarlık ve sovyet müstemlekeçliğine karşı yapmış oldukları mücadele tarihinde, Çeçenlerin kendi cevvaliyet ve fedakârlıklarıyla bilhas-sa temayüz etmiş oldukları Sovyetlerce pek iyi bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan, ileride durum değişince Kuzey Kafkasyada, yani Sovyet imparatorluğunun her zaman endişe uyandıran bu bölge sinde muayyen bir rol oynamaları beklenebilir. Buna göredir ki, hükümet, Çeçenleri asırlarca devam eden mücadelelerinde bir kale gibi kullanılan dağlardan uzak yerlerde bulundurmak ve onları Sovyet hükümetinin sıkı bir nezaret altına almak kararını vermiştir. Nihayet, hükümet, Çeçenleri Orta Asyanın sürgün yerlerindeki şartlardan pek az

bir farkla ayrılan şartlar altında yaşatmak suretile, onları hayvancılık sovhozlarının bir işçisi gibi daha şiddetle istismar edebileceğini ümit etmektedir.

Şuna da işaret etmek gerektir ki, sürgünmüş milletlerin «yaşadıkları ve sağ ve salim oldukları» etrafında dolaşan söylentiler daha 1955 yılında duyulmuştu.

Meselâ, Çeçen-İnguş, Karaçaylı-Balkarların nerede bulunduklarına dair 9 yıl müddetince hiçbir haber yok iken, 17 Mayıs 1955 tarihli **Kazakıstanskaya Pravda** gazetesinde **Znamya truda** adı altında neşredilecek çeçence gazeteye abone kaydına başlandığı hususunda bir ilân basılmıştı. Bunu müteakip yine aynı gazetenin 28 Ağustos 1955 tarihli sayısında **Tekeli'deki Siyasî ve İlmî Bilgileri Yayıma Cemiyeti** konferans kolunun çeçence bir sıra konferans tertip ettiğini bildirir bir kayıt yer bulmuştu. Nihayet, yine aynı gazetenin 3 Aralık 1955 tarihli sayısında yer bulan üçüncü bir kayıtda **Tekeli'de «Oktobrin 30 yılılığı»** adlı kulüp yanında 40 kişiden mürekkep Çeçen-İnguş ressamılar kolektifi teşkil edildiği bildiriliyordu. Karaçaylı-Balkarların mevcudiyetini bildirir haber daha sonra alınmıştı. 7 Ekim 1956 tarihli **Sovetskaya Kırgızıya** gazetesi, Kırgız devlet neşriyatının Karaçaylı-Balkar dilinde bir repertuar dergisi neşrettiği, Karaçaylı-Balkar şairlerinin bir çok şarkı ve şiirlerinin bu dergiye alınmış olduğu bildiriliyordu.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Sovyet rejimi, bir çok milletleri felâkete götüren kendi müstemlekeci millî siyasetini haklı göstermek için her vasıtaya baş vurmaktan bir utanç duymamaktadır.

Bilindiği gibi, 1943 yılından başlayarak sürgün edilmiş milletlerin isimleri coğrafya haritalarından, seyahat rehberlerinden, ansiklopedilerden, okul kitaplarından tamamen silinmiş ve gazete, dergilerde bu milletler hakkında yazı yazmak da menedilmişti. Hattâ, Sovyetler Birliği İlimler Akademisi gibi yüksek bir ilim müessesesi bile, sürülen millet

leri, «Sovyetler Birliğinin diğer milletleri hesabına bazı imtiyazlar koparmak eme ile düşmana doğrudan doğruya yardım da bulunmuş» hain milletler gibi göstermişti.¹³ Fakat, Kuzey Kafkasyalıların itibarı iade olunduktan sonra durum tamamen değişti.

Kafkasya ile ilgili ve 1957'de neşredilen bütün Sovyet ilmi eserlerinde, seyahat rehberlerinde ve başka eserlerde sürgün edilmiş Kafkasya halkları, yeniden Sovyetler Birliğinin diğer milletleri safında yer almaya başlamıştır. Şuna da işaret etmek gerektir ki, sürgün edilmiş milletlerin ahalisi, ekonomisi ve kültürü hakkında verilen istatistik ve diğer malûmatlar, onların sürgün müddetince hayatlarında husule gelen değişiklikleri katiben aksettirmemektedir. Esasen, sürgün hâdisesinin kendisi bile bu kaynaklarda ya tamamen sükûtle geçirilmekte ve yahut da zeki olmayan insanlar için çok güç anlaşılır bir şekilde gösterilmektedir. Meselâ, ülke halkının ekonomisi, coğrafyası, etnografisi ve tarihinin anlatıldığı Kuzey Kafkasya adlı Sovyet kitabında 1943—1944 yıllarının hâdiseleri katiben bahis konusu edilmemiştir.¹⁴

1957 yılında Moskova Üniversitesi tarafından neşredilen Etnografya narodov SSSR adlı büyük tetkik eserinde de sürgün edilmiş Çeçen - İnguş, Karaçaylı - Balkar ve Kalmuklara, hatırı sayılır bir yer ayrılmakla beraber, bu mesele tam bir sükûtle geçilmiştir (15). Bu milletler hakkında birçok makaleler ihtiva eden Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nin (BSE) 51. cildi dahi 1943 - 1944'de Ku-

(13) Sovetskoye gosudarstvennoye pravo, Moskova, 1948, s. 239.

(14) Severny Kavkaz, Sovyetler Birliği İlimler Akademisi Coğrafya Enstitüsü neşriyatı, Moskova, 1957 (Eserin Khabardino - Balkarskaya ASSR, s. 365—406; Çeçeno - İnguşskaya ASSR, s. 407—430; Karaçayevo - Kerkeskaya Oblast, s. 356—363 kısımlarına bakılsın).

28

zey Kafkasyada vukubulan hâdiselere katiben temas etmemiştir. Meselâ, 11 sahifeyi dolduran Çeçen - İnguş Muhtar Sovyet Cumhuriyeti hakkındaki makale de sürgün devrine ancak şu bir kaç satır ayrılmıştır:

1944'de Çeçen-İnguş Muhtar Cumhuriyeti ilga edilmiştir. Sovyetler Birliği Yüksek Şurasının 9 Ocak 1957 tarihli emirnamesiyle Çeçen - İnguş Muhtar Cumhuriyeti yeniden kurulmuştur (16).

Karaçaylılar hayatının gülpembe tasvir edildiği makalede de Ansiklopedi yazarları, ancak şu kayıtlarla yetinmişlerdir: «Sovyetler Birliği Yüksek Şurasının 9 Ocak 1957 tarihli emirnamesiyle birleşik Karaçay - Çerkes Muhtar Eyaleti kurulmuştur» (17). Kalmuk ve Balkarlar hakkındaki makaleler de aşağı yukarı aynı ruhta yazılmıştır (18).

Elbette, beklenildiği gibi, Çeçenler İnguşlar, Balkarlar, Karaçaylılar, Kalmuklar, Kırım Türkleri ve İdil boyu Almanları olmak üzere 7 küçük milletin, methîsena edilen Sovyet «gelişme» devrinde çekmiş oldukları ızdıraplardan katiben bahis yoktur.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki sürülmüş olan Kırım, Kafkasya, Kalmuk ve İdil boyu halklarının kaderinde, Sovyet - Moskova emperyalizminin kara, merhametsiz, gayri insani bir mahiyet taşıdığını gösteren misli görülmemiş kötülük hâlâ devam etmektedir.

(Dergi, Nr. 16, 1959)

(15) S. A. Tokayev: Etnografiya narodov SSSR. İstoriçeskiye osnovi bîta i kulturi, Moskova Üniversitesi neşriyatı, Moskova, 1958.

(16) Büyük Sovyet Ansiklopedisi, cilt 51, 2. baskı, s. 312

(17) Aynı eser (Karaçayevo - Çerkeskaya avtonomnaya oblast makalesine bakılsın).

(18) Aynı eser (Kalmutskaya avtonomnaya oblast ve Balkartı makalelerine bakılsın).

Uvçu Biynöger

Hamiydullah SILPAĞAR

Biyleni biyi Gezdoynu ulanı Biynöger
Karnaşing Umar seni it auruvdan auruydu
Anga cararık ak maralın süttüdü
Anı tutarık ana karnaşing itidi

Biynöger bardı ana karnaşına it tiley
Ala anı anda konak kibik körmelle
Maral tutarğa bir it küçüknü bermelle.

Mal keregese sürtüvümü eki böleyim
At keregese sacir ülüşe cılkı bereyim
Munu bıla seni egeçten tuvğan kibik köreyim

Alay aythanında Biynöger söleşti:
— Cürürge unamaydı mingen atımı ayağı
Maling alay köbese ananga aylansın tuyağı
Kaçtan kaçça sen bizge salıp kelseng
Mallarımı zekâtın sanga berirme
Anı bıla seni ana karnaş kibik köürme

Andan kobup Gabatiylege men keldim
Ala meni konak kibik kördüle
Söz salmay eki it pariyni berdile
Alanı alıp özen ayağına tebredim

Ana karnaşından oy it tilegen it bolsun
Meni cavum da Biynögerley tüp bolsun

Ol andan çıktı kiyikle turğan taulağa
Çartlap çıktı üç ayaklı maral alına
Aılay tübesin Teyri meni ceti kanlıma
Süre - kaçça ala örledile miyikke

Arı çıkhanlay tuban basdı çars boldu
Ak maralı köz tuvrasından tas boldu
Dağı da karap Biynöger anı körgendi
Tüz kiyik bolmağanın da eslegendi

Anı müyüzleri öpke tişlegen tiş kibik
Ayakları köpcek tikken miz kibik
Bet türsünlü toyda tepser kız kibik

Biynöger aytadı: sen şaytan mısa cek mise
Sen maral eseng meni Altınlımı atma koy
Darmanga kerekdi emçegingden eki tartma koy
Maral cuvapha ma bu sözleni söleşti:
— Ay Biynöger sen izlegen maral men tülme
Men sanga tohtap Altınlıngı attırmam
Darman - darı dep emçegimden tarttırmam
Men Apsatı'nı ashak Fatimat kızıma
Tılep aytama kaytıp keş endi ızına

Dağı da Biynöger anı koymay sürtüp tebredi
Anı ızından miyik kayalağa örledi

Dağı da kiyik ızına aylanıp söleşti:
— Kelme Biynöger ızına kesim kaytırma
Endi tohtamasang sanga aç kargış aytırma
Biynöger aytadı: — Atangı aman közüne
Etallıngı sen manga ayap kaldırma
Men tınglamam seni söleşgen sözünge

Sora ak maral ma bılay ayıp başladı:
— Sen caşlığingdan bizni etibizden toymadıng
Biz haripleni tauda caşarğa koymadıng
Endi tıngla bir - eki kargış aytayım:
Seni töben canıng teren bolsun terk bolsun
Oğarı canıng cıp - arkan cetmez tak bolsun
Eki köndelening cıpçık ötmez bek bolsun
Munu içinde seni caçar kününg köp bolsun
Seni etingden kargı kuzğun toymasın
Endi bizni koysang carathan Allah koymasın

Ol sağattan tau tuban boldu çars boldu
Munu kiyigi köz tuvrasından tas boldu
Oğarı canı cıp - arkan cetmez tak boldu
Töben canı da teren boldu terk boldu
Eki köndeleni cıpçık ötmez bek boldu
On beş künnü ol kaya randa caşadı
But etlerin kaldırmay kesip aşadı

Bu kuvğunga elle kopdula halk keldi
Karnaşı Umar munu kaya randa esledi
Uzatsala da cıp - arkan anga cetmeydi

Umar anı katından uzak ketmeydi
Ol Biynöger'den «karnaşım tüş» dep tileydi
Biynöger'a turğan cerinden tepmeydi
Umar anga dağı da bılay aytıp köredi:
— Sen tüşmeseng sanga eterimi aytayım;
Ullu kızınğı men kün çıkhangı satarma
Gitçe kızınğı da eltip kün bathanda satarma
Köz tuvrangda katınını bıla catarma
Biynöger aytadı: ol sözleden hayır cok
Kesing körese mundan tüşerge madar cok
Babugey'de canımdan süygen tos katınım
Anga barsang ol manga kışa ceteret
Berı kelse bir madar manga eteret

Tos katınını atlı kuvğun ketgendi
Eşitgenley coluna suvuk hant etgendi
Süygeni ölgen cerde canın berirge ant etgendi
Cetip Biynöger'ge ol bılay aytıp kııardı:
— Homuh bolğansa bıyleni biyi süygenim
Tansık bolğanma çartlap çığadı cüregim
Sanga kelgenme eki butumu at etip
Kollarımı alanı sürgen kamçı etip
Kutas çaçımı üsüne cayğan camçı etip
Közlerimde cılamuklardan tamçı etip
Altınlını burnundan tutup bırğaçı
Üsüngdegi men tikken dariy köleging
Teşip al da közleringe çıрмаçı
Kesing oynavçu meni ak mamuklay öşünüm
Açıp turama endi manga aylan da çingacı

Munu eşitgenley Biynöger kopdu can kirdi
Altınlını burnundan tutup bırğaçı
Kölegin de eki közüne çırmadı
Izı bıla kesi kaya randan çingadı
Mundan çıkısa da kerti temir ırğakıay
Çaçılıp tüştü hıçınğa salğan cummaklay

Tos katını ol işni körüp turğandı
Kesi cüregine citi kıptısını urğandı

Avcı Biynöger

(Türkiye Türkçesi ile)

Beylerin beyi Gezdoğ'un oğlu Biynöger
Kardeşin Ömer senin, it hastalığından yatıyor
Onu iyi edecek (ilâç) ak meralın sütüdür
Onu yakalıyacak (olan) anne kardeşinin itidir.

Biynöger gitti annesinin kardeşine it istemeye.
Onlar onu orada konuk gibi görmediler,
Meral tutmaya bir it yavrusunu (dahi) vermediler.

Mal gerekli ise sürümü ikiye böleyim,
At gerekli ise «aslan payı» yıldı vereyim,
Bununla seni kız kardeşimin oğlu gibi göreyim.

Öyle söyleyince Biynöger konuştu:
— Yürümek istemiyor bindiğim atın ayağı,
Malın öyle çok ise anana çevrilsin tuyağı (*)
Güzden güze sen bize çekip gelersen,
Mallarımın zekâtını sana veririm
Bununla seni annemin kardeşi gibi götürüm.

Oradan kalkıp Gabatilyer'e ben geldim.
Onlar beni konuk gibi gördüler,
Söz etmeden iki tazi iti verdiler.
Onları (yanıma) alıp özen ayağına yöneldim.

Annesinin kardeşinden oy it dilenen it olsun,
Benim düşmanım da Biynöger gibi mahvolsun.

O oradan çıktı, geyiklerin olduğu dağlara.
Sıçrayıp çıktı üç çayaklı meral önüne,
Öylesi rastlasın, Vallahi benim yedi kanlıma
Süre - kaçta onlar tırmandılar yüksek (ler) e.

Oraya çıkınca duman bastı, karanlık oldu,
Ak meralı göz önünden kayboldu.
Yine bakıp Biynöger onu gördü
Gerçek geyik olmadığını da anladı.
Onun boynuzları ciğer şişleyen şiş gibi,

(*) Tuyak = toynak

Ayakları eğer yastığı diken tığ gibi,
Yüz görünümü düğünde oynayan kız gibi.

Bıynöger söyledi: Sen şeytan mısın, cin misin?
Sen meral isen benim Altınlımı atmama mîsaade et,
Derman için gereklidir memenden sağmama mîsaade et.
Meral cevaba şu sözleri söyledi:

— Ey Bıynöger, senin aradığın meral ben değilim!
Ben sana, durup (ta) Altınlımı attırmam,
İlaç - derman diye mememden sağdırmam.
Ben Apsatı'nın aksak Fatma kızayım
Yalvarıp söylüyorum (sana) dönlüp git yerine.

Yine de Bıynöger onu bırakmadan kovalıyor,
Onun peşinden yüksek kayalara tırmanıyor.

Yine de geyik arkasına dönlüp konuştu:
— Gelme Bıynöger! Peşime kendim dönerim,
Şimdi durmazsan sana acı kargış söylerim. (*)
Bıynöger söylüyor: — Babanın kötü gözüne
Ben dinlemem senin konuştuğun sözleri.
Sonra ak meral, işte böyle söyleyip başladı:
— Sen gençliğinden beri bizim etimizden doymadın,
Biz garipleri dağda yaşamaya koymadın.
Şimdi dinle, bir - iki kargış söyleyim:
Senin aşağı yanın derin olsun, uçurum olsun
Yukarı yanın ip - urgan yetişmiyen dağ olsun,
İki yanın serçe sığmaz dar olsun.
Bunun içinde senin yaşıyacak günün çok olsun.
Senin etinden karga - kuzgun doymasın,
İmdi bizi korsan, yaradan Allah (seni) koymasın.

O sırada, dağ duman oldu, karanlık oldu,
Onun geyiği göz önünden kayboldu.
Yukarı yanı ip - urgan yetişmiyen dağ oldu,
Aşağı yanı da derin oldu, uçurum oldu,
İki yanı serçe sığmaz dar oldu.
On beş gün, o, kaya kovuğunda yaşadı,
But etlerin komadan kesip aşadı (**)

Bu şayiaya eller kalktılar, halk geldi
Kardeşi Ömer onu kaya kovuğunda farketti.
Uzatsalar da ip - urgan ona yetişmiyor,

(*) Kargış = beddua.

(**) Aşadı = yedi.

Ömer onun yanından uzak gitmiyor.
O, Biynöger'e «kardeşim in» diye yalvarıyor,
Biynöger ise bulunduğu yerden tepmiyor.
Ömer onu yine de, şöyle söyliyerek deniyor:
— Sen inmezsen sana yapacağımı söyleyim:
Büyük kızını ben gün doğusunda satarım,
Küçük kızını da götürüp gün batısında satarım
Göz önünde kadının ile yatarım.
Biynöger söylüyor: O sözlerden hayır yok,
Kendin görüyorsun burdan inmeye imkân yok.
Babugey'de canımdan sevdiğim dost kadını (var)
O'na gitseniz, o bana tez yeterdi,
Buraya gelse bir imkân bana ederdi.

Dost kadınına atlı haberci gitti,
İşidince (acı haberi) ağladı, yas etti,
Sevdiği ölen yerde canını vermeye andetti.

Erişip Biynöger'e, o, şöyle diyerek haykırdı:
— Beceriksiz olmuştun beylerin beyi sevdiğim,
Özledim (seni), fırlayıp çıkacak yüreğim.
Sana geldim, iki budumu at edip,
Kollarımı onları süren kamaç edip,
Sırma saçımı üstüme yaydığım yamaç edip,
Gözlerimde gözyaşlarımdan damla edip,
Altınlını ucundan tutup çarpsana,
Üstündeki benim diktiğim ipek gömleğini
Çıkarıp al da gözlerine dolasana.
Kendin oynayıcı ak pamuk gibi göğsümü
Açıp bekliyorum, şimdi bana dön de hoplasana

Bunu işidince Biynöger kalktı, can girdi.
Altınlını ucundan tutup (yere) çarptı,
Gömleğin de iki gözüne doladı,
Peşi ile kendisi kaya kovuğundan hopladı.
Buradan çıksa da gerçek demir kanca gibi,
Dağılıp düştü böreğe konan peynir yumağı gibi.

Dost kadını o işi görüp duruyor,
Kendi yüreğine sivri makasın vuruyor.

NOT : Kuzey Kafkasya'da halk yaratıcılığının güzel bir örneği olan «Uvçu Biynöger» destanının orijinal metnini ve Türkiye türkçesine aktarılmış şeklini taktim etmiş bulunuyoruz. Önümüzdeki sayılarda bu halk destanının özelliklerini muhtelif yönlerden kritik edeceğiz. H. S.

HAZİN BİR YILDÖNÜMÜ

3 Şubat 1965 tarihi, büyük milliyetperver merhum ve mağfur Mustafa Zihni Hizal'ın birinci ölüm yıldönümüdür. Büyük Allah'ın bir lütfu olarak bu yıldönümü günü Ramazan Bayramı'na isabet etmiştir. Aziz büyüğümüze Cenab-ı Hak'tan rahmet ve mağfiret niyaz ederken yüce hâtırasını bir kere daha anıyoruz. Mekânı cennet olsun...

Bu vesileyle geçen yıl, cenaze töreni sona erdikten sonra, sevgili arkadaşı muhterem M. Lûtfi İkiz tarafından mezarı başında yapılan konuşmanın tam metnini sütunlarımıza dercediyoruz.

MUSTAFA ZİHNİ HIZAL'ın mezarı başında merasimciler çekilip gittikten sonra okunmuştur...

Bismillâhırrahmânırrahîm... Elhamdülillâhi rabbil âlemiyn. Allâhümme salî alâ seyyidina Muhammed... T. K. Ş. Z. MUHAMMED.

ZİHNİ...

Aziz arkadaş... Mümin kardeş... Sadık dost... Vefalı kalb... İnlanmış insan... Örnek müslüman... Hemdemim... Mahrem-i esrarım... Aziz arkadaşım...

Sen toprağın altında, ben başucunda, ne elim, ne acı...

Kara haber rüzgâr hızıyla Müslüman eylerinin camlarını sarsarken, İnandıkları için yaşamış... İnandıkları için yaşayan... Ve onun için savaşan biri daha gitti... İNNÂ LİLLÂHİ VE İNNÂ İLEYHİ RÂCİÜN...

İlâyı kelimetullah bayrağını Hududu Muhammedinin, dağları yaz ve kış bembeyaz kefenlerle kaplı, misafirlerine örflerin en iyisi ile muamele eden, düşmanlarına uçları sivri, ölüm saçan kamalarla hücum eden Şimali Kafkasya'nın Hidayet yıldızı... Gecelerin karanlıklarında bunalmış mücahidlerin güneşi...

Talihsiz arkadaş. Gayyur, fedakâr Zihni... Bizi yalnız bıraktın... Öksüz... Kimsesiz...

Emellerine vâsıl olmamış büyük insan ızdırabı ile mahşeri bekleyecek misin aziz dost?...

Senin mematın geriden gelecek mücahitlere mümin ve muharrik bir ruh olarak yol gösterecektir...

Bir gün istiklâl bayraklarına sarılı 5-8 tabut yanında, şimdi nasıl hür dağların dağımarının kaidine gomulmuşse, dağların kalbini verdiği topraklara nakledecektir...

Cenab-ı Feyyaz-ı Mutlakdan mağfiret, Şef'i Ruzi Ceza Velarasat MUHAMMED MUSTAFA S.A. şefaati teemmül ederiz. Seni onlara emanet ederiz.

Çağırdıkça muntazırız...

Selâm sana aziz arkadaş...

GENERAL SULTAN KILIÇ GİREY

(1917 - 1921 Yıllarında Kuzey Kafkasya — Bolşevik
Rusya Mücadelesinden Sahneler)

— II —

Sefer E. BERZEG

(Sultan Kılıç Girey Sahnede —
Kornilov ve Denikin — Çerkes
Alayı Don Bölgesinde — Kuzey
Kafkasya Cumhuriyeti'nin ilanı —
Kuban Harekâtı)

Ekaterinodar'a ilk Bolşevik hücumları başladığı sırada General Sultan Kılıç Girey Maykop civarında bulunuyordu. Rus ve Kazakların çoğunlukta olduğu bütün kasabalar gibi Maykop da daha ilk elde Bolşeviklerin eline geçmişti. Maykop Çerkes köylerinin eli silâh tutanları Sultan Kılıç Girey'in köyü olan Vulape'de toplanmışlar ve Bolşeviklerle mücadeleye karar vermişlerdi. Çoklarının silâh ve cephanesi dahi olmadığı halde «Biz Bolşevikleri sadece kamçı ile de Don'un ötesine atarız...» şeklinde yüksekten konuşmaktan geri kalmıyorlardı. Sultan Kılıç Girey onlara kamçıyla kılıçla savaşmak devrinin geçtiğini anlatarak Bolşeviklere karşı faydasız olacak bir mukavemete girişmemelerini tavsiye etti. Çoğunu böylece ikna ederek köylerine dağıttıysa da bir kısmı onunla kalmakta ısrar ettiler. Bunun üzerine Sultan Kılıç Girey onları mümkün mertebe silâhlandırdı, kardeşi Albay Sultan Beyazıt Girey'in komutasında Koş-Hable köyünde bulunan bir bölük Çerkes askerini de Vulape'ye çağırdı ve cephanesi olmayan tek toplarını da ilerde lâzım olur mülâhazasıyla yanına alarak köyü terketti. Bu sırada Bolşevikler civardaki köy ve nahiyeleri de işgal ederek Vulape'yi çenber içine almış ve yolları kesmiş bulunuyorlardı. Sultan Kılıç Girey bunları dağıtarak yoluna devam etti ve günlerce savaşarak Temirgorivskaya,

Gluginskaya, Nikrasovskaya, Uslabinskaya, Paşkhovskaya gibi Rus - Kazak kasabalarından geçti. Yanındaki 5 - 600 silvarıyla birlikte binbir zorlukla Ekaterinodar'a ulaştı.

General Sultan Kılıç Girey, Ekaterinodar'da kendi yanındakilerle birlikte 1500 silvarıyı geçen Çerkes kuvvetlerinin komutasını ele aldı ve Kuban muntakasının altı ay sürecek olan kış müdafaasına girdi. O geldikten sonra Ekaterinodar şehri onbeş gün kadar daha Bolşevikler'e mukavemet etti. Nihayet, Bolşevik kıt'alarının devamlı ve eskisine nazaran daha düzenli hücumları karşısında başka çare kalmayınca, bir huruç hareketiyle şehri terketmeğe karar verdiler. Hayli y e k ü n t u t a n yaralı askerlerini arabalara yerleştirdiler ve karlı bir gün olan 28 Şubat 1918 de Ekaterinodar'ı terkederek nehri geçtiler. Birçok sivil, bu meyanda Kuban Hükümeti üyeleri de ordunun arkasına takılmışlardı. Böylece Ekaterinodar, Sorokin komutasındaki Bolşevik kıtalarının eline geçti ve geniş ölçüde yağmaya uğradı. Bu arada 400 kadar Çerkes tevkif olunarak Novorossisk'de bir gemide hapsedildi. Bolşevikler bunları da Rus subaylarına yaptıkları gibi denize atmak fikrinde bulunmuşlarsa da Çerkesler'in Ekaterinodar'ı terkederken beraber götürdükleri Bolşeviklerden birkaçını karşılık olarak öldürmelerinden korkarak fikirlerini tatbikten vazgeçmişlerdir. (*)

Ekaterinodar'ı terketmiş olan Çerkes

(*) İkdâm Gazetesi 10 Haziran 1918, İstanbul

askerleri ve Kazak'lar soğuk bir havada, cephanesi olmadığı için fuzuli bir yük haline gelen toplarını güçlüklerle sürükleyerek yol alıyorlardı. Bir müddet sonra bunları da kamalarını alarak terk etmek zorunda kaldılar. Şencikoay ve Takhtamukoay adlı Çerkes köylerinden geçerek Kalujenskaya istikametine çekildiler. Etraflarındaki çember gittikçe daraldı ve nihayet tamamen kuşatıldılar. Mücadele esnasında Kazak'lar cephe-

liyan Bolşevikler panik halinde dağıldılar. Harb meydanında mühim sayıda makineli tüfek, tüfek ve cephane bırakıldılar. Bu ümitsiz savaş esnasında arabalarda bulunan yaralılarından birçoğu, Bolşeviklerin eline düşerek işkenceyle can vermektense intiharı tercih ve kendi elleriyle hayatlarına son vermişlerdi. Muzafer Çerkes askerleri ve yeniden toparlanan Kazaklar Bolşeviklerin terkettiği silâhlarla biraz daha kuvvetlenerek ye-

Gönüllü Orduya mensup «Vahşi Tümen» in süvarilerinden bir grup (1917).

yi kaybederek bozuldular. General Sultan Kılıç Girey, Çerkes'lerin de tehlikeye düştüğünü görünce son yedeklerine de emir vererek şiddetli bir hücumla geçti. Cephanesiz Çerkes askerleri kılıç, kama ve dipçiklerle Bolşevik saflarına daldılar ve ümitsiz mücadeleyi bir anda lehlerine çevirmeye muvaffak oldular. O kadar ki büyük bir Çerkes ordusunun (!) arkalarını kestiği zehabına kapılan ve o karışıklıkta birbirini vurmağa baş-

niden harekete geçtiler ve yollarına devam ettier. İki gün sonra da birkaç yüz kişiden ibaret ordusuyla Kuban'a iltica edebilmiş bulunan General Kornilov'la karşılaştılar. Durumu görüşmek üzere komutanlar ve hükümet üyelerinin irtikakiyle Novodmitrievskaya'da bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda Pokrovski'nin muhalefetine rağmen eldeki bütün kuvvetlerin Başkomutan olarak General Kornilov emrinde toplanmasına karar

verildi. Böylece (Gönüllü Ordu) askerlerinin sayısı arabalardaki yaralılarla birlikte 5000 nin üstüne çıkıyordu.

General Kornilov ,müşavirlerinin muhalefetine rağmen Ekaterinodar'ı Bolşeviklerden geri almaya karar vermişti. Kazak - Rus gönüllüleri Kornilov'un emrinde Ekaterinodar üzerine yürürlerken, General Sultan Kılıç Girey'in Çerkes alayı da Elizavetinskaya'ya giden yolu zorlamak ve Bolşevikleri temizleyerek Gönüllü Ordu'ya yetişmek vazifesini aldı. Çerkes Alayı üzerine düşen vazifeyi hakkıyla başardı ve Bolşevikleri temizleyerek Ekaterinodar'a saldırmakta olan kuvvetlere yetişti. Savaş bütün gün devam etti. Şehrin yarısına yakın kısmı işgal edilmmişti fakat General Kornilov'un kaldığı çiftlik binasına düşen ve onu öldüren tek bir top güllesi durumu değiştirdi. Kornilov'un ölümünden sonra Gönüllü Ordu'nun komutasını General Denikin aldı ve şehri terk emrini verdi.

Akşama doğru Çerkesler ve Gönüllü Ordu'nun diğer perişan askerleri Ekaterinodar'ı terkederek civardaki Alman kolonisine çekildiler ve Kornilov'un cesedini oraya gizlice gömdüler. Durumları gayet vahimdi, yaralı askerlerini Elizavetinskaya'da ve biraz sonra Bolşeviklerin eline geçecek olan Alman kolonisinde bırakmaya mecbur oldular. Bolşevikler tarafından kuşatılmış bulunan Gönüllü Ordu'nun artıkları böylece kuzeye, Don'a doğru hareket ettiler. Bolşevikler onları devamlı baskınlarla yoketmeye çalışıyorlardı. Bilhassa Bolşevik zırhlı trenlerinin kol gezdiği demiryollarından geçmekte büyük müşkülât çektiler ve Çerkes askerleri bazan at üzerinde zırhlı trenlere saldırmak zorunda kaldılar. Bir cephe tutmaya siper harbi yapmaya imkân yoktu, sanki dağ taş Bolşevik keşilmişti. Çerkes Alayı epeyce yıprandıktan, bir sıra savaşlar ve birçok zayıf verdikten sonra nihayet Don'a ulaşarak Egorlikskaya'yı aldı, diğer gönüllüler de Meçetinskaya'yı zaptettiler. Bu sırada

Ukrayna'ya girmiş bulunan Alman ordularının Don üzerindeki Rostov şehrini zaptetmeleri de üzerlerindeki baskıyı biraz hafifletti ve aylardan beri ilk olarak bir geri hattına sahip olabildiler. Almanlar Gönüllü Ordu'ya Bolşeviklere karşı yardım etmek teklifinde bulundularsa da bu teklif ordunun yüksek rütbeli subayları tarafından, hâlâ Almanlara karşı savaşan müttefiklerine bir ihanet olacağı gerekçesi ile reddedildi. Tabii Çerkesler de bu karara uymak zorunda kaldılar. (*)

Esasen Gönüllü Ordu gittikçe kuvvetlenmeye başlamıştı. Bolşeviklerden gözleri yılmış bulunan Don Kazakları da baskıdan kurtulunca Gönüllü Ordu'ya itihaka ve atamanları General Krasnov idaresinde Bolşeviklerle savaşa başladılar.

Bu esnada Kafkasya'dan Kafkasyaluların ve Kuban Kazaklarının ayaklanmalarına dair haberler geliyordu. Terek Kazaklarının atamanı Karaulov'un öldürülmesi ve Terek - Dağıstan Hükûmeti'nin ihlâlinden sonra Bolşevikler Psikhuabe (Pyatigorsk) de bir kongre toplayarak Mart 1918 de Terek Eyaleti Halk Sovyeti'ni ve Nisan ayı sonunda da Kuban Sovyet Cumhuriyeti'ni ilân etmişlerdi. Kuzey Kafkasya Merkez İcra Komitesi merkezini Terekale'den Nartzan'a, oradan da Temirkhan - Şura'ya nakletmiş ve Andi'deki umumi kongrenin kendisine verdiği geniş yetkilere dayanarak teşkilatını KUZEY KAFKASYA CUMHURİYETİ HUKÜMETİ olarak yeniden organize etmişti. (11 Mayıs 1918)

(*) Bundan bir müddet sonra Çerkesler, Merkez İcra Komitesi Başkan Yardımcısı Pşimakho Kosok vasıtasıyla, Kiev'deki Alman orduları komutanı Feld mareşal Eichron'dan silâh ve cephane temin ederek bunları deniz yoluyla Gürcistan'a ve oradan da Dağıstan'a sevkettiler. Bu silâhlar orada bir tugay askerin silâhlandırılmasına kâfi geldi.

Abkhazya, Kuban, Terek, Şetkale (Stavropol), Osetya, Çeçen, Dağıstan gibi bütün tarihi Kafkas eyaletlerini içine alan Cumhuriyet Hükümeti fiili otoritesini bütün ülkeye yaymaya fırsat bulamadı. İse de bütün Kafkasyalılar tarafından benimsendi ve başta Osmanlı Devleti ile müttefikleri ve hattâ Bolşevik Rusya olmak üzere birçok devletler tarafından derhal tanındı. Buna rağmen Gönüllü Ordu'nun Kuban'a ve Kafkaslı subaylar komutasındaki bir Türk kolordusunun Dağıstan'a girdiği 1918 yılı sonlarına kadar yurdun büyük kısmında Bolşevik işgali devam etti.

Don'da bulunan Gönüllü Ordu'da, silâh yokluğu büyük bir eksiklik halinde kendini gösteriyordu. Bu yüzden General Sultan Kılıç Girey, Bolşeviklerin silâh ve mühimmat depolarının bulunduğu Sosika İstasyon ve kasabasını zapt etmek emrini aldı. Buraya sevk edilen bir Kazak alayının bozularak geri çekilmesinden sonra General Sultan Kılıç Girey Sosika'ya iki Çerkes bölüğü sevketti. Çerkesler Sosika'yı birkaç sıra siperle kuşattılar ve cepheden yaptıkları bir süvari hücumu ile zaptettiler. Ertesi gün ele geçirdikleri büyük sayıdaki silâhlarla Egorlikskaya'ya döndüler. Yeniden teşkilâtlandılar ve Kuban'a geri dönme ye karar verdiler.

Çerkes Alayı'nın başında General Sultan Kılıç Girey, Kuban Kazaklarının başında ise General Naumenko bulunuyordu. Güneye doğru harekete geçen gönüllüler geceyi geçirmek için durdukları Novopokrovskaya'da kızılilar tarafından kuşatıldılar. Zhloba, Marusya ve diğer Bolşevik birlikleri onları burada kuşatarak imha etmek emrini almışlardı. Kuşatmakta hakikaten muvaffak oldularsa da imha edilenler kendileri oldu. Savaş bütün gün devam etti. Çerkesler ve Kazaklar bütün cephanelerini kullandıktan sonra, son koz olarak şiddetli bir süvari hücumu yaptılar ve Bolşevikleri dağıttılar. Çoğu imha edildi, pek azı

yüksek buğdaylı tarlalar arasına saklanarak kurtulabildiler. Mamafih zafer pek kolay olmadı, pekçok Çerkes ölmüş ve subayların hemen hepsi yaralanmışlardı. Bundan sonra da Ekaterinodar'a kadar savaşlar birbirini takip etti. Bolşevikler bilhassa Tikhoretsk, Korenovskaya ve Timaşevskaya'da çok direndiler. Çerkes Alayı Kazaklarla birlikte, üç gün süren savaşıardan sonra, gece yaptığı bir süvari baskını ile Timaşevskaya'yı da aldı ve daha sonra, Bolşeviklerin pek fazla mukavemet etmeden teslim ettikleri Ekaterinodar'a ulaştı, 2 Ağustos 1918'de şehre girdi ve halk tarafından teza hüratla karşılandı. (*)

Ekaterinodar şehri kurtarıldıktan sonra Çerkesler, bütün kış devam eden savaşlarda müthiş zayıat vermiş olmalarına rağmen, Bolşevikleri takip ve imha ederek Karadeniz kıyılarına kadar sürdüler. Tuapse ve Soçi'ye kadar bütün Karadeniz sahili Bolşeviklerden temizlendi. Maykop Çerkesler tarafından işgal edildi. Müttefik Çerkes - Kazak kuvvetleri Armavir ve Stavropol'u da Bolşeviklerden kurtardılar. Bu sırada, Don hareketine iştirak edememiş olan Kubanlı Çerkes subaylarından Albay Pşimaf Tambiyko da Battalpaşa (Kalefij - Çerkesk) dolaylarında Bolşeviklerle mücadele ediyordu. O da orada millî kuvvetlere iltihak etti. Bütün bu savaşlar ve işgaller sırasında General Sultan Kılıç Girey gayet tedbirli davranıyor ve mağlup olarak çekilen başıbozuk Bolşevik kuvvetlerinin Çerkes köylerine zarar vermesini önlemeye çalışıyordu. Hattâ müttefik Kazakları bile imkân nisbetinde buralara göndermiyor ve Çerkes köylerini yalnız Çerkes askerleri işgal ediyorlardı. Fakat onun ve askerlerinin bütün gayretlerine rağmen vahşi Bolşevik süürleri birçok köyü yağma ve bazılarını da tamamen imha etmekten geri kalmamışlardı. Kafkasya'da ve özellikle kesif

(*) İ. Naturboy: Adı geçen makale.

Slav kitleleriyle kolonize edilmiş bulunan Kuban'da Kafkas - Bolşevik Rus mücadelesinin ne gibi şartlar içerisinde cereyan ettiğini belirtmiş olabilmek için bu sırada geçen olaylardan birini kısaca kaydediyoruz:

Koş-Hable, Maykop kazasında, Labe nehri kıyısında 400 hanelik bir Çerkes köyü idi. Mağlûp Bolşevik askerleri ve nehrin karşı tarafındaki Kurganskaya kasabasının mujik - Bolşevik halkı, köylülerin ümitsizce karşı koymalarına rağmen burada müthiş bir katliam yapmışlar ve köyü yağma ederek çekilip gitmişlerdi. Albay Sultan Beyazıt Girey komutasındaki bir Çerkes bölüğü ancak işi işten geçtikten sonra köye yetişebildi ve feci sahnelerle karşılaştı. Bolşevikler birçok müdafaasız insanı kahpece öldürmekle ve köyü yağma ile de yetinmemişler, giderlerken kundaktaki masum bir yavruyu da vahşetlerinin sembolü olarak bir çit kazığına saplamışlar ve köyün giriş yerinde bırakmışlardı. Kurtardıkları yerlerde gördükleri ve duydukları olaylarla esasen çileden çıkmış bulunan askerler Koş-Hable'nin bu içer acısı durumunu da görünce tamamen çılgına döndüler ve Koş-Hable'nin intikamını ne pahasına olursa olsun almaya azmettiler. Bir Çerkes bölüğünün daha iltihakiyle kuvvetlenerek, bu sefer de Yecerkoay köyünü imhaya hazırlanan Bolşevik askerlerini gece yarısı Labe nehri kenarında pusuya düşürdüler. Tek ricat yolu olan demiryolu köprüsünü de kapatıktan sonra onları tepelerle nehir arasına kısırdılar ve makineli tüfek ateşi ile tamamen imha ettiler, öyle ki bir kaç esir hariç tek fert kurtulamadı. İki Çerkes bölüğü vakit kaybetmeden aynı gece nehri geçtiler. Ani bir süvari baskını ile, yanlarındaki yağma malı koyun, at sürüleri ve birçok arabayla kaçmaya hazırlanan Bolşevikleri kasaba içerisinde kuşatıldı. Bolşeviklerin çoğu imha ve pek azı da esir edildiler. Yanlarındaki arabalar

açıldığı zaman bunların köylerden yağma edilen eşyalar, kanlı Kafkas elbiseleri, silâhlar ve kadınların kulaklarından bileklerinden koparılmış kanlı süs eşyalarıyla dolu olduğu görüldü. Bir Kafkas atasözü vardır: «Fazla dert yüreği katılaştırır.» der. Fakat şahid oldukları facialarla artık yürekleri taslaşmış olması gereken Çerkes askerleri bile, üzerlerinde belki de kendi çocuklarının, kardeş ve eşlerinin kanını taşıyan bu eşyalar karşısında gözyaşlarını tutamadılar ve o zamana kadar yapmadıkları bir şey yaptılar. Ellerine düşmüş bulunan bu hunhar ve insanlıktan çıkmış mahlûkları kılıç ve kama ile öldürdüler. Katillerinin böylece son ferdine kadar imhasıyla Koş - Hable'nin intikamı belki de fazlasıyla alınmış oluyordu, fakat bu köyün vahşice imha edilmiş olan bîgünâh insanlarını artık geri getiremezdi. Ruslar Kafkasya'da Bolşevizmi böyle metodlarla kurdular ve bugün de aynı metodlarla devam ettiriyorlar.

İlâve edelim ki o günlerde bu gibi olaylar olağan şeyler haline gelmiş ve Bolşeviklerin el attığı her yerde cereyan etmişti. Meselâ Şhaguaş nehrî kenarında 300 hane civarında bir köy olan Ghobokoay da aynı şekilde Bolşevikler tarafından imha edilmiş, sağ kalabilenler köyü terketmişlerdi. Yetişen Çerkes birlikleri bu köyün de ancak harabelerini buldular.

«Ghobokoay'ın nuru bir günde söndü.
Mes'ut hayatımız bir anda yıkıldı.
Khanko (Sultan Kılıç Girey) yetişti
Fakat artık bize faydası olamazdı.
Bizleri yeni çıkan âdet (Bolşevizm) mahvetti.

Şhaguaş nehrî bizim mezarımız oldu,
İntikamımızı yüce Tanrı alsın...

Asırlardan beri, Karadenizden Hazer'e kadar binlerce Ghobokoay ve Koş-Hable vahşi Rus sürüleri tarafından böyle imha edildiler ve «Rusların yaptığı zulümleri - Doğacak Kafkasyalılar unutmasınlar...» vasiyetiyle hatıralarını Kafkasya'

13 Şubat 1964 tarihli

«LİTERATURNAYA GAZETA» YA CEVAP

ALİ AKIŞ

Geçen 1963 yılının sonlarına doğru, bu makalenin yazarı tarafından «İdil - Ural Dâvası ve Sovyet Emperyalizmi» adı altında bir eser yazılmıştı. Bu eser hakkında: «Türk Kültürü» dergisinin Ocak 1964 «Tercüman» gazetesinin 2, 4 ve 5 Şubat 1964 «Yeni İstanbul» Gazetesinin 6 Şubat «Özdilek» gazetesinin 28 Şubat, «Tohum» dergisinin Mart, «Azerbaycan» dergisinin Ağustos 1964 tarihli sayılarında takdir dolu yazılar çıkmıştı. Kıymetli yazılarından dolayı adı geçen gazete ve dergilerin muharrirlerine burada alevi teşekkürlerimi ve en iyi temennilerimi bildirmeyi bir borç bilirim.

Sovyetler Birliğinin başkenti Moskova'da yayınlanmakta olan «literaturnaya Gazeta»nın 13 Şubat 1964 tarihli sayısında, yukarıda sıralamış olduğum Türk gazete ve dergilerinin takdîrkâr yazılarına kayıtsız kalmamayı kendine şiar eden Rus yazarı yoldaş Boris Leontyef, bu eser hakkında ezcümle şöyle demektedir:

«Türkiyenin başkenti Ankaradan gelen bir habere, göre, orada kim olduğu meçhul Ali Akış isminde birisinin cazip bir başlık altında «İdil - Ural Dâvası ve Sovyet Emperyalizmi» diye bir kitabı çıkmıştır. Bizat kitabın başlığı şu tahmini yürütmeye hak veriyor ki, müellif gerçek ve önemli bir meseleyi ortaya atmak tadır: Acaba, Volga nehri boyu üzerinde vaki topraklar Sovyetler Birliğine mi ait bulunmalıdır, acaba bunların kurtarıl

ması ve Türk - Osmanlı İmparatorluğuna «geri verilmesi» için müsait zaman gelmedi mi?»

Şimdi, sıra ile cevap verelim:

Yoldaş Leontyef, Ali Akış isminde birisinin meçhul olup olmaması hiç te önemli bir mesele değildir. Bu yazımı okuyunca, benim meçhul veya meşhur olduğum meydana çıkacaktır.

«İdil - Ural Dâvası ve Sovyet Emperyalizmi» adındaki kitabım gerçek ve aktüel İdil - Ural dâvasının haklı bir dâva olduğunu dünyaya ispat etmek amacı ile yazılmıştır. Hiç merak etmeyin, yoldaş Leontyef, İdil - Ural dâvası ile birlikte Türkistan, Azerbaycan, Kuzey Kafkasya, Kırım, Ukrayna, Belorusya, Gürcistan dâvaları da mevcuttur. Bu dâvalar hepsi aktüel ve çok önemli dâvalardır. Dâvasını güttüğümüz bu ülkeler helebet Sovyet Birliğine ait olmayacaktır. Tarihin tabii ve mukadder seyri ne siz değil, «peygamberiniz Lenin bile değiştiremeyecektir. Elbet bu saydığım ülkeler sizden ayrılacaklar. Bu ayrılma yalnız bir zaman meselesidir. Çağımız her türlü emperyalizmin yok olma çağıdır. Henüz millet olma çabasında bulunan siyah Afrika ülkeleri dahi Batı emperyalizminin pençesinden nasıl ayrılıyorlarsa, Rusyayı üç asır süre ile idaresi altında bulundurmuş olan Altın Ordu İmparatorluğunun tabii hakiki varisleri ve torunları İdil - Ural ve Kırım Türk - Tatarları, Fuzuli gibi büyük filozofu ye-

nin kalbine bırakarak yokolup gittiler. Ruslar belki son Kafkas köyünü de yokedebilir, bu kahraman milletin izini anayurdundan tamamen silebilirler. Fakat bu gibi faciaların onların kalbinde

yarattığı sonsuz kını hiçbir şey yok edemeyecek, «Kafkas'ın doğacak Çocukları Rus'un yaptığı zulümleri unutmayacaklardır.

(Devamı gelecek sayıda)

SEVGİ CÖMERTLİĞİ

Sana renk renk çiçeklerle
Zamansız baharlarda geleceğim
Sana kucak kucak saadetler
Sana bir hayat getireceğim.

Sana, öyle yorgunum ki
Sabahsız gecelerimden geleceğim
Hasret uykularımı toplayıp
Sana hepsini biriktireceğim.

Sana rüyalarımın en güzelini
Günün tatlılığında dinleteceğim
Sana şairlerin şuh musralarını
Sana şarkılar söyleyeceğim.

Sana aşk bahçelerinden
Feryadlı bülbüller getireceğim
Sana erguvan akşamlarında
Kadehsiz bädeler içireceğim.

Dalında hiç dikenli olmayan
Sana bir gonca gül getireceğim
Onu senin ellerinde
Senin bahçelerinde yetiştireceğim.

Güler ÖZSARI

tişüren Azerbeycan Türkleri, dünya tıbbının babası Ebu Ali Sina yı sınesinden çıkaran Türkistan Türkleri, ve Çarlık ordularını otuz yıl boyunca uğraştırıp, bazen onları ümitsizliğe düşüren Büyük Kahraman Şeyh Şamil'in torunları Kuzey Kafkasyalılar da, en korkunç Sovyet Emperyalizminden aynen ayrılacaklar ve muhakkak kurtulacaklardır. İngiliz, Fransız, Belçika, Holanda, Portekiz emperyalizmleri nasıl çöktü ise, Sovyet ve Çin emperyalizmleri de aynen çökecek tir. Allahtan temennim, yoldaş Leontyef in de o günü görmesidir.

İdil - Ural ülkesinin Türk - Osmanlı İmparatorluğuna geri verilmesi endişesini belirten yoldaş Leontyef tarih bilgisinin kıt olduğunu ispat etmiş bulunuyor. Evvelâ, ben eserimde İdil - Ural ülkesinin

Türkiyeye ilhakı hakkında bir tek söz kullanmamışım. Pan - Turanizmin bir hayâlden ibaret olduğunu aklı başında herkes bilir ve takdir eder. Saniyen, İdil - Ural ülkesi hiç bir zaman Osmanlı İmparatorluğuna ait olmamıştı ki, geri verilme söz konusu olsun. Salisen, Osmanlı İmparatorluğu tarihe karışalı kırkbeş yıl oldu. En son olarak ta, Türkiye Cumhuriyetinin dış politikası Büyük Atatürk tarafından gayet realist bir şekilde çizilmişti. Bu politikanın esası ve prensibi Yurtta barış, Cihanda Barıştır. Bu politikadan hiç bir Türk hükümeti ayrılmış değildir. Kısacası, Türk politikası her türlü maceradan uzak ve sarihtir: Mısaki Milli sınırları içinde bütün dünya milletleri ile barış içinde yaşamaktır. Bu gerçekleri öğrenin yoldaş Leontyef,

tün Kafkasyadaki Moskof tahakküm ve tasallutunun bertaraf olması üzerine şimdiki o mübarek diyarın yeşil dağlarında hürriyet ve istiklâl güneşinin parlak zıyaları akseylemektedir. Bu iki neticenin de bizi aynı suret ve derecede şâdkâm eylemekte olduğunu söylemekle vicdanımıza tertüman olmuş olmaktan başka bir şey yapmış olmayız.

İlâve müsaraat edelim ki, bu yalnız hissiyat meselesi değildir, belki aynı zamanda hakikat ve fiiliyat meselesidir de, hattâ öyle olduğu içindir ki, Moskof Çarlığının inhidam ve in'ıdamından Kafkasyaya müteallik olarak zuhur eden muhtelif selâmetbahşî neticeler bizi aynı derece ve surette memnun eylemektedir. Kafkasyada Çarlık, oradan aşağıya sağa sola sarmak isteyen, istilâ hirsına zebun bir kuvvet idi. Hattâ şarka doğru yürüdüğünden başka İrana doğru uzanmış idi bile... Kavmiyetlerin hayatları üzerine basarak yaşamak isteyen bu ihtiras, insaniyetin huzur ve rahatına düşman bir kâbus idi, bir felâket idi. Şimdi ortadan bu kâbus kalkıyor, onun kalkması neticesi olarak bizim için Cenubî Kafkasyadaki hudutlarımızın makul, tabii ve muhik şekillerini bulmağa imkân elverdiğinden başka bu hududun ilerisindeki kavimlerin de bizim ile dostluktan başka bir his beslemeyecek, o dairede inkişaf inşiraha mazhar olmayı gaye ittihaz eylemiş ve eyleyecek kitleler olduğu meydanda bulunuyor. Bu vaziyetin o taraflar itibarıyla bizim için emniyetten daha ileri, ondan daha yüksek bir mâna ve mahiyeti haiz olduğu bedihî değil midir? O halde her iki neticeden hattâ maddî mülâhazalar hesabına dahi nasıl aynı derece ve surette memnun ve şâdkâm olmayız?

Bütün Kafkasyayı teşkil eden kavmiyetler ile sabk edecek münasebetlerimizin dostane tabiri ile bile kâfi derecede ifade edilemeyecek bir samimiyet ile cereyan edeceğine bizim iştibahımız yoktur. Bir kere Kafkasyadaki muhtelif kav-

miyetler içinde nüfusun ekseriyeti İslâm camiasına dâhildir. Bu camianın esasen metin ve kavi rabitalarla mütemeyyiz ve mütehallî olduğunu izaha ihtiyaç görülemez. Sonra Osmanlı Devleti ile Kafkasyadaki hükümet veya hükümetlerin münasebetlerinde yalnız İslâm ekseriyetinin manevî rabitalarına değil, binnefs bütün Kafkasyanın iktisadî inkişaf ve inşirahlarının Osmanlı Devleti ile olan alâka ve münasebetlerine dahi istinad olunur. Filhakika Kafkasya, Osmanlı Devleti ile ta'zin edeceği münasebetlerinin şekil ve derecelerinde bilhassa iktisadî inkişaf ve inşirahlarının icabatına dahi ittiba edecektir. Aynı meselelere bizce de aynı itibar ve itinanın atfolunacağı ise pek bedihî bir iştir. Hissiyatta olduğu kadar menfaatlerdeki bu tenazur ve teşriklerden dolayıdır ki biz de Kafkasyanın az zamanda huzur ve sükûna mazhar olmasını ister ve bu huzur ve sükûn sayesinde siyasi teşkilâtının te'karrürünü müteakib, kendi mukaddera- tına sahib bir azim ve irade ile hayatta kuvvet bulmağa ve yükselmeğe başlamasını görmek dileriz. Hülâsa Şimalî Kafkasya Hükümeti murahhaslarının bizim hakkımızda dediklerini biz de bu hükümet hakkında aynen tekrar ve irad eyleyiz, yani biz de bu havalide istiklâl ve istikrar bulacak mahallî ve hür teşkilâtın kuvvetli olmasını bütün hulûs ve ciddiyetimizle temenni ederiz.

Ortadan Moskof Çarlığının kalkması Karadeniz muhitinin manzara ve mahiyetini tamamen değiştirecek neticelere saiktir. Evvelce Karadenizde yalnız bir kuvvet hüküm ferma olmak istiyordu ki, o da Çarlıktan ibaret idi. Çarlığın bu maksatla giriştiği bahri inşaat kimsenin meçhulü değildir. Çarlık bu inşaatı ile etraf ve havaliye ettiği tesliî tahakkümünü idame etmekten başka yeni savletlere hazırlamak maksatlarına da peyrev bulunuyor idi. Ezcümle müstebit Rusya boğazlara da tahakküm ve temellük ile Akdenize uzanmak azminde idi

A b r e k

— III —

Zübeyde ŞHAPLI

KALBİM ONUNDUR

Hunzah sarayında içten içe kayna-
yan şüpheli bir hava esiyordu. Şu
havanın ağırlığı gelinin üzerinde do-
laşıyordu, fakat en büyük fırtına hattâ
kıyamet kopsa onun şimdi umurunda
değildi. İşlemeli tavanlara, oymalı ka-
pılara, ağır perdelere ve bütün ihtişama
rağmen kendisini çıplak bir bayırda sa-
nıyor, yapıyılmaz bulunuyordu. Varlık için-
deki yokluğun, kalabalık içindeki yalnız-
lığın bütün ıstırabını, bütün mâhasiyle
hissediyordu.

Zıfâf odası pek muhteşemdi: yerde
parlak renklerin vurduğu dünyaca şö-
ret bulmuş baha biçilmez Dağıstan halı-
ları, pencerelerde Avar kızlarının sen-
lerce göz nuru dökerek dokudukları renk
renk çizgili kıymetli Dağıstan kumaşla-
rı, Sedirde ipek örtüler, sırma ve deri
ile işlenmiş kuştüyü yastıklar, basamak-

lı ve oymalı büyük ceviz karyola, gümüş-
ten veya altından karıştırılmış ayaklı
bronz şamdanlar, genç kızların imrene-
cekleri bu dekor ortasında Bahu Bike
kendisini yıkılan saadet sarayının orta-
sında sanıyordu.

Ahmat Han odaya girdiği zaman, genç
kızı pencereden dışarı, karanlığa bakar-
ken buldu: mumların titrek ışığında tat-
lı bir rüyadan uyanmış gibi üzgün ve
yorgundu; döñüp bakmadı bile...

Ahmat Han kapı önünde biraz durdu,
sonra sert adımlarla yaklaştı. Onun yi-
ne kımıldamadığını görünce:

— Bahu!
dedi.

Genç kız başını çevirdi. Ahmat Han
onu azarlayan gözlerle süzüyordu. Ba-
hu hâlâ kayıtsız, hattâ soğuk davranıyor-
du. Ahmat Han durakladı, bununla be-
raber:

ve bu itibar ile Çarlığın ihdas ettiği Ka-
radeniz Meselesi, netice itibariyle biraz
da, hattâ birçok da Boğazlar Meselesi
demek idi.

Şimdi Çarlığın zevalile Karadeniz Me-
selesi ortadan kalkıyor ve ona teb'an
bilhassa Karadeniz havâlisindeki millet-
ler için ve bu meyanda bittabii bizim
için de, Boğazlar Meselesi kalmıyor. Bütün
Dünya bilir ki, Boğazlar Meselesi
esasen bir Rus Çarlığı meselesinden baş-
ka bir şey değil idi. Bu harbin hitamın-
dan sonra Boğazlar meselesinin eski ma-
hiyetinde bütün değilse bile pek azım bir
tebeddül hâdis olacağına şimdiden hük-
medilebilir. Çünkü Boğazları elde etmek
hülyasına tabi olan Çarlık ortadan kalk-
mış olduğundan bundan sonra bu mese-

le, bu iki memerrin (*) daha ziyade iktisadi
bir mâna ve mahiyetle nazarı iti-
bara alınmasını nazarımızda şimdiden
temin etmiş bulunmaktadır.

Kafkasya ile teessüs edecek iktisadi
münasebetlerimizin şekil ve derecelerinde
ise biz pek ziyade fîriye gidilebilece-
ğini ve âdeta bu şekil ve derecelerinde kim
bilir belki de - ittifak ve ittihad dere-
celerine varabileceğini tahmin eylemek
teyiz. Görülüyor ki, Kafkasyanın Çarlık
istibdad ve tahakkümünden halâs olma-
sı bizi yalnız bir iki cihetle değil, pek
çok cihetlerle mahsuz ve münşerih kıl-
maktadır.

YUNUS NADİ

(*) Memerrin : yol, geçecek yer.

— O kimdi?

Diye sormaktan kendini alamadı. Fakat bu da cevapsız kaldı. O zaman Ahmat Han bir şüpheyi atmak ihtiyacını duydu:

— Yoksa... onu seviyor musun?

Diye sordu.

— Yalan söyleyemem. Yazık ki bunu şimdi anladım.

Ağır ve kesin bir sesle söylenen bu sözler Ahmat Hanı cevapsız ve hareketsiz bıraktı, yerinde mıhlandı. Nihayet hayretini gizliyerek, sordu:

— Bana verdiğin söz... ne olacak?

— Ondan dönmüyorum.

— Beni sevmediğin halde mi?

— Seni sevmediğim halde.

— Sevgisiz evlenmenin kıymeti yoktur, Bahu.

— Bundan vazgeçip geçmemek size ait bir haktır.

Genç adam zıfak odasını boydan boya ve hızla gidip gelmeğe başladı; hareketleri gittikçe yavaşladı, sonra Bahu'nun karşısına da asaletini arttıran bir teva-zu ile durdu, yine sordu:

— Bahu beni hiç mi sevmiyorsun?

Bahu yüzünü ondan çevirdi ve yere indirdi. Uzun bir sükût oldu. Nihayet genç kız gözlerini yerden ayırmıyarak, pek yavaş bir sesle ve kendi kendine söyler gibi, cevap verdi:

— Kalbim onundur.

Ahmat Han yeniden sarsılmıştı. Yüzünü çizgiler sarmıştı; birkaç dakikada, sanki birçok yıllar ihtiyarlamıştı. Pencereden dışarıya, karanlığa, genç kızın gözlerinin daldığı yerlere baktı... O anda meçhul adama gıpta ediyor; Hun-zah Hanı, o adsız atlı olmak istiyordu. Birden doğruldu; genç kıza yaklaştı. Ahmat Han hayatında şüphesiz çok yer tutacak erkekçe bir karar verdi:

— Bahu... Seni seviyorum ve kendimi sevdirmek istiyorum. Ümitsiz değilim. O günü bekliyeceğim...

Bu sözler üzerine odadan çıktı.

Bahu hâlâ yerinden kıvıldamamıştı.

Taymi Baybulat

Kısa bir zamanda bu odada geçen ve her iki tarafın hayatını alt üst eden hadiseler onu, ancak bir an için hülyalarından çekmişti. Ahmat Han artık onun için bir hiçti.

Başını ağaran geceye tekrar çevirdi. Şafak söküyordu, sabah oluyordu. Bu sabah, onun yeni doğan hayatının ilk sabahı idi. Güneşin göklerin ortalarına kadar yükselen kızıl ışıklarının içinde, o, kendi güneşini buluyor, kaybettiği saadet dünyasını arıyordu. İçerde büyük yaldızlı endam aynasının önünde ayaklı gülmüş şamdanlarda yanan mumların cılız ve solgun ışıkları onun, gelecek sönük günleriydi. Dışarda Güneş doğacak, yükselecek, yükseldikçe parlayacaktı... Ve mumlar onun taşkın aydınlığında eriyecikti...

Pencereyi ardına kadar açtı ve kenarına dertli başını dayadı. Sabahın serin rüzgârı yüzüne çarptı. Dakikalarca, belki bir saat o vaziyette kaldı.

Uzakta horozlar ötüyordu, şehir uyanıyordu.

Bahu Bike ömrünce bir canlı ölüden

farksız yaşıyacağı bu odaya kayıtsız bir bakış attı. Soluk, yorgun ve yaşlı yüzünü çerçevesiz beyaz tül, onu bir gelin duvağı gibi değil kefen gibi sarmıştı.

Pencereden uzaklaştı. Ağır adımlarla karyolaya doğru yürüdü. Beyaz canfesten sırmalı gelinlik elbisesiyle ve duvağıyla kendisini yatağa attı. Günâhsız, beyaz lezgi gelin, yüzünü yastıklara gömdü. Omuzları sarsıldı ve hıçkırdı...

O gece Avar Prensi Ahmat Hanın nişanlısı Bahu Bike'yi kaçıranın kim olduğunu kimse anılamadı.

HANŞA

Aradan on bir yıl geçmişti.

Yüzüne süzğün ve ağır bir kederin donuk tülünü örtmüş, başında siyah bir şal; üstünde süssüz ve sırmasız, boyuna kadar kapalı, kolları dirsekten itibaren geniş, belden aşağısı bol ve yerlere kadar uzun siyah yün elbiseli bir kadın pencerenin önüne oturmuş Kur'an okuyordu. Bu, Hunzah Avar prensi Ahmat Hanın dul karısıydı; ona şimdi Hanşa diyorlardı. Hanşanın üzerinde hiç bir mücevher yoktu; o, senelerden beri artık mücevher takmıyordu. Zarafeti ve kıymetiyle Dağıstan'da şöhrat bulmuş olan o purlanta, zümrüt ve inci küpelelerini ve altın kemerlerini Çoh'taki fakir gelinlik kızlara dağıtmıştı. Vaktiyle, kan damlaları gibi yakut serpilmiş olan murrassa bir bilezik taşıyan sol bileğinin bugünkü tek ziyneti o ince bileğin etrafında üç defa dolanmış bir kehribar tesbih-ti.

Hanşa okuduğu sûreyi bir fâtîha ile bitirdi ve mukaddes kitabı kapadı.

Ellerini göğe açarak uzun uzun dua etti ve dileklerini bütün yurtdaşları gibi, şu sözlerle bitirdi:

— Allahım, bize Kafkaslılığımızı unutturma hiç!..

Dışarda, savrularak yağan kar, lapa lapa, sessizce düşüyor ve herşeyi örtüyordu.

Çoh'ta o sene kış şiddetli olmuştu;

kurtlar kurban aramak için köylere kadar geliyorlardı. Büyük yollarda gecenler için ne kadar kötü bir hava! Gecenin ve kurtların yaklaştığı zamanlarda yolcular ne yapıyorlardı?

Hanşa düşünüyordu. Beyaz ve sonsuz kar onun gözlerini çekiyor; âdeta büyü-lüyordu. Gözleri oraya dönünce bir daha ayrılmak istemiyordu. O, kardan ne kadar hoşlanıyordu. Kalbi ve düşünceleri ağarıyordu. Evlenmesinden iki yıl sonra Ahmat Han bir av kazasında ölmüştü; o da çok geçmeden Hunzah Hanlarının sarayını ihtişamından tiksinierek terketmişti. Çünkü Hunzah Hanları, düşmana karşı memleketin müdafaasını ve birliğini senelerce demir bir pençe ile idare eden mukaddes «Mürîdizmin ve onun binbir ihtiyaç ve yokluklarına katlanan büyük idarecilerin çizdikleri yola aykırı gidiyorlardı. Saraylarında tükenmez servet ve saltanat art-tıkça Hanlar, Ruslara sokuluyor ve ısı-nıyorlardı. Genç kadın Çoh'taki aile o-cağında, babasının yanında oturmağa başlamıştı. Gayet sade ve ibadetle dolu bir hayat sürüyordu; dokuz yıllık inziva, o izdivacın hazin hatıralarını sileme-mişti. Hunzah Hanlarının ölçsüz ihti-şamı ve debdebesi, harpten sefaletle düş-en halkın açlığı ve fakirliği yanında iğ-renc olduğu kadar korkunç bir tezat ör-neği olmuştu ve bu hal onun kadın kal-bini yaralamıştı... Hanşanın üzüntüsü kocasının matemi değildi, zira Ahmat Han'ın ölümü ile vatan, yeri doldurula-mıyacak bir yiğit kaybetmemişti. Yalnız arması yaldızlı olan bir aileye girmeğe razı olduğundan, babasının öz adını memlekette sevilmeyen Hunzah Hanları-ninkine bağlamış olduğundan, utanıyor-du... Derin bir ümitsizlik içindeydi; gençliğini ve güzelliğini hayalinde can-landırıyordu: o zaman herkes Bahu Bike'ye âdeta tapıyordu.

Bahtsız evlenme! Ahmat Hanla o, hiç anlaşılamamışlardı, zira han, karısını as-la anılamamıştı... Genç adam sözünü

erkekçe tutmuştu; zifaf gecesi Bahu'nun odasını terkettikten sonra oraya bir da ha ayak basmamıştı. Beklemiş ve boşu na beklemişti. Kendisini sevdirememişti.

Şimalî Kafkasyalılar islâm oldukları zaman bu dinin bütün inanış ve prensip-lerini kökü köküne kabul etmemişlerdi. Bunun için onlarda erkekler birden fazla kadın almadıkları gibi bir kadının da ikinci izdivacı çirkin ve ayıp telâkki edilirdi. Onlar bugün bile kimsenin hudut-larını aşmağa cesaret edemediği sert adetlerini bırakmamışlardır. Bundan ötürü Türkiye, Arabistan ve Mısır'daki kız kardeşlerine benzememişler ve asla yüzlerini örtmemişlerdir.

Bunun içindir ki Hanşa Bahu Bike ikinci bir izdivacı aklına bile getiremez-di. Düğün günlerini, şerefine Hunzah'ta verilen unutulmaz şenlikleri gördür gibi oluyor, cür'etli Taymi Baybulat tarafın dan kaçırıldığını hatırlıyordu... O çalın ca hareketi yapmağa cesaret eden ada mın kim olduğunu asla kimse bileme mişti. O sır ikisi arasında ölmüştü. Bu hatıraları tekrar yaşamakla kalbini en-gin bir ızdırıp dolduruyordu. On yıldan fazla bir zamandanberi Taymi Baybu-lat'ı görmemişti. Dul kadın onun şerefli şöhretini, parlak izlerini, fedakârlıkların ın coşkun akislerini uzaktan takip et-mişti; o, feragat ve erkekçe cesaretle dolu abrek hayatını daha ateşli olarak yaşıyordu; vakit vakit kasabalardan ve köylerden geçerd; fakat kendisiyle ha-yat arasında tek bağ olan ihtiyar anası-nın Çeçenistan'da ölmesi üzerine artık oralarda bile hiç görünmez olmuştu. Ölümü hakir görerek her yerde düşma-nı arıyordu; günlerini dağlarla düşman arasında paylaşıyordu.

İKİ MİSAFİR

Bir sabah, uzaktan köye yaklaşan iki atlı gördü. Vak'ayı önceden haber veren uğursuz bir his onda baş kaldırdı. Bir dakika için dizine bıraktığı işini tekrar aldı; değerli, parlak ve yaldızlı bir şerit

yapacağı sırma iplikleri dalgın bir elle usta parmaklarına doladı...

Hayır, o gün çalışamayacaktı. Önün-deki herşeyi iterek, gözlerini ıssız yerle-re dikerek düşüncelerine daldı.

Yolun ucunda görünen atlılar ormanın kenarını takip ediyorlardı, yorgun götü-nüyorlardı. Omuzlarından inen geniş yamçı onları tamamiyle koruyordu; fa-kat havanın son derece soğuk olması-na rağmen yalnız bir başlıkları vardı ve o başlardan yalnız birini sarıyordu. Yak-laşıyorlardı; birisi pek zayıftı: hasta ya-hut yaralı idi. Nesi vardı?

Açık başı arkadaşının omuzunda, ağır-laşmış, dinleniyor ve ara sıra oradan kayıyor; sonra vücudu iki kat bükülü-yordu. Arkadaşı kollarından biriyle onu arkasından tutmuştu. Atlar zorla ilerli-yorlardı, her halde uzun bir yoldan ge-liyorlardı. İşte evin yanındaydılar; iki kanatlı büyük kapının önüne gelince durdular. İnmelerine yardım için dışarı koşanlar oldu. İki taraftan tutulan ya-ralı pek güçlükle yürütebiliyordu. O, tahmininden daha fena idi; uğursuz ya-rayı başından almıştı. Uzaktan, başlığı yok sanılıyordu, halbuki omuzlarına at-mıştı. Yarasının ateşini onun ızdırabını bir kat daha arttırıyordu: soluk alnında rüzgârı, ayazı ve soğuk karı duymak ist-iyordu...

Ölüm halindeki bu yaralının görünüşü acıydı!

Dışarda herşey durgunlaşmıştı. Artık canlı bir varlık, bir hayat eseri yoktu; yalnız gözlerinin görebildiği yerden baş-lıyarak çıtırdıyan katı kar üstünde kapı-nın eşiğine kadar gelip duran iki atlının ayak izleri...

Bu yaralı ve arkadaşı kimlerdi?

Harp felâketle sona ermişti. Pek az olan kuvvetleri Moskof devinin pek üs-tün kuvvetleri tarafından yutulmuştu. Düşman boyunduruğu bütün ağırlığıyla Kafkasya'yı eziyordu; en küçük isyan hareketi, hattâ bir itiraz, yahut hoşnut-suzluk merhametsizce, kanla boğuluyor-

du. Abreklerden başka dövüşen yoktu. Abrekler, her yerde ansızın görünerek, Rus otoritelerine dehşet vererek ayak bastıkları her tarafa ve her bucağa, haklı ve babadan kalma bir intikam açığı ve ölüm taşıyorlardı...

Hanşa, bir dişi kaplan gibi, birdenbire yerinden fırladı.

Bu adamlar... abreklerdi! Beyaz başlıkları bunu anlatıyordu ve genç kızın kalbi diyordu ki:

— Ne bekliyorsun, Bahu? Aşağı inmek, onlara «Hoş geldiniz!» demek, ve bu kahramanın yarasını beyaz ellerinle sarmak için, ne bekliyorsun? İki abrek senin çatının altındadır; bu senin için ne büyük şeref! Sana misafir gelen bu iki abreki, bin topa ve binlerce askerle kuşatılmış olsan bile, son dakikana, son nefesine kadar müdafaa etmek üzere evinin bütün kapılarının kapatılmasına emir vermek için ne bekliyorsun, Bahu Bike?

Genç kadının bakışları odada doluyor ve yastıkların üzerine atılmış olan sırmaların üzerinde istihfafla duruyordu...

Erkekler, ümitsizliğe rağmen sonsuz bir cesaretle hâlâ dövüşüyorlar, hâlâ boğuşuyorlardı... Ona gelince!.. Ne acı ve âciz bir durumda bulunuyordu! Kadınlar onlarla beraber savaşmıyorlar, onlara yardım edemiyorlardı. Onların zahmetlerine ortak olamamak, ızdıraplarını azaltamamak... Halbuki kadınların da atalarının mirasını müdafaa uğrunda kan dökmeğe hakları vardı. Bu hakkı onlardan kim almıştı? Milletin yarısının diğer yarısına destek olması ne büyük, ne güzel bir hayaldi! Bu hayâl bir hakikat olabilirdi! Kadınlar ebedî olarak böyle felce uğramış vaziyette mi kalacaklardı?

Bahu Bike, Kafkas Kadınlarının, bütün sosyal hurafeleri çiğneyerek, kör ve sağır bir dünyanın önünde mahkûm olan mazlûm milletin başında tek kütle halinde ayaklandıklarını istiyordu... Babalarıyla, kocalarıyla, kardeşleriyle ve oğullarıyla yanyana; omuz omuza dö-

vüşmeliydiler! Hattâ yalnız kendilerinin değil, kendileri gibi bütün mazlûm milletlerin; bütün mahkûm memleketlerin haklarını ve hürriyetlerini istemeliydiler; bütün bu zalim dünyaya meydan okuya-

Zübeyde Şaplı

rak istiklallerini zorla ve kanla almalıydılar! Bunun için kuvvetleri yüksek duygulu çelik yüreklerinin eşsiz cesaretinden, silâhları ise öz anaları eski Amazonların keskin baltalarından ibaret olsa bile...

YARALI KİMDİ?...

Hanşa misafir odasına indi; eşikte bir an durdu: onlar oradaydılar; yaralıyı geniş sedire yatırmışlardı. Diğerî onun başucunda arkadaşının her ihtiyacına hazır bulunuyordu. Hizmetkârlar kapının yan tarafında emir bekliyorlardı. Hanımlarını görünce onu karşılayan bir hareketle yol vererek geri geri çekildiler. Onların bu hareketleri üzerine yaralının ar-

kadaşı başını çevirdi, genç kadını görünce ayağa kalktı; ikisi de birbirlerine doğru birkaç adım attılar. Âdet olan nezaket sözleri söylendi, sonra misafir hâlâ kımıldamadan, gözleri kapalı, solgun ve bitkin yatan, yamçısı vücudunu tama-miyle örten arkadaşını gösterdi:

— O bir akında yaralandı. Kendisini buraya getirmemi istedi... Onu bir kardeş kadar severim. Bu arzusundan vazgeçirmeğe çalıştım; fakat ısrarını kıramadım... Yolculuk onu bitirdi... Hayatı büyük tehlikeydedir şimdi...

Hanşa Bahu Bike yaralı bir abreke kendi eliyle hizmet edebileceğinden büyük bir gurur duydu. Ona yaklaştı, eğilip baktı; vaziyetini yakından görecekti; ona göre tedbir alacaktı. Aynı zamanda ayakta duran abreke sordu:

— Başındaki yara ağır mıdır?

Fakat ona verilen cevabı duymadı; çünkü yaralı onun sesini işitince gözlerini aralamıştı. Hanşa, yabancılığı olmayan bir bakışla karşılaştı. Gözleri bir anda odayı hayret ve merakla dolaştı; tekrar yaralının yüzünde endişeyle durdu: bu yüzü o tanıyordu... Fakat nereden?... Bu yüz, bu çizgiler ve gölgeler, hâtırasında yaşayanlara göre kararmış, didiklenmiş ve bozulmuş olan bu gölgeler ona yakındı... Yaralının gözleri genç kadına, onun orman yeşili gözlerine ısrarla bakıyordu. Bebeklerinde taşkın bir ruhun son parıltıları can çekişiyordu; büyük bir ihtirasın doyurulması, belki bir vazifenin başarılmaması için vakit kazanmağa çalıştığı seziliyordu...

Hanşa irkildi: çatık kaşları kalktı; küçülmüş gözleri açıldı, meraktan gerilmiş olan yüzü birdenbire büyüdü ve aydınlandı; bağırarak için elleri ağzına gitti; sendeledi, fakat heyecanını derhal yendi; ellerini indirdi, odaya girdiği zamanki tavrını aldı, bütün cesaretini ve metanetini toparlayarak yaralıya bir daha dikkatle baktı... Sonra vakarla odakililere döndü:

— Bizi yalnız bırakınız!

Diye emretti.

BENİ AFFET...

Hanşa artık bir mâbette imiş gibi, sevinç, korku, ve heyecanın birbirini boğazladığı bir his fırtınası içinde yaralının yüzüne tekrar eğildi: o, hep aynı şekilde, yarı aralık gözlerini gene kıza dikmiş, çok şeyler anlatan bir bakışla, dalgın duruyordu; adamın şimdi çizgileri derinleşmiş olmasına rağmen hayalinde eskisi gibi duran, belki daha güzelleşen senelerce evvelki yüzünü hatırlıyordu. O Taymi Beybulat?... Bu mümkün mü? Gözlerine inanabilir mi? Ne kadar değişmişti! Öyle iken bu kendistiydi! Yaptığı çetin hürriyet savaşlarının destanını andırıyordu; yoksulluk ve savaş ona kutlu bir hal vermişti.

Hanşa yaralının önüne diz çöktü ve heyecanla titreyerek sordu:

— Taymi... Taymi! Sen mısın?

Abrekin göz kapakları ağır yükünü silerek biraz açıldı; yorgun iç çekişleri arasında, sessiz denecek kadar yavaş ve kesik cümlelerle cevap verdi:

— Bahu... Seni bir gün görmeyi... O kadar istiyordum ki... Fakat buna yüzüm yoktu... Suçluydum... Sana karşı...

— Sus... Bunu söyleme!... Taymi...

O, ağır ağır devam ediyordu:

— Kaç defa seni görmek için yola çıktım... Bir seferinde bu avula bakan tepelere kadar geldim. Fakat sana yaklaşımadım...

— Gelmiyedin, Taymi... Seni çok bekledim...

Taymi Beybulat Hanşa'nın bu sözlerini hayretle karşıladı; çünkü ne söylemek istediğini anlamadı... Anlıyamadı, zira onun saadeti bir gecede doğmuş, aynı gece ölmüş, gömülmüştü.

— Gelemezdim... Benim adımlarımı buraya bugün ancak ölüm sürükledi... Onun... Karşımda dikildiğini gördüm... Ancak bugün gelebilirdim...

Hanşa derin bir üzüntüyle abrekin ellerine sarıldı:

— Ölümünden bahsetme, Taymi! Konuşma! Sus! Kalbini okuyorum; kalbimin kitabı gibi...

Gözleri yaşarmıştı. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Taymi Baybulat'ın ellerini okşuyor, yüzüne sürüyordu.

Abrekin sesi daha yavaşladı:

— Daha yapacak... çok şeylerim... vardı... Ölmeyi... istemiyordum... Fakat... öleceğim... biliyorum... Kurşun yarası!...

Acı acı gülümsedi... Ve yüzü yine derin ıstırap çizgileriyle doldu;

— Yara... kalbimdedir... Seni daima sevdim... Beni affet, Bahu...

Birkaç saniye sustu. Hanşa'nın artık gözyaşları kirpiklerinin ucunda büyüyor, büyüyor; solgun yanaklarından damlıyordu...

— Allaha... ısmar... laşık!...

Bahu artık kendisini tutamadı; abrekin elini dudaklarına götürdü; şefkatle, saygı ve sevgiyle öptü... Senelerdenberi kalbini ve ruhunu dolduran büyük sevginin kuvvetini haykıran bir yüzle, o sevginin bütün ızdırabı sezilen bir sesle:

— Seni seviyorum, Taymi...

Dedi.

Taymi Baybulat bu sözler üzerine yeniden doğmuş gibi, ölümün kanatlarıyla örtülen gözlerinde bir alev yandı. Ölümün gözleri dolaşan gözlerinde beklemediği bir saadet uyandı. Genç kadının ellerini kendi ellerinin içinde son bir kuvvetle sıkı; bakışlarında son bir parlayışla abrek ruhunun en gizli köşelerini taramak ister gibi gözlerini ona sapladı.

Taymi Baybulat konuşmak istiyordu, fakat konuşamadı; göğsü derin derin kabarıp iniyordu. Her nefesinde de sanki son nefesini veriyordu...

En sonra dudaklarından güçlkle ancak:

— Bahu... Bahu...

Kelimeleri düştü. Bu tek kelimelerle ve bu tek bakışla bütün sevgisi ve bütün ıstırabı artık taşı. Gözleri yaşardı, kirpiklerinin arasında belli belirsiz yaşlarla Bahu Bikeye bakıyordu.

Hanşa tekrar konuştu; konuştuğu kendisinde o ana kadar bilmediği ve

hayret ettiği bir cür'et görüyor, cesareti artıyor, sesi yükseliyordu... Bahu Bike çok susmuştu; çok sevmiş, çok ağlamıştı... Onu hiç bir kuvvet artık duramazdı.

— Seni seviyorum, hayatım Taymi... hiç bir kadının bugüne kadar sevmediği gibi... hiçbir insanın sevmeyeceği gibi... Taymi Baybulat, seni çok sevdim. Senden başka kimseyi asla sevmedim... Senden başka kimseye kalbimi asla vermedim...

Taymi Baybulat kalbini ve yüzünü aydınlatan tatlı bir gülümsemeyle, büyük bir gönül ferahlığı içinde Hanşa'yı dinliyordu, geçen her saniyeyi tutmak, zamanı durdurmak istiyordu...

Bahu Bike artık susamıyordu; kalbi çok dolmuştu; onu boşaltıyordu:

— Senden ayrıldığım gündenberi hep sana kavuşmak ümidiyle yaşadım. Bu ümit bana hayat verdi... Senelerdir seni bekliyorum; Taymi, benim sevgilim... Senelerdenberi, gözyaşlarıyla değil kalbimden sızan kan damlalarıyla ağladım...

Bahu Bike yaşlı yüzünü abrekin ellerine kapadı; yalvardı; inledi; ağladı:

— Beni affet; beni affet!... Taymi!

Abrek, yağı tükenmiş bir kandil ışığının son titreyişlerini andıran sönük gözlerini ondan ayıramıyordu... Derin bir nefes aldı:

— Gittin, Taymi Baybulat... bir daha gelmedin! Gittin... beni aramadın hiç...

Abrek gözlerini ona mıhlamıştı sanki... Niçin öyle bakıyordu yüzüne? O zamana kadar kapalı kalmasından şikâyet ettiği bu ağız niçin yarı açık?.. Bu dudaklar neden böyle soluktu? Ve elleri... bu eller, Tanrım!.. Bu eller soğumağa başlamıştı artık!

Hanşanın gözleri bu facia karşısında dehşetle büyüdü... Allahım!... bu buz gibi gözlerde hayat kalmamıştı!

Taş gibi donmuş olan kadın yerinden fırladı. Ümitsiz gözlerle etrafına bakındı; sonra çığınca:

— Taymi!... Taymi!...

Diye bağırarak şehidin üstüne tekrar

kapandı; onu bütün kuvvetiyle sarsarak haykırdı:

— Taymi! Bana cevap ver! Bana cevap ver; Taymi!...

Fakat Taymi Baybulat vaktiyle olduğu gibi yine cevap vermedi. O, artık hiç cevap vermiyecekti...

Boş yere Baybulat'ın ellerini yine ellerine aldı... boş yere gittikçe soğuyan kanlı alına dokundu... Ve kendi elini gördü: bu kırmızı lekeler abrekin kanı mıydı?... Abrek Taymi Baybulat'ı öldüren yaranın kanı bu kızıl lekeler miydi? O zaman, elini kapayarak diğerinin içinde sıkı ve kalbine bastırdı. Keşki bu el hiç açılmıyaydı! Bu kutlu izleri, bu son hatırayı ebedi olarak saklayabilseydi! Acı hakikat karşısında, sevgilisini bir daha bulmamak üzere kaybettiğini anlayınca derinden derine sarsılıyor, göğsünün içinde vahşi pençeler kalbini delik deşik ediyordu. İztırabı artık son haddini bulmuştu. Yüzü ellerinin içinde saklı, Çoñ'u Bahu Bike, ağlıyordu...

Bu adam ne babası, ne kardeşi, ne kocası, ne de oğluydu...

Hanşa abreke ağlıyordu...

YEMİN

Taymi Baybulat öldü; onsuz yaşayabilirdi mi? Yaşamak; artık onun uzaklarda, kötü talihini kovalıyarak, aralıksız dövdüğünü bile düşünmeden yaşamak. Bu teselliden de mahrum kalmıştı. Ancak ölümü beklemenin işkencesini uzatarak yaşayacaktı... Niçin?...

İztırabı artık sonsuzdu: vahşi bir hareketle abrekin kamasına el attı ve hızla kınından çekti. Elleri bu öldürücü silahın soğukluğundan titremedi... Kamanın ağız gözlerinin önünde parladı, onun döktürdüğü düşman kanlarını görür gibi oldu... Kim derdi ki Taymi Baybulat'ın kaması, o kadar yürek parçalamış olan bu çelik parçası, bir gün onun da hayatına son verecekti!

Kimse ona acımamalıydı! Zira Bahu mes'ut ölecekti. Allah ona başka bir hayat vadediyordu... Başka bir dünyaya,

sevdiği varlığa kavuşacağı daha iyi bir dünyaya gidiyordu.

Kamanın sivri ucunu kendisine doğru çevirdi; sert bir hareketle göğsüne saparken kalbinde ansızın şahlanan kutlu bir duygu o eli tuttu; ilâhî bir ses yük seldi ve ona emretti:

— Bahu! Öl! Fakat böyle değil! İztıraba meydan okumayıp da ondan korkmak ve kaçmak! Bu alçaklıktır!... Utan, Bahu, bunu düşündüğün için, utan!

Genç kadının ruhunda yanan ışık büyüyor, hisleri kaynıyordu. Atalarının kahramanlık hatıraları, harpler ve acı günlerle tavllanmış o büyük ruhlar, ona hükmediyorlardı. Onların karşılıklı fedakârlık ve zahmetlerinin hem muhteşem hem de korkunç tarihini bir daha yaşıyordu... Karanlık bir perde yırtılıyor. Bahu'ya atılacağı yolu apaçık gösteriyordu.

Ölmek! Evet! Fakat asla böyle değil! O, asıl şimdi yaşamalıydı: memleket davası için yaşamalıydı, öldürmek için yaşamalıydı! Ve yaşayacaktı.

Ayağa kalktı, ellerini kavuşturdu, vücudu dimdik, fakat başı eğilmiş olduğu halde şehide saygıyla dedi ki:

Taymi Baybulat! Senin gibi günde lik hislerle yoğrulmuş bir hayatın düşkünlüğünü taşımamış olanlar ve senin gibi ölenler mes'utturlar. Sen abrek vazifeni yaptın, ben de kendiminkini yapacağım.

Kolunu yemin işareti olarak uzattı, başını kaldırdı ve devam etti:

— Abrek Taymi Baybulat, cansız, fakat kutlu vücuduna yemin ediyorum ki, artık senin gibi, dünyalık herşeyimden vazgeçiyorum. Senin intikamını, ne kadar pahalıya mal olsa bile, Bahu alacaktır. Yemin ediyorum ki; Bahu hâlâ beyaz olan bu ellerini, kanların en kırmızısiyle kızartacak, seninkinin izlerini yı kayacak ve silecektir. Taymi Baybulat, tekrar bulduğumuz zaman, kadın olduğum için bana düşen vazifeyi yapamadım diye utanmaktan kurtulacağım. Bu kama, bu güne kadar senin hayat arkadaşın olan bu silah, bugünden sonra benim en sadık arkadaşım olacak; bizi

Bibliyografya :

GİZLİ İSİM «The Secret Name»

Yaşar ŞENGÜN

Bu yazımızda okuyucularımıza LIN YUTANG'ın 1958 de New Yorkta yayınlanan «THE SECRET NAME» adlı eserini takdim edeceğiz. Eser, Doğan Kardeş yayınları arasında, Suzan Akpınar tarafından «GİZLİ İSİM» adıyla İngilizceden dilimize çevrilerek, «Işık Kitapları» serisinin 14 üncü kitabı olarak 1962 de İstanbul'da yayınlanmıştır.

Heinrich Heine tarafından 1842 de yazılmış bir makale, kitabın ön sözüne konmuştur. Ön sözünde dikkati çeken bir kaç cümleyi buraya aktarmayı uygun buldum: «Komünizm, hali hazırdaki burjuva rejimine karşı işçi idaresini kuran korkunç muarızların ismidir... Bu müthiş bir düello olacaktır... İstiklal, Rus derisi, kanı, dinsizlik ve kançısı kokuyor... Torunlarımız sırtlarında kalın deri ile doğrulmalarını tavsiye ederdim.»

«Düşmanın gaddarlığı ne kadar iyi bilinirse ona karşı olan antipati de o nispette artar.» Bu açıdan Rusya'ya bir bakalım. 1917 de yeni bir ihtilalle büyük valdler savurarak iş başına gelen İhtilâl hükümeti, bir anda değişmiş, memlekete adeta bir istibdadı, bir boyunduruk esa-

retini getirmişti. Böylece memleketleri ortadan kaldırıp, bir çok milletleri de peykleri haline getiren bu zalim ve gaddar idare sade kendi halkına kan kusturmakla yetinmemiş; hür dünyada karışıklıklar çıkarmaya başlamıştır. Çağımızda artık insanlık onun yaratacağı kötü akibetin kötü sonuçlarını düşünüp ona karşı haykırmaya başlamıştır. Bu cümleden olarak Komünizmi tanıtan eserler te'lif edilmeye başlanmıştır. Gerek zamanımıza kadar ve gerekse şu günlerde yazılmış olan eserlerin çoğu pek ciddi bir müşahadeye dayanmadan yazılmış eserler olsa gerek. Ancak LIN YUTANG'IN bu eseri, bu konuda müstesna bir ehemmiyeti haizdir. Zira, yazarın, Komünizm belâsi hakkında bir çok eser okumuş ve bu idareyi gözüyle müşahade etmiş olması düşünüldürse bu hakikat kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Esasen yazar kitabında geçen bilgileri, bir çok mühim şahsiyetlerin fikirleri ve vesikalarıyla tevsik etmiştir. Bu bakımdan insan, kitabı okumakla Lin Yutang'ın Komünizm anlayışından başka olarak, bir çok tarihi kişi ve muharriplerin anlayışlarına da vakıf olma imkânını bulabilmektedir.

ancak ölüm ayıracak.

Hanşa son defa olarak ölüye yaklaştı ve titrek parmaklarıyla onun göz kapaklarını indirdi:

— Yarım kalmış vazifeni ben alıyorum, müsterih ol, Taymi! Rahmet sana! Nur içinde yat, abrek Taymi Baybulat! Allahı ismarladık!...

Yine doğruldu, ağır adımlarla kapıya

yürüdü ve ardına kadar açtı. Eşikte yarı bir melek güzelliğiyle göründü; rengi gül gibi soluk, gözlerinde hiç görülmemiş aydınlık; sesi yavaş, acıklı ve boğuk; dışarda ayakta bekleyen kalabalığa haber verdi:

— Avarlar!.. Abrek Taymi Baybulat öldü!..

(Devamı gelecek sayıda)

Yazar bu kıymetli eserini on bölüme ayırmıştır. Bu bölümlerde en çok işçi ve hayat yaşayışlarına dokunulmakla beraber, Komünist Rusyadaki iktidar ko-tuşundan adam harcama şekil ve tarz-ları, hür seçim diye yapılan komple seçimler, yapılan Sibiryâ sürgünleri, bu şekilde tarihe karışan milletler ve peyk devletler (sömürgeler) ve bir de Sovyet Rusyanın hür dünya siyaseti..... di-le getirilmektedir.

Burada benim dikkatimi çeken çok il-ginç bir husus şudur: Lin Yutang, Si-biryaya sürülmek suretiyle tarihe karış-an milletleri (Kalmuklar, Kırım Tatar-ları...) kaydederken, nüfus bakımından onlardan daha fazla olan ve Ruslarla üç asra yakın parlak savaşlar çıkaran Ku-zey Kafkasya'dan bahsetmemektedir. Fakat ben bu hususta kabahatli Yutang'da değil, bizzat kendimizde buluyorum. Sebebinin de Namık Kemal'in şu cümle-siyle açıklamak isterim.

«Kafkasyalılar, şan meydanlarında be-saleti fevkalâdeleriyle umumun elsinel-sitayişinde bulunmağa liyakat göstermiş-ken, vekayii harbiyelerine dair elde bir tarihlerinin bulunmayışı kadar şayanı te-essüf bir şey olamaz.» Artık bu vazife, o kahraman milletin ahfadı olan bizlere düşmektedir. En büyük arzum bu boşlu-ğun doldurulması olacaktır.

Kitabın asıl gayesi; teorik tartışma-lardan kaçınmak, teorileri değil olayları tetkik etmek ve bu suretle her şeyin ger-çek ismini bulmaktır. Ve yine bugünkü Sosyalist Cumhuriyetlerinin neden anti-sosyalist olduğunu, Sovyet baskısının hâkim olduğu yerlerde verilen kurbanla-rın neden sosyalist, köylü ve sendika li-derleri arasında seçildiğini, işçilerinin ya-şama düzeninin alçalmasına neden yol açtığını ideolojik terimlerle değil, objek-tif bir görüşle açıklamaktır.

Bir ayağı Engels, bir ayağı Marx, diğer ayağı da Lenin'e dayanan komünizm ida-resinin, siyasi ve ekonomik esasları Karl Marx'ın tarihi maddecilik (materyalizm) fikrine dayanmaktadır. Karl Marx «Ser-mayenin birikmesi nisbetinde işçinin (ü-

retî yüksek veya düşük olsun) talihi git-tikçe kötüleşir. Bir kutupta servetin top-lanması, diğer kutupta sefaletin, ıstıra-bın, cesaret ve cehaletin gaddarlık ve ruhi alçaklığın toplanması demektir.» der. Biraz merhamet hisleri bulunan Karl Marx sistemi çığrından çıkmış, demok-rasi kontrolü kaybolmuştur. Şöyle ki, Le-nin idaresinde (1917 - 23) senede bir de-fa yapılan parti kongresi, Stalin idaresin-de (1924 - 52) ancak umumî olarak 7 defa; hattâ son kongre 13 senede yapı-labilmisti.

Ferdi mülkiyete son vermek ve işçi dik-tatoryasını kurmak için yapılan ihtilâl-den sonra, demokrasi kontrolü kaybol-dukça, işçilere hâkim olan ferdi dikta-törlük meydana gelmiştir. Bunun böyle tahakkuku için binlerce katliâm yapılmıştır. Böylece «Lenin bütün düşmanla-rını, Stalin ise bütün arkadaşlarını öl-dürmekten» ileri gidememişlerdir. (Ri-kof, Rudak, Trocki...) gibi büyük şahsi-yetler derhal hallediliyordu. Zira Stalin devrinde mevki sahibi olmak onun de-yişikle «tükürük yalayıcılığı = dalka-vuklukla» mümkündü. Kendisi hayatta-ken hiçbir dalkavuk lekesinden kurtu-lamamıştır. Haledilmek istenenler suçlu denerek sorgu hâkimlerinin huzuruna çı-karılır, şiddetli baskılarla suçları itir-af (!) ettirilirdi. Tabii netice ölüm. Bu cümleden olarak eski komünist bü-yük şahsiyet «yoldaş Kadral'ı» harcamak için «Lefortovski» hapishanesine atılır. İşkence görür ve 62 lik bu ihtiyar şöyle haykırır: «Ben 62 lik bir ihtiyar olarak sorgu hâkimlerinin amansız işkenceleri altında tehdit edilmekteyim. Partinin sadık bir evladı olan bir mecnunum. An-cak bu hali yargıçlar anlamak istemiyor. Hızla yaklaşan yeni ve şiddetli darbeleri kendimden uzaklaştıracak takatim kal-madı. Mamafih her şeyin bir sonu var-dır... Suçsuzum!» diye haykıran bu ihti-yar Askeri Kolej tarafından suçsuz gö-rüldü. Fakat halk komiseri L. B. Beria bunu vurdurdu. Zaten güdülen gaye bu değil miydi ki?

İhtilâlin vâdettiği diğer şey de işçi dik-

tatörlüğü idi demiştin. Fakat bu da ters kulâh giyercesine değişerek bütün insanları sükûtu hayale uğrattı.

Hrûtçev'i daima üzen soru şu idi: «Rusya'da gerçek diktatörler işçiler midir? Yoksa, işçiler mi diktatörlükle idare edilmektedir?» Hakikat şu ki: İşçi sınıfı, tahtına prangalar içinde sürüklenmektedir. İşçi durumunu anlamak için şu oranlar kâfidir. % 8 - 11 zorla çalıştırılan işçi, % 53 ü çiftçi, % 20 - 22 si endüstri işçisi, % 12 - 14 ü hükümet memurları.

Çağımız demokrasilerinde sınıf farkları ortadan kaldırılmış, ancak meslekler ortaya konmuştur. Artık işçi sınıfı demekten ziyade işçi tabakası demek daha doğru olmaktadır. Milletlerin kalkınması işçilerle kaim olduğuna göre onun haklarını savunmak ve ona hakını vermek en büyük düsturdur. Bundan dolayı işçi haklarını korumak için sendikacılık temeli atılmış, onun vasıtasıyla işçi müreffeh hayata kavuşmuştur. İşçi grev hakkını elde etmiştir. Hür dünyada hal böyle iken demirperde gerisindeki insanlar sanki insan değillermiş gibi bu gibi haklardan mahrum bırakılmışlardır.

Bir zamanlar «müreffeh işçi» terimini geveleyen LENİN ağız değiştirmiş «Bütün bu sendika saçmalıkları çöp sepetine atılmalıdır.» demişti. (10. Parti Kong. 1921).

Yine «İşçi sendikalarının her ne şekilde olursa olsun iş idarelerine karışmaları zararlı ve yasak olarak bilinmelidir.» (11. Parti Kong. Lenin 1922).

İhtilâl hükûmetinin Sovyet halkına vereceği demokrasi (!) bu muydu? Evet onlara müjdelenen sosyalizmi Stalin değiştirerek «Herkes çalıştığı kadar» diye ifade etmişti. Onun hakiki devlet kapitalizmi şu idi: «Ben idare edeyim sen çalış ve istediklerin yesin. Daha seri çalış, daha çok ye, benim de yediğimi sorma.»

Rus emperyalizminin artık işçiyi köle yerine koyarak zorla çalıştırdığı gün ışığına çıkmıştır. İşçiye olan hakaretleri Yutang şu şekilde toplamıştır: a) Kafes-

leme, b) Prangaya vurma, c) İşkence çarkına bağlama, d) İdam ilmiğini geçirme. Bunlar güzel şeyler değil, ama uygar kişilerin kanunlarıyla sınırlandırılmadığı takdirde, kapitalistlerin sık sık yaptıkları ve yapmaktan hoşlanacakları şeylerdir. Forslamış işçileri zincire vurma en büyük düsturlardır. İşe giderken tramvaydan düşerek başına hâdiseler gelmiş bir gebe kadının olayı: «Sanık Zatofa işine giderken tramvaydan düşmüş durumu hemen iş yerine bildire rek dispansere tedaviye gitmiş. Ancak dispanserde çalışabilecek durumu olmadığı halde, hastalık raporunu kabul etmediğine dair belge kendisine verilmişti. Kamu mahkemesi Zatofa'ya, iş yerine 1 saat geç kalmaktaki delillerini yetersiz addederek 4 aylık mecburi cezalı işe mahkûm etti.»

Bu şekilde yerinde (!) kararlar veren 15 Kasım 1932 deki İş Kanununun 47. kısmı yeniden şöyle hazırlandı: «İş verenler işten kaçanları çıkarmaya mecburdurlar. Bunun için bir gün devamsızlık kâfidir... İşinden kovulan işçinin yiyecek kartesi ve yiyecek kuponları elinden alınacaktır.» 28 Aralık 1938 deki işçi kararnameyi çalışma saatlerini daha zorlaştırdı. «Yemeğe beş dakika erken gitmek, işe 20 dakika geç kalmak yukarıdaki cezanın tekrarı için yeter şeylerdi.» Bu ise alçaklıktı. Zira yemekten işe 5 dakika geç kalma cezaları, işçinin yemeğini korkulu yapmaya kâfi idi. 3 Şubat 1939 da Trüd bir yazısında «Öğle yemeği işçilerimizin 15 - 20 dakikalarını alır. 12 Şubat 1939 tarihli nüshasında «Yemeklerini yemek için bazan işçilerin işlerinden ayrılmadıklarını yazarak öğünmektedir. Yönetici işçiye mesai yapmasını şart koşup da, işçi bunu kabul etmezse kaçak sayılır. Yukarıdaki cezayı müstelzim addedilirdi.

Kadın haklarının savunulduğu asrımızda, İngiltere'de kömür ocaklarında çalışan kadın işçiler bu işlerinden alınırken Rusya'da ağır işlerdeki kadın işçiler çoğaltılmaktadır. Şöyle ki: İhtilâlden evvel Rus kadınının 2/3 ü hafif işlerde çalış-

makta iken 1936 dan sonra bu miktar 1/3 e indirilmiştir. Madenlerde çalışan kadınların sayısı 3,5 milyon oldu. Prayda 8 Mart 1945 sayısında 1947 de sanayi ve idari işlerin bütün kollarında çalışan işçilerin % 47 sinin kadın olduğunu yazmaktadır.

LİN YUTANG, artık Sovyet Rusya hakkındaki hükümünü şöyle veriyor: «Evet S.S.C.B. merkezi bir sistemle idare edildiğinden ve hür işçi konseyleri olmadığından ne bir birlik ve ne de bir sovyetlerdir. İşçiye ezen, sınıf farklarına önem veren ve sınırsız bir otokrasi ile idare edildiğinden ne sosyalisttir ve ne de cumhuriyet. S. S. C. B. kötü şartlar altında az ücretle işçi çalıştıran, yönetenler birliği cümlesine çok daha güzel uymak tadır.» Yazar bu iddialarını PIERRE COMMİN (Fransız Sosyalist Parti Sekreteri) Sovyet Rusya dönüşündeki şu müşahadesiyle teyid etmektedir: «İhtilâlin, insanlara faydalı olmak ve onların değerini yükseltmek gibi sebepler uğruna yapılmadığını, fakat insanları âlet seviyesine indirmekte başarıya ulaştığını anladık.»

Artık hakikat şudur ki Stalin'in sosyalizmi «Çalışma neticesi elde edilen mamüllerin, herkes tarafından kullanılmasında ve faydalanılmasında eşitsizlik» dir.

Komünizma, Marx sistemine dayandığı halde hakiki Marksizmden hiçbir şey kalmamış gibidir. Marksizm ve materyalizmden sadece formalizm ve dogmatizm kuruntuları kalmıştır ki bunlar da iktidarı sağlamlaştırmak, zulmü haklı imiş gibi göstermek ve insan vicdanına karşı gelmek için kullanılmıştır. Başka bir ihtilâl bu kadar söz verip bu kadar azını tutmamıştır. Hakikatte hiçbir şey Marx's'a göre yapılmamıştır.

Artık bu durum karşısında biz Rusya ilerliyor diyemeyiz. Mademki cevher, madde ile mânanın birleşmesinden meydana gelmiştir. Öyleyse insan hakları hiçe sayılıp, insanlık kan kusarcasına mânadan uzaklaştırıldıkça cevher sözünü oraya atfedemeyiz. Aksi halde bu geliş-

me bize şunu hatırlatıyor. «Prangaya vurulmuş esirlerin çektiği İspanyol kalyonlarının da gayet hızlı gittiği malûmumuzdur.»

Çağımızda en iyi savaş şekli hücumdur. Yine çağımızda yaygın olan harb ideoloji harbidir. İdeoloji harbinde ise müdafaada kalmak o harbi zaten çoktan kaybetmek demektir. Rus emperyalizminin bu baskı ve şiddeti belki gecikebilir. Amma elbette sonu gelecektir ve kendi kendine yıkılacaktır.

Yutang bu kanıda olup şu fikri müdafa ediyor: «Fransa ve İngilterenin sömürgeciliği nasıl tarihe karışmış gibi ise Rusyanın da aynı âkıbete düşer olması bir gerçektir». Elbette bir gün o aldatılmış mazlum halk bendini aşmış sel gibi coşacak ve ergeç özlediği hürriyetine kavuşacaktır. Zira hürriyet bir müddet susturulur ama ilelebet susturulamaz.

«Komünizmin ömrü tükenmiştir. Artık silâha sarılmaktan başka bir şey yoktur. Fakat Rusya'da henüz fikirlerini açıklamamış tahminden fazla münevver vardır.» (Djilas).

Herkesi her zamanda aldatamazsınız Vakti gelince halk, her şeyi anlayacaktır. — Abraham Lincoln —

★

Kuzey Kafkasya'da Sovyet Rus Vahşeti (1944 yılı Faciası) — Mustafa Zihni Hızal, M. Lütfi İkiz, Hasan Dinç, Mikâl Erk. 64 s. Ankara, 1964.

Hedef yayınlarının üçüncü kitabı olarak Ankara'da yayınlanmış olan bu hacimce küçük fakat mânâca değerli eser, merhum M. Zihni Hızal Bey ve arkadaşları tarafından 1963 yılı içinde Ankara Türkoşağında, kalabalık bir dinleyici kitlesi önünde verilmiş olan konferansların bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir. Bundan başka M. Zihni Hızal'ın bir biyografisi ile dört fotoğraf, bir harita ve konuya ait oldukça zengin bir bibliyografyayı da ihtiva eden eser şu kısımlardan ibarettir:

a) Kuzey Kafkasya'da Katliam: M.

BU NASIL OLMUŞTU?..

Sen zamanlarda, Sovyet edebiyatına Stalin zamanında yapılan kanun dışı hareketleri, daha teferruath ve edebi bir şekilde işlenmiş yeni konular sızmaktadır. Bu yeni konulardan biri de bazı muhtar Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri'nin (!) ortadan kaldırılışı konusudur. Andrey Gubin'in «Yarlık Burcu» adlı büyük hikâyesinde (Oktiahr dergisi, Nr. 8 1964) Balkar Dağlarının Kırgızistan'a neden ve nasıl sürüldükleri anlatılmaktadır.

Rubin'in anlattığına göre, gıya son harp sıralarında Balkaristan'da yeni Kazavat ilân eden Şeyhler ortaya çıkmış ve halkı «cihade» a çağırmışlardır. Almanlar, bu ruh haleti ve havadan istifade ederek «Dağlı orduları» teşkiline başlamışlardır. Ama halk bu olaylara katılmamıştır. Fakat, imamların bu hareketi neticesinde «şahsı putlaştırma» devrinde Balkarlar Orta Asya'ya sürülmüşlerdir.

Gubin'in büyük hikâyesinde gerçeği aksettiren birkaç sayfa vardır. Bu sayfalarda sürgüne mahkûm halkın acı kaderi tasvir edilmektedir. Hikâyenin kahramanı Balkarlı Salt, Rus askerlerinin kendi aullarına nasıl geldiklerini ve hal-

kı nasıl toplamaya başladıklarını hatırlamaktadır:

«Salt, on yaşlarında iken büyük bir gürültü ve patırtı seslerinden uyandığını hatırlıyor. Kalbi sanki yuvasından «birdenbire şapka ile yakalanmış» bir kuş gibi sıkılıyor, daralıyor. Dağ evinde henüz, odun dumanı ve koyun yağı kokusu duyuluyordu. Akşam üzeri el değirmeninde öğütülmüş mısır unundan yapılmış puf böreği pişiriyorlardı. Anne çocukları bağrına basmış ve vurmalarından titreyen kapıya yanaşmıyordu. İhtiyar Muhittin, köşede seccade üzerinde dua ile meşguldü. Ocaktaki kömür ateşi, alevsiz, hafif yanıyordu. Duvarı baba'nın silâhı parlıyordu. Salt dipçiği yaka-

Zihni Hızal tarafından kaleme alınan ve konuya giriş mahiyetinde olan bu bölüm, Kuzey Kafkasya Milli Merkezi'nin, bütün bir milletin hislerine tercüman olduğuna şüphe olmayan şu beyannameyi ile sona eriyor:

«Hür Dünya'da vicdan ve milli ruh sahibi insanlar adına, hak ve adalet hesabına Sovyet Hükûmeti'nin sonu gelmez bu terör ve keyfi hareketlerini şiddetle protesto ediyor; Kuzey Kafkasyalıların vatanlarına iadesini ve hürriyet-sever ülkeden kızıl askeri işgalin kaldırılmasını vazgeçilmez bir hak olarak talep ediyoruz.»

b) 20. Asırda Genocid: Bu bölümde M. Lütfü İkiz, 1,5 milyon Kuzey Kafkasyalı'nın anayurttan cehren sürülmesi ile sonuçlanan 1944 yılı olaylarını birçok rüyet şahitlerini ve bizzat Nikita Kruşçev'in itiraflarını dinletmek suretiyle anlatı-

yor.

c) Üçüncü bölümde Hasan Dinç, sürgün ve katliam faciasının asıl nedenleri ile sürülen 1,5 milyon Kuzey Kafkasyalı'nın âkibetini etraflıca inceliyor.

d) Sovyet Rusya Sömürgeciliği ve Mahkûm Milletlerin Mukadderatı: Burada ise Mikail Erk, S.S.C.B. ndeki Türk - Müslüman milletlere karşı tehcir ve iskân, milli müsavatin ihlali, milli kültürleri tahrip ve din aleyhtarlığı gibi metodlarla yürütülen amansız imha ve asimilasyon siyasetini açıkca izah ediyor.

Kuzey Kafkasyalıların şahsında, Sovyetler Birliğinde milli hak ve hürriyetleri için çarpışan bütün milletlerin de feci durumunu belirtmekte olan bu eseri okuyucularımız (A. Hazer Hızal P. K. 18, Cebeci - Ankara) adresinden temin edebilirler.

A. FIDAROK

KAFKAS

Niçin kızıl değil toprağın rengi?
Şehit kanlarıyla boyanan Kafkas!...
Yetsin bunca cefa, gelsin âhengi
Tarih öncesine uzanan Kafkas!...

Yalçın kayalarda atımın izi,
Aşardım dağlardan, kar, dizi dizi;
Kahpe felek neden dağıttın bizi?
Yâd ellere geçit vermezdin Kafkas!..

Kazandık zaferler, kaleler aldık,
Sahlanan atları meydana saldı,
Vatanımız varken vatansız kaldık!
Bizleri bağrına basmadın Kafkas!..

Neden göçtün, bırakıp da vatanı?
Unuttun mu şehit düşen atanı?
Kime terkettin kefensiz yatani?
O şehitler sana emanet Kafkas!...

Bizler vatan için neden ölmedik?
Elden gittiğini neden bilmedik?
Bu kara yazıyı neden silmedik?
Neden saldın bizi yurdundan Kafkas!...

ladı. Ama anne oğlunu geri çekti. Kapı titriyordu, devrildi ve atılıp oynayan keçi yavrusuna çarptı. Dağlıların yüzlerinde cep fenerinin ışığı parladı. Bunu, Sait de şiddetle arzu ediyordu. İçeriye kısa boylu, geniş omuzlu ve çekik gözlü bir asker girdi. Dikiş makinasını devirdi, küfre başladı. Uzun ve güçlü eliyle kadını ve ihtiyarı evden dışarı çıkardı. Gömürdeyen kamyonların ışıklı sütunları harekete gelerek bütün Balkar aulunu kaphıyordu. Askerler, adamları saymakla meşgullerdi. Yükselen boğuşma sesleri, kumandanın sözleri, duaları ve lânetleri... Kâinatın kederli koynunda, kucağında gümüşlenmiş dağların üstünde donuk ay ışığı görünüyordu.

Sait annesinin etekliğini tuttuktan son-

ra küçük kardeşi Ali'nin ellerine sıkıca yapışarak taşlı yolun bataklığı üzerinde koşuyordu. Daha küçük yaştaki Sefer'i ise annesi taşıyordu. Yavru sâkin sâkin uyuyordu. Asker, anneyi yavrusuyla ve büyük babayı kamyon içerisine itti.

Anne! diye bağıyorlardı, aşağıda kalmış çocuklar... Asker ise onları başka bir kamyonu doğru sürüyordu. Onlar da kaçıp kurtulmaya çalışıyor ve küçük hayvancıklar gibi askerin ellerini ısırıyorlardı. Annesinden alınmış dört yaşlı, beyaz gömlekli çocuk bağıyordu...»

— Oktiabr, Nr. 8, 1964 — den

Çeviren : A. A.

Asırlar boyunca seni koruduk,
Akından akına şanla yürüdük,
Savaş meydanında bir bir eridik.
Sen ol, o yerlerin bekçisi Kafkas!...

Efendi tanımak büyük kahırdı,
Soydaşımız «Türkler» bizi çağırdı,
Esaret zinciri bize ağırdı.
Onun için seni terkettik Kafkas!...

Özgürler zorbayı yıkıp atınca,
Hasret çekilen gün gelip çatınca,
Hürriyet gülleri «Kaf» ta açınca;
Sinende kucakla bizleri Kafkas!...

Asım BORAN

ÖZLEYİŞ

Mutlu aydınlıklar nerde kaldı,
Sevilerin en güzeli, en mutlusu sende vardı.
Gözlerim güzelliğinden mahrum,
Mutluluktan uzak bir yerdeyim şimdi...
Senin hayalini ben
Denizlerden gelen bulutlarda,
Dağlardan esen rüzgârlarda arıyorum.
Senin anılarını yaşıyor,
Senin özlemini duyuyorum.

Aysel BATU

KAFKASLI

Var mıdır dünyada Kafkaslı gibi er?
Kafkaslı başını, Rus'un karşısında değil
Ancak Allah'ın huzurunda eğer.

Cenk AVCI

NOT : Bu sevimli ve küçük manzume, 12 yaşında bir öğrenci okuyucumuz tarafından gönderilmiştir.

TEBRİK

Okuyucularımızın ve bütün Müslüman - Türk âleminin mübarek Ramazan Bayramını yürekten tebrik eder, sağlık ve esenlik temennilerimizle mutluluklar dileriz.

Ve yine, tutsak Müslüman - Türk illerinin kurtuluşu niyazıyla, okuyucularımızın yeni yıllarını kutlarken, bu yılın bütün beşeriyet için mutluluklarla dolu olmasını Allah'tan temenni ederiz.

BİRLEŞİK KAFKASYA

Muhtelif Haberler

Sovyetler Birliğinde, Kuzey Osetistan Sovyet Muhtar Cumhuriyeti'nin kırkinci kuruluş yıldönümü 8 Ağustos 1964 tarihinde büyük bir gürültü ile tes'it edilmiştir. O gün, bu cumhuriyetin başşehri Orconikidze (Vladikafkas) de bizzat Sovyetler Birliği K. Partisi başkanı Nikita Hruşçov-un da katıldığı büyük bir tören yapılmıştır. Bu törende Hruşçov, «iktisat ve kültür sahasında elde ettiği başarıları» dan dolayı Kuzey Osetistan'ın Lenin nişaniyle taltif edildiğini bildirdikten sonra, Moskova Radyosunun da yayınladığı uzun bir nutuk çekmiştir. Hruşçov'dan sonra söz alan yüksek Osetin komünist memurları dahi, «Osetistanın iktisadi ve kültür başarılarını» yarış edercesine övmüşlerdir. Aynı gün, Sovyet basın ve radyosu, Osetistanda ve bütün Kuzey Kafkasya'da Sovyet rejiminin «başarıları» nı göklere çıkaran gürültülü iç ve dış propaganda-sı yapmışlardır.

Sovyetler Birliği Başbakanının birbiriy-le zıtlaşan ifadelerden ibaret bu nutku, bazı hususlarda oldukça ilgi çekicidir. Meselâ, bugün Sovyet tarih ilminde hüküm süren «Kuzey Kafkasya'nın Rusya tarafından fethinin ilericiiliği hakkındaki teze aykırı olarak Hruşçov, birdenbire Osetinlerin ve diğer Kuzey Kafkasya halklarının Çarlık Rusyasında zulüm ve baskı gördüklerini söylemiştir. Daha sonra Hruşçov, «İhtilâl ve iç vatandaş harbi yıllarında» Kuzey Kafkasya'da Sovyet rejiminin kurulması uğrunda Osetinlerin «cesurca ve fedakârca mticadelelerinden» bahsetmiştir. Bilindiği gibi bu sözler tarihi gerçeğe tezat halindedir. Zira, o yıllarda Osetinler, diğer Kuzey Kafkasyalılarla birlikte, Kuzey Kafkasya istiklâlini tahakkuk ettirmek için büyük bir heyecanla hem bolşeviklere, hem de Denikin'in beyaz ordusuna karşı savaşmışlardır. Daha sonra Hruşçov, Alman - Sovyet savaşı sırasında

«KAFKAS GECESİ»

Yılda bir gecen var susamış yollara,
Hasret dolu gönüller ağuşunda dîmlenir,
Ağaran saçlarımla ruhum burda beslenir,
Kış ortasında bir daha kavuşurum bahara!

Unutulan tarihim dile gelir bu gece,
Genç ihtiyar demeden bir arada coşarız,
Ümit dolu gözlerle «Kafkas» sana koşarız,
Bu gecenin yâdiyle mest oluruz günlerce!..

Elde değil unutmak, o ecdad diyarını,
«Elburuz» dağını, Kuban sahillerini,
Nasıl bıraktık bilmem o servet illerini?
Gelir mi bu karanlık gecelerin yarımı?..

Hasan YEDİÇ

Osetinlerin Kuzey Kafkasya'da Alman ordusuna karşı kahramanca mücadelelerinden konuşmuştur, ki bunun da gerçeğe bir ilgisi yoktur. Bu arada Hruşçov, Kuzey Kafkasya gençliğinin «enternasyonal etliğini» meselesine de temas etmiş ve Kuzey Kafkasyalıların arasında hâlâ «milliyetçilik kalıntıları» nın, başka deyimle Sovyet rejimine karşı milli mukavemet hareketinin bulunduğunu itiraf etmek zorunda kalmıştır. Hruşçov Osetinleri bu milliyetçiliğe karşı «uzlaşmaz mücadeleye» çağırıştır. Birdenbire çok sevdiği «mısır yetiştirme» konusuna atlayan Hruşçov, Osetistanda mısır ekiminin artırılması zarureti hakkında uzun bir vaızda bulunmuştur. Daha sonra, Osetinlere ve Kuzey Kafkasyanın diğer halklarına ancak bolşeviklerin ve Sovyet rejiminin «saadet ve hürriyet» getirdiklerini kaydeden Hruşçov nutkunu Sovyetler Birliğinin ziraatı ve mülkleri arasındaki durum hakkındaki düşünce ve mütalâalarıyla bitirmiştir.

Kuzey Osetistan Muhtar Cumhuriyeti'nin 40 yılı etrafında yapılan gürültülü Sovyet propagandasında, Osetistanın 1918 - 1920 yıllarında müstakil Kuzey Kafkasyanın bir parçası olduğuna dair tarihî gerçeğe temas edilmemiştir. Kuzey Kafkasyayı istilâ eden bolşevikler, bu memleketin istiklâline son vermiş ve Kuzey Kafkasyayı, bugün RSFSR terkiibinde bulunan bir sıra küçük Sovyet Cumhuriyet ve eyaletlerine parçalamışlardır. Yâni Kuzey Kafkasyanın Rusya'ya ilhakını tekrarlamışlardır. Bundan ötürü, Sovyet Kuzey Osetistan kuruluşunun 40. yıldönümü münasebetiyle yapılan tören, fiiliyatta bu ülkenin 40. esaret yıldönümü töreninden başka bir şey değildir.

Sonunda şunu da kaydetmek gerekir ki, bu törenden bir müddet önce, 2.7.1964 tarihli Pravda gazetesi, Osetinlerin komşuları Çeçen - İnguşların milli âdetlerini şiddetle tenkit ve takbîh etmiştir. Pravda'nın yazdığına göre, Çeçen - İnguşistanda bugüne kadar «feodal - bey ka-

lıntıları», daha anlaşılır bir dille söylenecek olursa asırlar boyu teşekkül eden ve Kuzey Kafkasyalıların özel milli vasıflarını belirten meşhur görenek ve gelenekleri yaşamakta ve uygulanmaktadır. Pravda gazetesi, Çeçen - İnguşlar arasında «zararlı ruh halinin yayıldığını» belirttiikten sonra, Çeçen - İnguşistanda ateist eğitim ve propagandanın kuvvetlendirmesini istemiştir, ki bu da bu ülkede milli görenek ve geleneklerle beraber müslüman dîn âdetlerinin de uygulandığını göstermektedir. Bütün bunlar, 40 yıllık Sovyet esaretine rağmen, Kuzey Kafkasyanın Sovyet işgalcilerine karşı milli ve mânevî mukavemeti devam ettirmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

«Dergi» den

HAYIRLI BİR TEŞEBBÜS

Memnuniyetle haber aldığımıza göre değerli teknikum öğretmenini M. Kâzım Taymaz Beğ'in gayret ve tedviriyle öksüz, yetim ve fakir hemşehri çocuklarımızın tahsilini sağlamak amacıyla bir (Öğrenci Yurdu) kurulması için teşebbüse geçilmiştir. Şimdilik bu maksada mâluf olarak bir bina kiralanmış olup burada 20 kadar yetim ve fakir öğrencimiz barınmaktadır. Öğrencilerin bütün maddî ihtiyaçları hayırsever hemşehrilerimizin yardımlarıyla temin edilmektedir. Diğer taraftan bir o kadar öğrenci de muhtelif yatılı (leyl-i meccanî) mekteplere kaydedilmiştir. Bilhassa ilkokulu bitirmiş ve orta tahsile başlayacak duruma gelmiş öksüz, yetim ve fakir çocuklarımızın tahsil yapmalarını sağlamayı öngören bu hayırlı teşebbüsün müteşebbislerini yürekten kutlarız.

Yine haber verildiğine göre önümüzdeki yıl tahsil yapmaları için, imkân sağlamak amacıyla çeşitli köylerden 250 kadar yetim ve fakir öğrenci tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bütün okuyucularımızın ve hayırsever hemşehrilerimizin «bu güzel faaliyeti» maddeten desteklemelerini ve bu hu-

susta can-ı gönülden gayret gösteren M. Kâzım Taymaz ve arkadaşlarına yardımcı olmalarını bilhassa tavsiye etmeyi bir vazife telâkki ediyoruz.

B. K.

«OBYEDİNENNY KAVKAZ»

Haber aldığımıza göre, München'de Barasbi Baytugan tarafından neşredilmekte olan «Obyedinenny Kavkaz» in ikinci sayısının da hazırlıkları tamamlanmış olup pek yakında neşredilmiş olacaktır.

KAYIPLAR

Büyük bir teessürle öğrendiğimize göre Birinci B. M. M. meh'uslarından, tanınmış müfessir ve din âlimi üstad **Hasan Basri Çantay (Balıkesirli)** 3 Aralık 1964 perşembe günü Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Merhum 1887'de Balıkesir'de doğmuş olup başta Kur'an-ı Kerim tef-

siri olmak üzere birçok dini ve milli eserlerin ve makalelerin sahibi bulunuyordu. Cenab-ı Hak'tan rahmet ve mağfiret niyaz ederken bütün müslüman dünyasına ve mükedder ailesine başsağlığı dileriz.

Değerli Türkoloji bilgini ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi **Ord. Profesörü Reşit Rahmeti Arat** 29 Kasım 1964 pazar günü bir kalb krizi sonunda vefat etmiştir. Türkoloji ilmine sayısız eserler kazandıran ve bu sahanın tek otoritesi durumunda olan merhum, aslen İdil - Ural Türklerinden olup 15 Mayıs 1900 yılında Kazan'da Eski Ücüm'de doğmuştur. Merhumun şahsında bütün Türklük dünyası, özellikle tutsak Türk illeri ve Türkoloji ilmi büyük bir kayıp vermiş bulunmaktadır. Allah'tan mağfiret temennilerimizle bugün ailesine ve Türklük dünyasına ve İdil - Urallı kardeşlerimize başsağlığı dileriz.

Dernek Haberleri

Kafkas Kültür Derneğinden bildirilmiştir :

AZİZ HEMŞEHRİLERİMİZE OLAN GÜVENİMİZ

Uzun yıllardır kalkınma çabası içerisinde bulunmuş olmasına rağmen, arzu edilen seviyeye ulaşamamış olan derneğimizin muvaffakiyetsizlik sebepleri üzerinde durmak her muhterem âzânın en tabii hakkı ve hattâ vazifesidir de.

Taşradan veya İstanbul'da sâkin bulunan hemşehrilerimizin bir çoğu yakın zamana kadar Derneğimizin program ve gayesini hakikî mânası ile anlarak imkân ve fırsatına sahip olamamışlar, Derneği sadece folklor ile meşgul olan veya yılda bir balo yapmakla iktifa eden, başkaca bir gayesi olmayan bir teşekkül adederek lüzumlu ilgi ve müzaharetlerini göstermemiş bulunuyorlardı.

Muhterem hemşehrilerimizin Derneğimize karşı olan ilgisizliklerinin sebepleri, böylece teşhis edildikten sonra, gaye ve maksatlarımızın ana hatları teker teker ölmelerine duyurulmak üzere faali-

yete geçilmiş ve bugün hemen, sayın âzâlarımızın kısmi âzamisine programımız izah edilmiştir. Dâvamızı ana hatları ile izah etmek hususunda, büyük mesailer yapılmış olmasına rağmen, kampanyasının devamında faide mülâhaza ettiğimizden, her fırsat ve imkânlardan istifade etmek amacını güderek, Sayın Birleşik Kafkasya Mecmuasından da faydalanmak ve bu vâsıta ile de hemşehrilerimizle hasbıhal etmek lüzumuna inandığımızdan, Derneğimizin gaye ve prensipleriyle alakalı ana hatları kısaca tekrar ediyoruz. Şöyle ki:

1) Fevkalâde muvaffak ve her bakımdan mazbut bir talebe hemşehrimiz, maddî imkânsızlık dolayısı ile okuyamıyorsa, Dernek olarak ona maddî mânevî imkânlar seferber edilecek; genç kardeşlerimiz dürtüst ve münevver bir insan olarak cemiyet ve memleketimize kazan-

dırılacak.

2) Keza, maddi imkânı zayıf olan hemşehrilerimizin sağlık durumları ile yakinen meşgul olmak, tedaviye muhtaç olanları süratle alâkalı mütehassis doktorlara muhatap kılmak, teşhis ve tedavilerini yaptırmak.

3) Aziz büyüklerimizden bizlere tevâris etmiş bulunan son derece ince âdet, an'ane, saygı sevgi ve kültürümüz gibi paha biçilmez derecelerde kıymet taşıyan varlığımızı gençlerimize mutlaka intikal ettirmeye çalışmak.

4) İçtimai ve iktisadi sahalarda yardımlaşmayı an'ane halinde muhafaza etmek.

5) Emsaline rastlayamayacağımız kadar güzellik taşımakta olan folklorumuzu muhafaza ve hattâ inkişaf ettirmek.

Muhterem hemşehrilerime teferruata kaçmamaya gayret ederek izah etmeye çalıştığım dâvalarımızın, süratle tahakkuk etmesi ancak Derneğimize yakışır bir lokal binasına kavuşmamızla mümkün olacaktır.

Her bakımdan mesallerimizi kolaylaştıracağına ve muvaffakiyetimizin temeli ni teşkil edeceğine inandığımız bu lokal binası, ikiyüz otuz bin liraya malolmaktadır. Galatasaray civarında ve en merkezi yerde bulunan bu eserin açılış törenini yapacağımız mutlu gün çok yakındır. Bu sahada yapılagelen faaliyetler ümidimizin fevkinde müsbet neticeler vermiş ve hayli mesafe katedilmiştir.

Aziz hemşehrilerimize olan sonsuz güven ve itimada dayanarak yapmak cesaretinde bulunduğumuz bu hayırlı teşebbüste Büyük Allahın yardımı ve muhterem âzâlarımızın müzaheret-i sayesinde muvaffak olacağımıza inanıyoruz.

**Kafkas Kültür Derneği Başkanı
Yaşar BİR**

Istanbul Kafkas Kültür Derneği Senelik Kongresi akedildi — Geride bıraktığımız 13 Aralık 1964 pazar günü, Park Otel salonunda, Kafkas Kül-

tür Derneği senelik kongresini yapmış ve yeni idare heyeti seçilmiştir. Oldukça kalabalık bir üye grubunun dikkatle takibettiği kongre son yılların en seviyeli kongresi olmuş ve tam bir vekar içerisinde cereyan etmiştir. Eski idare heyeti başkanı Yaşar Bir tarafından kongre açıldıktan sonra delegelerin büyük bir ekseriyetinin tasvibi ile Tarık Binat kongre divanı başkanlığına seçilmiştir. Bundan sonra gündemin diğer maddelerine geçilmiş; eski idare heyeti faaliyet ve muhasebe raporlarını kongre hazırlanuna sunmuştur. Murakıpların hazırladığı raporun da okunmasını müteakip eski idare heyeti faaliyet ve muhasebe raporları ibra edilmiştir.

Müteakiben yeni idare heyeti âzâları ve murakıpları seçimi yapılarak dilekleri faslına geçilmiştir. Üyelerden bir çokları muhtelif konulardaki dilek ve temennilerini dile getirdikten sonra kongre büyük bir vekar ve olgunluk içerisinde sona ermiştir.

Haber aldığımıza göre Kafkas Kültür Derneği yeni idare heyeti şu zevattan teşekkül etmiştir: Yaşar Bir (başkan), Cahit Çaka, Tarık Binat, Naci Karaca, Ali Erkan, Ali Nahabaş ve Hayri Örgü. Diğer taraftan Hayri Domaniç ve İsmet Varol da murakıplıklara seçilmişlerdir.

Dergimiz Kafkas Kültür Derneği yeni idare heyetine başarılar dolu bir faaliyet yılı diler.

Kuzey Kafkas Türk Kültür ve Yardım Derneği'nin geleneksel sene sonu çayı, 22 Kasım pazar akşamı Osmanbey Nis düğün salonunda tertiplenmiştir. Güzide bir dâvetli kitlesinin hazır bulunduğu çay'da Kafkas milli oyunları oynanmış ve bilhassa küçük çocuklardan kurulu ekibin gösterileri dâvetlilerin gözlerini yaşartmış ve uzun alkışlara vesile olmuştur. Gece saat 12'ye kadar devam eden çay büyük bir hoşnutluk içerisinde sona ermiştir.

TURHAL KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

Memnuniyetle haber aldığımıza göre Turhal'da yeni bir «Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği» kurulmuş olup Nisan 1964 tarihinden beri faaliyet göstermektedir. Derneğin gayesi «Kafkas tarihi, kültürü ve an'anelerini derleyip tanıtmak; kültürel toplantılar, konferanslar tertibetmek; millî Kafkas folklorunu yaşatmak; çeşitli spor faaliyetlerinde bulunmak; fakir çocukları okutmak; hasta ve fakir hemşehrîlere mütevaczi yardımda bulunmak v.s.» dir.

Dernek ilk folklor gösterisini 11 - 12 Ekim 1964 geceleri «Turhal Panayırı» mü-nasebetiyle vermiş ve büyük başarı kazanmıştır.

Diğer taraftan Derneğin ilk senelik kongresi 29.10.1964 pazar günü kendi lo-kalinde aktedilmiş ve yeni idare heyeti seçilmiştir. Başkanlığa Sadettin Karaer-kek'in getirildiği idare heyetinde şu şa-hıslar vazife almışlardır: Haşmet Gen-cer, İsmet Şekul, Turgut Akın, Âdil Çe-lik, Şevket Naz, Rahmi Yılmaz. Mürâ-kıp üyeliklere de Abbas Tanrıverdi, Na-zım Aytek, Ekrem Özkan seçilmişlerdir.

Dernek bu yıl içerisinde kasabada bir öğrenci yurdu açmak için çalışmaktadır. «Birleşik Kafkasya Dergisi» Turhal

Kafkas Kültür ve Yardım Derneği'ne yü-rekten muvaffakiyetler ve uzun çalışma yılları diler.

Kafkas Kültür Derneği'nin sene so-nu çayı 31 Aralık 1964 yılbaşı ge-cesi Şehzadebaşı Yenisaray Düğün Salonunda tertiplenmiştir. Saat 9 dan sa-baha kadar devam eden bu samimi top-lantıda, folklor ekibi tarafından millî o-yunlar oynanmış ve hemşehri grupları da kendi mahallî oyunlarını icra etmişlerdir. Ancak, dökük saçlı ve siyah göz-lüklü bir şahsın mikrofon başında, gece devamınca yapmış olduğu lüzumsuz ve sıkıcı hareketler ve konuşmalar birçok dâvetlinin huzurunu kaçırmaya sebep ol-muştur. Bu bakımdan, dernek idare he-yetinin bundan sonraki çay ve balolar-da bu hususlara dikkat göstermelerini ve böyle huzur bozucu harekette bu-lunanlara müsamaha etmemeleri ümit ederiz.

DÜZELTME :

- 1 — Dokuzuncu sahifedeki «Herkesten çok seviyorum» adlı şiirin 5. mısrağını «Fakir köyümü ve fakir milletimi» ola-rak düzeltiniz.
- 2 — 32. sahifedeki şiirin adı: «Avcı Biynöger» olacaktır.
- 3 — Keza, 23. sahifedeki resimaltı ya-zısını da «Çeçenler» olarak düzeltiniz.

Tohum

AYLIK FİKRİ VE SANAT DERGİSİ

TOHUM (25) lira gönderen okuyucularına bir yıllık abone ile birlikte (25) liralık hediye kitap veriyor

ÜCRET SAYI İSTİYİNİZ

Adres P.K. 982 İSTANBUL